

KISPROLIK TALÁLKOZÁSAI

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:
DR. NÉVTELEN

KÉZIRATKÉNT

SZERZŐ KIADÁSA 1935

KELLNER ALBERT, BUDAPEST

1.

Peti: Mit keresel itt?

Pisti: Amit te elvesztettél.

Peti: No csak keresd is szorgalmasan, megér húsz koronát, ha megtalárod, a felét neked adom.

Pisti: Abból majd kifizetem a temetésedet.

Peti: Az anyád! No akkor várj még egy kicsit és addig mondd el, mit ettél ma ebédre.

Pisti: Hogy mit ettem? Jobbat mint te.

Peti: Például?

Pisti: Tyúkhúsleveset májgombóccal . . .

Peti: És?

Pisti: Pulykapecsenyét káposztával.

Peti: Azután?

Pisti: Krémes tortát sok habbal, meg narancsot, fűgét. Hát te mit ettél?

Peti: Krumplis tésztát, úgy mint te.

2.

Peti: Mi újság?

Pisti: Papiros.

Peti: Az, ami a cipődben van?

Pisti: Hát ne hengej, az anyád! Tudod, hogy a mamám nem talált kisebb cipőt a Teleki-téren, ez meg leesik a lábamról, ha nem teszek bele papirost.

Peti: Minek veszel egyáltalában cipőt, mikor ilyen jó meleg van?

Pisti: Mert a Klicányiékhöz megyek . . . akiknél a mamám szolgált, mielőtt férjhez menni. Ott mindig jó uzsonnát kapok és húsz fillért, de oda szépen kell öltözni. Neked fogadjunk, ilyen cipőd sincs.

Peti: Öt rossz! Cipőm nincs — de van olyan szandálom, amilyen neked sohasem volt és nem is lesz.

Pisti: Sohase láttam rajtad, még a moziba is így jössz...

Peti: Hát tudod, most éppen a jobbnak le van szakadva a csattja és a balnak a talpán egy lyuk van. De ha egyszer megcsinálják, olyan jó lesz, hogy egész télen abban járhatok.

Pisti: Mit viszel abban a csomagban?

Peti: Mindenfélét, ami neked nincs.

Pisti: Mutasd.

Peti: Majd hogy ne tudjam újra összerakni! Az anyám küld kész varrómunkát.

Pisti: Hova?

Peti: Mátyásföldre.

Pisti: Mesze van. Mikor jössz haza?

Peti: Tudom is én. Attól függ, mit látok útközben.

Pisti: Te, a múltkor egy bolondot láttam, de egy igazi bolondot. Egész meztelenül szaladt, csak a fején volt egy papírcsákó és folyton kiabált. Nagyon zris volt!

Peti: Mit szóltak az emberek?

Pisti: Először szaladtak előle, azután utána. Rendőrök is jöttek, bekísérték. Némelyek azt mondták: nem is bolond, csak részeg.

Pisti: Gyere velem.

Pisti: Nem lehet, a papámnak dohányt kell hoznom és ha nem vagyok hamar otthon, verést kapok. Én különben is, ha olyan messze van dolgom, villanyoson szoktam menni.

Peti: (irigykedve): Hát arra is kapsz pénzt?

Pisti: No majd pénzt! Ha adnának is, másra kellene. Mire való az útköző?

Peti: Hát ha a kalauz meglát?

Pisti: Akkor nem szól, vagy ha szól, leugrom és egy másik útközőre szállok. Ez az egész. Te persze nem tudsz se úgy ugrani, se úgy szaladni, ahogy kell.

Peti: De: a múltkor is felkapaszkodtam hátul egy stráfkocsira, csakhogy ...

Pisti: Csak hogy a kocsis észrevett és rád vágott az ostorral. Ezt már tudom.

Peti: Nem is igaz, hogy tudod, csak gondolod, mert veled így szokott történni. De most már megyek Mátyásföldre. Szervusz.

Pisti (már a dohánytőzsde felé szaladva): Szervusz.

4.

Peti: Hová mész?

Pisti: A Klicányiékhoz.

Peti: Meztláb?

Pisti: Igen, most a villában laknak, oda így is mehetek.

Peti: Mit csinálsz ott?

Pisti: Játsszom a Guidóval, az egy akkora fiú, mint mi.

Peti: Mit játsztok?

Pisti: Mindenfélét. Labdázunk, hintázunk, bújócskázunk, lovacskázunk ...

Peti: Persze mindig te vagy a ló?

Pisti: Eleinte úgy volt, de aztán megtettem, hogy ne úgy legyen.

Peti: Mit csináltál? Megraktad a Guidót?

Pisti: Majd hogy kidobjanak és ne kapjak ott több uzsonnát!

Peti: Hát mondd már, hogy csináltad.

Pisti: Úgy, hogy azt mondtam a Guidónak: Én téged így elvinnélek akár a Városligetbe is, de te engem nem bírnál fel se emelni. Amire ő mindjárt azt mondta: Próbáljuk meg. És azóta mindig ő akar a ló lenni.

Peti: Nagy csacsi lehet az a Guidó!

Pisti: De legalább erős. Te például már nem bírnál úgy, mint ő, még a másik sarokig sem vinnél el.

Peti: Mibe fogadjunk, hogy igen?

Pisti: Egy zseb vadgesztenyébe ...

Peti: No gyere, az anyád!

Pisti (már a Peti hátán): Csak ezt akartam látni... hogy éppen olyan csacsi vagy, mint a Guidó.

5.

Peti és Pisti mindegyik két-három, valamivel kisebb fiú élén futball-pályát jelöl ki az uccán. A kapukat papír és más hulladék-darabokkal jelzik. Már megkezdték a játékot, mikor még egy-két gyerkőc kezd futkosni, rúgni, „fejelni” az egyik és a másik oldalon; azonnal teljesjogú játékosokul fogadják őket, pótlásul is az egyikért, akinek ki kellett ugrania, mert egy éles női hang feléje kiáltott: Már megint játszol, mikor fáért kell menned! Mindjárt menj a Brennerhez, de lógás! — Ellenben mikor egy savós arcú, sunyi tekintetű, a többinél is rongyosabb, piszkosabb gyerek csak megáll a „játéktér” közelében, ennek Peti erélyesen oda-szól: Mi lesz itt?

Az idegen fiú: Hát semmi . . .

Pisti: De az lesz, hogy mindjárt elkotródsz. Az anyád!

— Az idegen fiú lehorgasztott fejjel elkullog.

Peti: Még csak az kellene, hogy egy ilyen idetolja a koszos pofáját és utoljára még a labdával is megugorjon . . .

Játszanak, most egy tisztos, szemüveges, őszbevegyült, szürkefelöltős úr, — amolyan iskolaigazgató-féle — megy át az úton. Pisti tisztességtudóan megáll a játékban, de Peti se lát, se hall, egyenesen nekirúgja a labdát az öregúr lábának. Az szó nélkül, de váratlan fürgeséggel felfogja és egy elegáns suttal belendíti a Petiék kapujába.

Pisti és társai (kiabálva): Ez ér! Ez ér!

Peti (szemrehányóan az öregúrhoz): Minek rúgta be?

Az öregúr: Azért ne búsulj. Itt van tíz fillér, ezen vehetsz az egész társaságnak cukrot. (Lassan, ahogy jött, tovább megy).

Pisti: (utánakiált): Bácsi, jöjjön máskor is!

6.

Peti: Hát már kijöttél?

Pisti: Persze, te is. Hisz nincs korán, már a szemetet is hordják, te is azt hoztad le a kapu elé.

Peti: Úgy mint te ...

Pisti: No igen . . . aztán már nem is lehet aludni a legyektől meg a többi ... és körül is felkel mindenki, hol beszélnek, hol keresnek valamit, hol vizet csurgatnak, hol meglökkik az ember ágját. . .

Peti: Te a díványon alszol úgy-e a Misivel?

Pisti: Igen és ez rossz; a szemtelen mindig magának húzná az egész paplant és olyan gömbölyűre gubancolódik, mint a Sipszi kutyánk... akit tavaly elgázolt a villanyos... úgy, hogy nekem alig marad hely.

Peti: Hát nem tudod ráncba szedni?

Pisti: Tudnám, de ha nem hagyok neki mindent, mindjárt bög és akkor a mamám meg a papám összeszidnak, hogy nem tudnak tőlünk aludni. Te is a díványon alszol a bátyáddal, úgy-e?

Peti: Nem, ott most a lányok alszanak hárman . . .

Pisti: Hogyan? A második ágyat kiadtátok?

Peti: Igen, a Kalmár bácsi alszik ott: azt mondja az anyám, hogy nagyon csendesek és jók Jegyünk, ha ő itt van és mindent tegyünk meg neki, amit ő parancsol . . . Pedig ő nem olyan, ő minden szombaton úgy jön haza éjjel, hogy nem is tud magáról, össze is rondít mindent. A múltkor meg is verte az anyámat meg mindnyájunkat... De ezt csak neked mesélem, ne mondd tovább . . .

Pisti: Hát ti most hol alusztok?

Peti: A konyhában pokrócon . . .

Pisti: A bátyád most is el szokott verni?

Peti: Mindennap ez a vacsorám, ha tudni akarod. Ha azután nem merek lefeküdni, még újra belémrüg. De ha úgy odafekszem melléje, mintha semmi se lett volna, átfogja a nyakamat, hogy még párna se kellene és ... az egyik lábát is ránteszi ... az jó meleg . . .

Egy darabon együtt mennek tovább.

Peti: Nézd az srácot, milyen elbizakodott! Cipője sincs, de a haja mintha ondulálva lenne és a nyakán gyöngyök. Még ide se nézne, pedig jól ismer, tavaly mindig együtt hancuztunk. Hoó Mácsi!

A mezítlábos kislány jól játszott göggel továbbmegy,

csak azután néz vissza egy kis félnyelvnyújtással a fiúkra. Ezek is visszaneznek rá és úgy mennek tovább előre. E közben Peti beleütődik egy valamivel nagyobb fiúba.

A nagyobb fiú: Marha! Nem tudsz vigyázni? (Ellöki)

Peti (harciasan): Vigyázz te!

A nagyobb fiú (Peti elé lép): Be fogd a szádat te sz-os? Olyat kapsz mángyárt, hogy az anyád kanállal szedi majd össze a fejedet.

Peti: Na majd éppen tőled! Tudd meg, hogy itt van közel a bátyám; az olyan erős, hogy ha téged megfog, tehénpalacsintává lapít.

A nagyobb fiú meg akarja ütni Petit, aki elszalad. A nagyobb fiút egy vastag férfihang visszahívja: Mi lesz? Azért küldtelek, hogy verekedj? Lógás a cigarettámért, különben ... A nagyobb fiú a trafik irányában elsiet. Még előbb odakiált Petinek: Le vagy sajnálva! — Ez meg erre, de úgy, hogy a másik mégse hallja meg a végét: Te meg le vagy . . . Pisti ezalatt Peti után fut.

Peti: Ez rosszul is mehetett volna!

Pisti: Hát miért feleltél neki, te mar . . . garin? Ha, el nem híják, olyan flemmet kapsz tőle, hogy a szemed is kiesett volna. Vagy fülhúzást, mint én a múltkor.

7.

Peti: Újság van, nem papiros: hazajött az Erzsi, a legnagyobbik nővérem.

Pisti: Honnan?

Peti: A kórházból; nem is tudod? Négy hónapig volt ott. . .

Pisti: Talán neki is vörheny után veselobja volt. . . mint a Sanyinak, aki két hónapja meghalt.

Peti: Nem, te azt úgyse érted. Egy szóval hazajött és már az első nap itt volt nála a Schneller úr . . . tudod az, aki azelőtt lakott nálunk a másik ágyban . . . Az a finom ember, mindig szépeket mesél, még ő maga is ír verseket. . . Kérdezte, hogy visszajöhetne-e hozzánk, de az anyám, azt mondta: Nem lehet, el van foglalva az ágy és aki most jár

ide, az rendesen fizet. . . . Pedig nem is igaz, anázgolt az anyám, mert éppen tegnap volt veszekedés a fizetés miatt... De az anyámnak jobban tetszik a Kalmár bácsi, mint a Schneller úr, pedig a Kalmár bácsi iszik és goromba, a Schneller meg finom ember. Ezt meg is mondta neki azután az Erzsi, mire az anyám pofonütötte és olyat mondott neki, hogy ... mondd, van nálad valami enniváló, ma még nem kaptam semmit. . .

Pisti: (zsebéből kenyérhéjat vesz ki): Nesze: De mondd csak mégis, mi baja volt az Erzsinek? Talán az, ami a háznakban a Lacinak meg az Ilonkának: mindig vörös foltok vannak az arcukon, fejükön, meg a kezükön, amik véreznek, úgy hogy nem is szabad nekem és a Misinek velük játszani?

Peti: Lehet, hogy olyasmi is volt, de még más is.

Pisti: No mi? Isten bizony, nem mondom meg senkinek.

Peti: Hát izé ... egy baba. De igazán ne mondd ei még az anyádnak se.

Pisti: Hol van most a baba? Szeretném megnézni . . .

Peti: A menhelyről kiadták.. .De senkinek ne szólj.

8.

Peti: Hol jársz itt?

Pisti: Ahol te.

Peti: Mi újság Klicányiéknál?

Pisti: Hát semmi. Mindennap ott vagyok délután kettőtől ötig a Guidónál.

Peti: Meséld el egyszer, milyen fiú az a Guidó és mit csinál?

Pisti: Hát... olyan fiú, mint mi, csakhogy vastagabb. És mindig szépen, tisztán van megmosdva és majd mindig fehérbe öltözve; azért kell nekem is mindig megmosdanom és tisztát vennem, ha odamegyek. Aztán sok mindent tud, amit mi nem tudunk, mert a szülei minden könyvet megvesznek neki és már volt is velük Svájcban, Olaszországban. Ausztriában. De van megint olyan is, amit ő nem tud, vannak egészen jó magyar szavak, amiket nem ért és amiket nekem se szabad előtte kimondanom ...

Peti: Például?

Pisti: Hát mondjuk: a fene, a nyavalya, de még sokkal több...

Peti: Elver téged a Guidó?

Pisti: Talán elverne, ha tudná, hogyan kell. De nagyon vigyáznak ránk, hogy rosszak ne legyünk.

Peti: Ki vigyáz?

Pisti: A Szidónia kisasszony.

Peti: Szidónia! Micsoda furcsa név.

Pisti: Hát furcsa. Talán azért kapta, mert mindig ő az aki összeszidja a Guidót.

Peti: És téged is vele együtt.

Pisti: No hát igen. De ő hozza az uzsonnát is.

Egy kis szünet után.

Peti: Mesélj még valamit a Guidóról:

Pisti: Hát mit meséljek? A villában meg a városi lakásban egészen egymagának olyan nagy szobája van, mint a mi szobánk és konyhánk együttvéve, vagy még kétszer is akkora. Hanem sokkal szebb; ott minden új, egészen fehér. A falon képek, amiken csupa gyerekek, többnyire lányok játszanak. Egy egész szekrénye tele van játékkal, egy másik könyvekkel. Az ágya nagyobb, mint az, amelyben a szüleim alszanak és abban ő egészen egyedül fekszik. Másik asztala van a játszáshoz, másik a tanuláshoz.

Peti: Ugyan ne füllents ekkorát. Ez már nekem is fiatal!

Pisti: Isten úgyse, hogy igaz, csak te nem tudsz róla.

Peti: Aztán mit csinál a Guidó egész nap?

Pisti: Hát ha én ott vagyok, velem játszik. Máskor tanul a Szidónia kisasszonnyal, zongorát gyakorol, elmegy a szüleivel a Margitszigetre, a moziba, színházba, cukrászdába, meg a rokonaihoz, ahol két lány van, a René és az Edit. Most egy hét óta eljár a tanító kisasszonyhoz, az iskolába, ahol még csak ő egyedül tanul, hogy ősszel könnyebb legyen neki a gimnáziumban. Hogy útközben rossz gyerekek ne bántásák, mindig elkíséri a Szidónia kisasszony és a Julcsa, az egyik cselédjük: az viszi a könyveit, irkáit.

Peti: Hát ő maga nem viheti?

Pisti: Nem; azt mondják, attól félvállú lesz. Lovacs-kázni sem szabad neki már velem, mert attól meg a gerince ferdül el.

Peti: Hát olyan gyenge?

Pisti: Nem gyenge, erősebb mint te vagy talán mint a bátyád is. Hanem nagyon félnek, hogy valami baja talál esni, vagy rossz lesz. Azért nem szabad neki semmi és muszáj minden.

Peti: Nem szabad semmi és muszáj minden? Hát hogyan?

Pisti: Majd ezt máskor mondom el; most nagyon szeretek haza a mamámhoz; azt mondta, még ma el kell vinnem valamit.

9.

Peti: Ma nem mész a Guidóhoz?

Pisti: Nem.

Peti: Talán haragszol vele?

Pisti: Nem, hanem ma nincs otthon. Egész napra kirándultak a Balatonhoz.

Peti: És téged nem vittek magukkal?

Pisti: Már majdnem igen, mikor úgy volt, hogy csak ők mennek. De átjöttek a Hochgartnerék, akiknél a René és az Edit vannak és azt mondták, ők is jönnek, meg a Megyesiék is. Akkor azután nem volt többet szó róla, hogy engem is elvigyenek.

Peti: Az anyád! Láttad már a Renét és az Editet? Milyenek?

Pisti: Nagyon finom úri lányok, akikhez hozzá sem szabad nyúlni és akikkel csak nagyon szépen lehet beszélni. Nem sokat láttam őket, mert rendszeren Guidó megy hozzájuk a Szidónia kisasszonnyal, amikor én már hazamegyek. Egy párszor azért mégis voltam velük . . . Hát a René már egészen olyan mint egy nagylány, sohasem rossz, senkit sem bánt, köztünk egy félóráig sem hallani a szavát. Az Edit az már más, az ugratja a Guidót, letagadja, amit a René

mond, mindenen nevet, amit én csinállok, még ha nem látják, meg is csíp.

Peti: Melyiket szereted jobban?

Pisti: Persze, hogy az Editet. Néha eszembe jut, hogy ha nem lenne ott a Szidónia kisasszony meg a többiek ... úgy is játszhatnék vele, mint te a Málcival . . .

Peti: Mesélj még a Guidóról... azt szeretem hallgatni ... hogy egy magamféle gyerekek ilyen jó is lehet?

Pisti: Hát mit meséljek még? Már mindent elmondtam róla.

Peti: Például: hogy mit szokott enni.

Pisti: Hogy mit? Hát emlékszel, mikor egyszer megkérdeztél, mit ettem ebédre és én neked nagyokat anázoltam gombás becsinált levesről, meg pulykapecsenyéről, meg krémes tésztáról. Hát a Guidó minden nap ilyesmit kap ebédre vagy még többet és még jobbat.

Peti: Persze reggelire, vacsorára is mindig kap tejet. Nem úgy, mint mi . . .

Pisti (diadalmasan): Rossz tip! Ő se kap tejet reggelire, hanem valami különös kávét, úgy híják, hogy ovomaltin. És hozzá vajaskenyeret, meg lekvárt, amit ő úgy nevez, hogy dzsem. Tízórára megint vajaskenyeret és gyümölcsöt eszik. Az ebédjét már tudod. Uzsonára csokoládé van habbal és kalács, meg újra gyümölcs, néha sütemény.

Peti: Amiből te is kapsz, te szemtelen szerencsés fickó!!

Pisti (oda se hallgatva): Vacsorára azután megint valami jó tésztát kap meg kompótot.

Peti: (kis gondolkozás után): Azt mondtad a múltkor, mindig fehérben jár, mint nálunk az osztályban a „finomak” bérnálásakor és a záróünnepélyen. Úgy-e soha sincsen meztláb, mint mi?

Pisti: De, amíg a parkban a vízmedencében fürdünk vagy mellette a homokban játszunk. Persze ha a homoktól csak a házig akar elmenni, már zoknit és szandált kell húznia. Rendesen én adom fel neki, mert magamra úgyszincs ez a dolgom.

Peti: Jaj de szeretnék úgy lenni, mint a Guido. És mondd csak, milyen ő, sohasem rossz?

Pisti (kissé gondolkozva): Na, hát azt éppen nem mondhatom. Sokszor felesel a Szidónia kisasszonnyal és azt akarja, hogy mindenki azt tegye, ami neki eszébe jut.

Peti: Te is. Úgy-e?

Pisti: Persze.

Peti: Mondd, nem gondoltál még rá, hogy jól elverd azt a Guidót, amiért annyival jobb neki, mint mindenkinek?

Pisti: Nem, én sajnálom . . .

Peti: Sajnálod? No ne viccelj, már miért?

Pisti: Hát hallgass ide. A Guidónak mindene megvan, ami másnak nincs, de nincs meg neki, ami másnak van.

Peti: Hogyan? Ezt nem értem.

Pisti: Mert csacsi vagy.

Peti: Csacsi aki mondja.

Pisti: Na ne veszekedj mindjárt, hanem inkább hadd, hogy elmondjam, miért sajnálom a Guidót. Azért, mert neki semmi sem szabad, mint nekünk és mégis minden muszáj.

Peti: Megint nem értem, amit mondasz, de azért kérek, ne mondd, hogy számár vagyok; azt nem szeretem, ahhoz nem vagyok szokva.

Pisti: Csak annyira, mint én. De most már jól nyisd ki a füledet. Hát a Guidó csupa jó dolgot kap enni, de ha egyszer valami igazán jól ízlik neki, elveszik tőle, mert hogy elrontja a gyomrát és nem lesz éhes vacsorára. Úgy volt a legutóbbi uzsonnánál a süteménnyel. Még én adtam neki titokban abból, amit velem adtak, mikor a kapuhoz kísért.

Peti: Furcsa! En ugyan nem adtam volna, hisz így is több jut neki, mint neked.

Pisti (folytatva); Ellenben amire azt mondják neki, hogy meg kell ennie, vagy innia, azt muszáj, még ha utálja is, mint például az ovomaltint...

Peti: De mást aztán nem parancsolnak neki! Nem kell a konyhában segítenie, csomagokat vinnie.

Pisti: Azt nem.

Peti: Ha a leckjét elvégezte, egész nap játszhat.

Pisti: De hogyan! Ha egy kicsit szalad, már megállítják, hogy ne izzadjon meg. Ha éppen, hogy belejövünk a labdázásba, abba kell hagyni, mert dobog a szíve. Ha nem dobja a labdát, hanem rúgja, mingyárt nem szabad, mert a futball egyáltalában veszedelmes játék. Ha a fára akar mászni: nem szabad, leesik. Ha valami jót olvas, ne olvasson már, mert elrontja a szemét. Ha valami számolós játékba kezdünk, abba kell hagyni, mert fáradt lesz az esze a tanuláshoz. Az uccára csak a Szidónia kisasszonnyal szabad kimennie, más gyerekekkel, mint velem, az Edittel és a Renével még beszélni sem szabad neki, mert rosszat tanulhat, még verést is haphat. . .

Peti: Te pedig mindent megteszel neki, amit csak akar. Ezt legalább megengedik?

Pisti: Nem nagyon. A Szidónia kisasszony mindig szokta a Guidónak mondani: Ne parancsolgass a Pistinek, az a pajtásod, nem a szolgád. En pedig csak azért is mindent megteszek neki, amit akar. Ha már ő nem teheti meg azt, amiben kedve telik, legalább én teszem meg neki.

Peti: Most már én is sajnálom egy kicsit a Guidót, de azért mégis cserélnék vele . . . csak nem egészen.

10.

Pisti: Szervusz Peti! Hát már meg sem látod a szegény embert?

Peti: Micsoda? Pisti, hát te még élsz? És micsoda sapkád van, miféle címerrel! Az anyád!

Pisti: (szerényen): Kegyesrendi főgimnázium...

Peti: Hogy kerülsz te oda? Hogy nem zavartak el, mi-kor csak arra mentél?

Pisti: Hát csak. Megcsináltuk. Tandíjmentes vagyok, a segélyegylettől kapok könyveket ruhákat és miegymást meg a Guidótól. Ő velem jár.

Peti (érdeklődve); Ott is olyan nagy úr?

Pisti: Nem, ott örül, hogy él. Mindenfelől bosszantják és ha goromba lesz, elverik. Már egy párszor ki kellett vágnom. De most nem is olyan rossz neki, mint elejével, most

már ő is megtanult verekedni és másképpen is kezd olyan lenni, mint a többiek. De te mit csinálsz? Jársz még az iskolába?

Peti: Igen... amikor lehet... Lapterjesztő vagyok.

Pesti: Micsoda? Rikkancs?

Peti: Igen. A Népligetben és azon túl. Itt a városban tudod, csak nagyoknak lehet árulni.

Pisti: Hogy jutottál ehhez? Mennyit keresel?

Peti: A Kalmár bácsi elvesztette az állását és azután lapokat kezdett árulni. Én és a bátyám velemegyünk, mert hárman jobban elfoglalhatunk egy útrészt és elverhetjük, aki más akarna ott árulni. A keresetet a Kalmár bácsi viszi haza az anyánkhoz... Előbb persze ő megy velem a vendéglőbe.

Ebben a percben felbukkan a Peti bátyja: Hát te itt lopod a napot és járatod a pófádat? Mars az Estért!

Peti: Fújd fel! (a valóságban mást mond) Én hoztam a Magyar Estlapot is, az Estet már hozd el te.

A bátyja: Szentelen, semmirevaló kölyök! Bűdös csirkefogó! No majd este otthon ellátom a bajodat és a Kalmár bácsinak is megmondalak.

Peti: Csak rajta! (A bátya el).

Pisti (elkomolyodva): De hiszen így nagyon rossz neked, hogy mindenért neked kell futni és mindenki téged ver. En inkább elszökném hazulról.

Peti (diadalmas fintorral): Nem olyan veszedelmes. A bátyámat egyszer, mikor megint el akart verni, úgy hasbarúgtam, hogy még most is biceg, azóta csak mondja, hogy el fog verni, de nem próbálja többet.

Pisti: És a Kalmár bácsi, ha annak bemond?

Peti: Azt se teszi, mert a Kalmár bácsi akkor csak ugyan elver engem, de ha az egyszer belejön a verésbe, nem elég neki egy, akkor mindig talál valami okot, hogy elverje a bátyámat is, meg sokszor a lányokat, és az anyánkat.

Pisti: A lányokat? Miért?

Peti: Mert azt akarja, hogy féljenek tőle és... mindent megtegyenek neki.

Pisti (felháborodva): Az a Kalmár bácsi egy ... Nem szólhattok a rendőrnek?

Peti: Még csak az kellene! Akkor az anyákkal gyűlne meg a bajunk. Az Erzsinek már újra el is kellett menni, mert nem tűrte a Kalmár bácsit. Azt mondta: a Schneller úr már talált neki helyet. Amire ugyan a szomszédunk, a Vicidal néni azt mondja: a ligeti bokorban, vagy a Duna fenekén ...

Pisti (szomorúan kezét nyújt): Hát szervusz. Nekem a Guidóhoz kell menni együtt tanulni.

Peti: Szervusz! (elérzékenyedve) Én azt hiszem, mi nem fogjuk már egymást sokszor látni. Te diák vagy, ki tudja, egyszer miniszter leszel vagy micsoda, én pedig... az maradok, aki most vagyok ...

Pisti (vigasztalóan): No ne gondold mindjárt azt. Ep a minap olvastam a Guidóéknál a Tolnaiban, hogy Amerikában minden nagyon gazdag ember vagy újságot árult, vagy cipőt pucolt gyerekkorában. Te neked is lehet még egyszer olyan nagy gyárad, mint az Iparcsarnok.

Peti (megint nevetve): Addigra te kitanulsz és eljössz a gyáramba főigazgatónak. Jó?

II.

Peti (testhezálló kék öltözetben, bőrkamásliban, fején oldalt odaszíjazott bubsapkában kerékpáron jön): Szervusz Misi!

Misi (elnyűtt kis kabátban, foltos nadrágban, hajadonfőtt, mezítláb): Szervusz! Hát te biciklin jársz?

Peti (megáll): Persze, hogy járjon egy magamfajta úr:

Misi: Hát mondd már, mi vagy?

Peti (büszkén): Ekszpresz boj. Tudod legalább, mi az?

Misi: Láttam már ...

Peti: Hát akkor nem tudod. Az ekszpressz olyan úr, aki mindjárt reggel szépen felöltözik és elmegy a váróba. Ott leül és vár.

Misi: Mire?

Peti: Arra, hogy egy sült galamb repüljön a szájába. Vagy hogy a felügyelő úr azt mondja: Soros!

Misi: Mi az a soros?

Peti: Sós kifli tormával. Hát még ezt se tudod? Az, aki legelőbb jött a váróba, vagy legrégebben jött már oda vissza. Annak kell a „soros”-ra jelentkezni, ha megrendelés jön.

Misi: Mit rendelnek nálatok?

Peti: Minket a biciklinkkel együtt. A felügyelő úr odanyom a kezünkbe egy cédulát egy címmel, mi mingyárt odabiciklizünk, leszállunk és szalutálunk, úgy mint a katonák. Akkor megkapjuk a levelet vagy csomagot, amit el kell vinni. Néha felírják, néha csak megmondják, hová, meg hogy kell-e ott valamire várni, valamit másfelé vinni. Ez így megy egész nap, meg este is.

Misi: Mikor ebédeltetek?

Peti (nevet): Hát mikor ráértünk a Ritzbe menni fácánpecsenyére és francia pezsgőre! Hiszen sorosan elengednének, de mi inkább a váróban eszünk, amit magunkkal hoztunk, hogy ne más menjen, mikor mi lennénk a sorosak.

Misi: Olyan nagyon szerettek biciklizni?

Peti: Nem azért, te füles. Hanem, mert ahonnan vagy ahova elviszünk valamit, ott nem mindig, de sokszor kapunk a magunk számára is azon fölül, amit a felügyelő úrnál befizetnek. A múltkor is egy egész koronát kaptam... menyasszonyi csokrot vittem. Ez több mint amennyit a válalattól egész napra kapok. Persze nem jön mindig ilyen finom,. Ha csak levelet viszek, ezért rendszerint nem kapok semmit.

Misi (részvétellel): A csomagok meg nehezek.

Peti (hencegve): Az nem lenne baj, elbírok én akármit. Csak az a rossz, ha a csomag hosszú, nem tudja az ember, hogy csatolja fel, hogy se a kerekeket ne súrolja, se más valamihez, kocsihoz, vagy valakihez ne ütődjék, mert akkor mindjárt van hadd el hadd.

Misi: Úgy-e az expressz-bojok nem igazi bojok? Az elsők a messzengerek, akiknek piros van a ruhájukon?

Peti: Már hogysisne! A messzengerek takonypolcok, akik nem tudnak semmit.

Misi: Most hova mész?

Peti: Az Alkotmány-utcába. De csak tizenegy órákor kell ott lennem, így még egy negyedórám van.

Misi: Engedj egy kicsit biciklizni, én tudok, a házunkban a javítóműhelyben megtanítottak a fiúk.

Peti: Üljj hát fel a kormányra, viszlek egy darabon, itt nem igen látja meg a felügyelő, mert megbüntetnének ...

Misi: Nem kell, hogy vigyél. Magam is tudok hajtani.

Peti: Olyan híres legény vagy? Nem is tudtam. No várj, mindjárt megigazítom neked a gépet. De ne menj el rajta messzire csak itt a téren (valamit csavargat a gépen).

Misi felpattan a kerékpárra, mely azonnal szétesik. *Misi* a földre pottyan, különösebb baja nem történik.

Peti (odamegy és újból összecsavarja a gépét): Botosló kell neked még, nem bicikli.

Misi (fellázadó önérettel): Azért ment szét a gépéd, mikor csak ráültem.

Peti (már újra nyeregben, elszágulva hátraszól): Te mar-git, hiszen már széjjel volt!

2.

Pisti (negyedik gimnazistajelű, tollas sapkában): Ni. Peti! Jaj de nagy úr vagy!

Peti (leugrik a kerékpárjáról): Ugye? majdnem olyan, mint te. Toll ugyan nem nő a fejből, de talán legközelebb az is lesz, ha magyar egyenruhákat kapunk. Nézd. ott jön az öcséd, ma még mind összeverődünk.

Misi még mindig vékony kabátban, mezitláb, de nevetve hozzájuk fut. *Peti* hosszasan szervuszol vele. *Pisti* átadja neki iskolakönyveit: Eredj vidd fel és hozd le a hegedűmet. (*Misi* a könyvekkel elszalad.)

Peti: Jó öcséd van neked, mindent megtesz, amit parancsolsz neki.

Pisti: Te nem tettél mindent a bátyádnak?

Peti (fölnyenesen nevet): A Tóninak? Még csak az kellett volna! Hiszen sokszor elvert azelőtt, de én akkor sem fogadtam szót neki, sőt olyanokat tettem, hogy még most is dühös, ha rágondol.

Pisti: Mit?

Peti: Szeget a cipőjébe, vizet a kalapjába, eldugtam a cigarettát, amiből nem adott nekem.

Pisti: Aztán odaadtad?

Peti: Majd bolond lettem volna! Én is tudok színi.

Pisti: Most is elver néha?

Peti: Nem, most nagyon jól megfér velem. Ő is öt koronát hoz haza hetenként az anyáknak, mint én. A múltkor ugyan mégis barátságos mérkőzést rendeztünk és én voltam az erősebb. Hát most már legfeljebb én hirigelhetném el ötöt. De mond csak, nem haragszik a *Misi*. hogy neked mindig olyan sokkal jobb ruhád van?

Pisti: Nem, mert tudja, hogy neki is lesz, csak még ebben a hónapban nem volt pénz, mert nagyon sok kellett az én hegedű-tanulásomra ...

Misi (a hegedűvel visszajön és egy tréfás meghajlással átadja Pistinek): Tessék, nagyságos, méltóságos úr!

Pisti (barackot nyom az öccse fejére): Füles! De rriost sietnem kell a hegedű-órára. Szervusz Peti!

Peti: Szervusz! (Misihez): Nagyon szereted te a bátyádat?

Misi: Na ja, én vagyok a kisinas.

Peti: A kisinas? Mit jelent ez?

Misi: Én pucolom ki a ruháját, cipőjét és hozom el, ami neki kell.

Peti (gúnyosan): Mit fizet ő azért neked?

Misi: Mindennap négy fillért, ezen veszek tízóraira zsemlyét. Azután, ha moziba megyünk, ő fizet értem. És megveszi, ami nekem az iskolában kell, füzetet, ceruzát, meg efféléit.

Peti: Honnan van neki ennyi pénze? Talán még erre is a Guidótól kap . . . , akinek meg ő a kisinas?

Misi: Nem, a Guidóhoz már nem is jár. Hanem tanít kisebb gyerekeket és azért kap.

Peti: Téged nem tanít? Rád férne.

Misi: De, ha éppen kérdezek tőle valamit. Aztán mesél nekem és játszik velem.

Peti: Erre is ráér a nagy diák?

Misi: No nem sokszor, de akkor azután muris! A Pisti nem úgy játszik, mint a többi gyerekek a házban, ő anynyifélet tud! és sohasem lesz goromba.

Peti: No én még sohasem mondtam ezt a bátyámról. De lógnom kell, nesze hát tőlem is egy barack.

3.

Pisti: Sokszor látlak mostanában.

Peti: Annyiszor, mint én téged. Véletlenül sokszor járok erre. És mindig órára rendelnek, úgy hogy ráérek fe-csegni. Te is?

Pisti: Most éppen én is egy kicsit ...

Peti: Hát mond csak ... a múltkor a Misi azt mondta nekem, hogy már nem jársz a Guidóhoz. Igaz ez?

Pisti: Igaz. bár nem egészen . . . arrjkor elég időm van, mégis felkeresem. — Te bizonyosan nem tudod., mi van vele. Hát a szülei tönkrementek, de egészen. Eladták a villát, otthagyták a lakást és még a Guidót is kivették a gimnáziumból. Ott úgyse tanult jól, nem lehetett volna tandíjmentes.

Peti: Most mit csinál?

Pisti: Tanuló a Brunkala-féle hangszerkereskedésben, oda jó, mert ért a zenéhez, mingyárt megtalálja azt a gramofon-platnit, amit keresnek.

Peti: Meg van ott elégedve?

Pisti: Meg lenne szegény, ha nem csúfolnák annyit a többi inasok azért, mert kövér és úrfi.

Peti: Hát azok is ... És aztán te hogy tanulsz tovább, hogy a Klicányi úrék már nem segítenek?

Pisti: Az apám raktárnoki állást kapott, az anyám is jobban ráér varrni, amióta a Misi meg én nagyobbak letünk, így nemcsak a gimnáziumba tudnak küldeni és mindent megvenni, ami oda kell, hanem még hegedülni is taníttatnak, mert a tanár úr azt mondta, hogy jó fülem van . . .

Peti: Hadd lám (meg akarja húzni Pisti fülét).

Pisti: (kiszabadítja fejét): No, csak hátrább az agarrakkal. Te még mindig olyan vagy . . . Egy szóval hegedülni tanulok és még táncolni is.

Peti: Ezt is a tanár úr mondta, hogy kell?

Pisti: Nem, hanem az Edit (hevesen elpirul) . . .

Peti: A Guidó unokanővére? hát azzal még összejössz?

Pisti: Hát igen... a táncórán . . .

Peti: Egy szóval még mindig a te tyúkod (Pisti úgy tesz, mintha nem hallaná). És otthon te vagy minden, a Misi semmi . . .

Pisti: Hát, ha tudni akarod, én is restellem, hogy mindent rám költenek, csak értem dolgoznak mind. Mondtam

is, hogy hagyjanak tanulónak menni, ez való nekem. De a szüleim azt mondták: nem, nekem tanulnom kell, mert arravaló fejem van, ők szívesen meghoznak értem minden áldozatot. Még a Misi is ezt mondta, pedig őt nem kérdezte senki ... De nálatok hogy vannak otthon? Mit csinálnak a lányok, a Kalmár bácsi?

Peti: A lányok? Hát az Erzsi Amerikában van, egy éve írt utoljára Buenos Ayres-ből. Jó dolga van, azt írja. Az Annus a gummigyárban van . . . nem lakik nálunk. A Katica . . . szolgál. Még csak a Mariska van itthon.

Pisti: És a Kalmár bácsi? Árul még újságot?

Peti: Dehogy. Már három éve, hogy egyszer véres fejjel jött haza a kocsmából, egész éjjel nem tudtunk aludni a nyögéstől. Reggel aztán elment és azóta többet sohase láttuk.

Pisti: Ki lakik most nálatok?

Peti: Senki. Most, hogy az anyákkal együtt hárman keresünk és a lányokból csak egy van otthon, magunk lakjuk a lakást. Én megint a divánon alszom a Tónival, a Kalmár bácsi ágyában meg a Mariska a Mikivel, meg ha a lányok néha nálunk maradnak aludni. Akkor a Miki az anyánkhoz megy át vagy mihozzánk. Ezt még legjobban szereti, mert mi játszunk vele.

Pisti (érdeklődve): Ki az a Miki?

Peti: Bőkj rá!

Pisti: Inkább nyögd ki.

Peti: Hát az Erzsi kisfia. Akit olyan nagyon szeretével volna látni, mikor még kinn volt. Most nálunk tartjuk; az Erzsi néha pénzt küld számára ... De mond, meddig kell még neked tanulnod, hogy te is keress?

Pisti: Még nagyon soká. De már mikor hetedikes leszek, egészen ingyen fogok tanulhatni mint jelölt.

Peti: Jelölt? Mi az? Csak nem lépsz fel képviselőnek?

Pisti: Nem, papjelölt. Akkor már benn fogok lakni a konviktusban és mindent kapok, még ruhát is — talán lát-tál már olyat, kék reverendát.

Peti (rosszalóan): Hát pap leszel. Én máskép gondoltalak . . .

Pisti (megint elpirulva): Hát mit tegyek? Nem lehetek olyan soká a szüleim terhére, inkább a Misinek jusson azután.

Peti: De hát pap . . .

Pisti: Inkább tanár, mert piarista leszek. Te persze nem ismered a piaristákat. Azok nemcsak papok, azok nagyon sokat tudnak. Negyvennyolcban honvédtisztek voltak és nem a legutolsók

Peti: Pá, tisztelendő úr!

Pisti: Pá, köszörús úr!

4.

Peti (kerékpárja mellett áll): Szervusz Málcsi!

Málcsi (egyszerűen, de jól öltözve, kivált szép magas-sarkú cipőben, emellett mégis kötényesen egy nagy ruhadobozzal a karján): No szervusz, még ez egyszerű. De azután máskép köszönjük egymásnak.

Peti: Talán azt mondjam neked, hogy kezét csókolom? No csak azt várd!

Málcsi: Én pedig ezután semmit sem fogok felelni a szervuszra. Úgy megyek tovább, mintha nem láttam és nem hallottam volna semmit.

Peti (keserűvé válva): Ejha, de nagyra vagy azzal a . . .

Málcsi (elsápadva): Mivel?

Peti: No, hát azt hiszed nem tudom, hová jársz azzal a nagy skatulyával?

Málcsi: A legjobb házakba. A Simleiterré önagysága a legfinomabb úrinőknek dolgozik, ha tudni akarod.

Peti: Talán finom uraknak is dolgozik, hogy odamehess?

Málcsi: Szentelen. Legjobb, ha itt hagylak.

Peti (rendületlenül folytatja): Kivált egy öregúrnak.

Málcsi (felindulva): Mit akarsz ezzel mondani?

Peti: Hát semmit, ha haragszol érte. Csak annyit még,

hogy mi bojok nagyon sokhelyütt megfordulunk, nagyon sokfelé ismerjük a személyzetet. Így tudom én is azt az öregurat ...

Málcsi (most már kivörösödve): És ha tudod, semmi közöd hozzá. Érted?

Peti: Érteni értem, de hogy semmi közöm hozzá — ez nem olyan biztos. Bárha igazán mindegy lehet nekem, találok én még magamnak olyant, amilyen te vagy.

Málcsi (hevesen): Hát akkor menj és keress. Ahhoz meg semmi közöd és semmihez sem, ami velem van. Hozzám ne is szólj többet, én már meguntam az ilyen tacs-kókat ...

Peti (haragosan, de halkan): Mindjárt pofonütlek!

Málcsi: Én pedig megmondalak az ekszpresznél, akkor elcsapnak, mehetsz megint újságot árulni.

Peti (gúnyossá válva): Ha tudnád, milyen rosszul áll neked, ha így dühösködöl! Egy ilyen szép lány . . . Mert akármilyen ... no milyen vagy különben, azért szép vagy. Ami igaz, az igaz.

Málcsi (kissé megbékülve): Mindig szemtelen vagy. De ha igazán szép lennék, ezt nem te tudnád megítélni. Hiszen te még tacsó vagy, te nem tudsz semmit . . .

Peti (újra keserűen): Csak az öregúr tudja megítélni, úgy-e?

Málcsi (magáról megfeledkezve): Az, ha tudni akarod. Nem is olyan öreg és már az egész világot látta és annyi pénze van, hogy a félvárost megvehetné....

Peti (egy pillanatig fuldoklik, azt akarná mondani: téged is megvett, de túrtözteti magát és mást mond): Te Málcsi, én azért nem haragszom rád. Meddig van ma dolgod este? Várjál meg; kilenckor én is szabad leszek. ... elmehetünk oda, ahol augusztusban voltunk . . .

Málcsi (diadalmas gúnyosan): Majd ha fagy! mondtam már, hogy nekem nem kell már az ilyen tacsó.

Peti (haragtól eltorzult arccal): Tacsó vagyok neked, hát én megmondom, hogy te mi vagy. Te . . . (megragadja Málcsi karját).

Málcsi (sikolt egyet, mire Peti elereszti): Hát . . . most . . . már . . . csakugyan meg foglak mondani. Az öreg ... az úr is szólni fog az igazgatónak, hogy csapjanak el. Ilyen csirkefogó (haragosan elindul.)

Peti (egy percig sápadtan egy helyben áll, azután Málcsi után siet, szorongva kérdezi): Igazán meg fogod tenni?

Málcsi: Igazán, ebben biztos lehetsz.

Peti (majdnem sír): No de látod ... ne tedd ... az nem szép ... én nem azért mondtam . . . csak mert te olyan rossz lettél hozzám és én még nem találtam . . . *nem* is tudok keresni . . . másikat. Mert te (könnyei folynak) mégis szép vagy. Kár érted . . .

Málcsi (már nevetve): De azért mégis megmondalak. Szervusz!

Peti (szomorúan, bár megnyugodva néz utána): Jó napot!

5.

Egy műhely előtt három inas vár a délutáni nyitásra.

Első inas: Ki megy holnap a Ferencvárosra?

Második inas: Lesz valami?

Első inas: Igen, Újpest ellen.

Harmadik inas: Akkor én is elmegyek.

Első inas: Ugyan te! Legfeljebb a pálya mögé.

Harmadik inas: Hiába hencsz, a pálya mögött többet lehet látni, mint a pályán . . .

Második inas: Talán te is artistának gyakorolsz?

Harmadik inas: Hát egy kicsit. Kézen járni már tudok. Így ni (megmutatja). Most a halálugrást tAMILOM a Skodáktól . . .

Első inas: Az mire jó?

Harmadik inas: Az ember nem tudhatja. Talán még jobban is élhet abból, mint az asztalosságból ... A Skodák azt mondja, jövőre, ha jól gyakorlunk, már együttest alakíthatunk és felléphetünk a világ akármelyik cirkuszában.

Második inas: Mostanában a Ferencváros mögött sok lehet az ökörnyal ...

Első inas: Hát az meg micsoda?

Második inas (nevet): Még sohasem láttál ökörnyalat, te hüllő?

Első inas: Csak a szádban, te mar-morek.

Második inas: De nagyon hengegsz!

Első inas: Ki hengeg? (Megragadja a második inas fejét, lenyomja, azután egy pár jó laposat üt rá. A második inas eleinte csak védekezik, takargatja fejét, de egyszerre csak öltre megy az elsővel, majdnem verekedés támad).

Harmadik inas: A Ferencvárosi mögött rendesen birkozunk és bokszolunk is (az első és a második abbahagyja a dulakodást.).

Első inas (hegyesen a haramadikhoz): Mi a fene?

Második inas (a harmadik helyett felel): Mi a fene? Hát a fene!

Első inas (bosszúsan): Ne izélj már megint! Nem vagyok én . . . (elhallgat, mert nem jut eszébe a kellő szó).

Peti (arra jön): Mi nem vagy te?

Második inas (az első helyett): Sok minden, például miniszter, püspök, kardnyelő . . .

Első inas: No ezért igazán kapsz . . .

Ebben a percben kinyílik a műhely ajtaja, megjelenik benne a mester, az inasok fegyelmezetten bemennek csak halk „megállj”-okat cserélve.

Most új szereplők lépnek a színre. Az egyik oldalról Pisti és Misi, a másíkról egy egészen kis kötényes, háromnégyéves forma fiúcska: mind elég jól vannak öltözve.

Peti (a kisfiúhoz): Ni te vén csibész, már megint kiszöktél? (Pistihez): Látod, ez az a híres betyár, akire olyan kíváncsi voltál!

Pisti: A Miki? No hát jó kis alak és rád vall (kissé tanárosan Mikihez): Hogy is hínak?

Miki felelet helyett nyelvét ölti Pistire. Misi mingyárt Miki elé guggol, ránevet, aztán a magasba emeli. Miki újra nyelvet ölt.

Peti (nagybátyásan): Ejnye, hát már nem tudod mondani, hogy Kukucska Miklós. Még soha ilyen rossz kölyköt nem láttam . . .

Pisti: Talán mjég a Peti meg a Tóni sem voltak olyanok.

Miki (minden alkalom és bevezetés nélkül): Az anyád. — A többiek nevetnek.

Pisti: Hát már ezt is tudja!

Peti: Éppen azért mondja, hogy mutassa mit tud. (Mikihez) Te . . . te . . . betörő!

Ebben a percben arra jön egy szürke bácsi. Peti és Pisti szépen köszönnek neki: Kézit csókolom! Megismerték, hogy ő az, aki egyszer a futballjátékukba avatkozott, azután cukorkapénzzel vendégelte meg őket. Most a bácsi Mikire mosolyog, aki ő rá is nyelvet ölt.

A bácsi: Ejnye, de szép nyelved van! Mutasd még egyszer. Kell, hogy tegyek rá valamit, (zsebéből csokoládét vesz ki és Miki szájához közelíti. Az ijedten bekapja nyelvét, de kezével átveszi a csokoládét, melyet mingyárt majszolni is kezd. Egyszerre megszólal): Bácsi, van még?

Peti: Te világ csibésze! Hát ezt kell mondani vagy azt, hogy köszönöm szépen?

A bácsi még egy darab csokoládét ad Mikinek, aki most boldogan azt mondja: Köszönöm csokoládé bácsi! A bácsi elégedetten tovább megy.

Peti: Most ez a Miki, ahogy ismerem, képes lesz minden nagy emberre a nyelvét nyújtani, mert azt hiszi, mind egyiktől csokoládét kap érte. (Mikihez): Pedig bizony majd olyanra is akadsz, akitől pofont kapsz.

Miki (megpróbálja a feléje hajló Peti arcát megpofozni) Pofont? Én is tudok.

Pisti: Ez a te kisöcséd éppen olyan csirkefogó, amilyen te voltál.

Peti: Mond inkább, amilyenek mi voltunk. (Mikihez): Most menj szépen haza, a Misi tudja merre kell, veled megy.

Misi: Igen. No gyere, hazaviszlek. (Vállára ülteti Mikit és elmegy vele).

Peti: Úgy-e mégis derék gyerek?

Pisti: Édes egy szemtelen kölyök. A Misit úgy látszik, egészen megnyergelte.

Peti: Az lehet, hisz te is megtetted vele, ha máskép is. Te ugyan, még emlékszem, mindenkit megnyergelsz. De mond, holnapután szabad estém lesz, nem megyünk moziba.

Pisti: Mit adnak?

Peti: Az orosz-japán háborúból, meg az orosz forradalomból jeleneteket. Nagyon szép lehet. A kített képeken úgy lövöldöznek, verekesznek, szúrják, vágják egymást, annyi halott is fekszik már! Az ember egész kedvet kap egy kis háborúhoz, forradalomhoz, abban nem is lenne ilyen unalmas ... És egy vígjátékot is adnak, ami szintén jó lehet: egy amerikai kifutófiú ötven milliót örököl egy nagybátyjától, akit nem is ismert, azután vígan éli a világát, mingy árt tíz tyúkja is van neki . . .

Pisti (ravasz mosollyal): Mit csinálnál te, ha egyszerre olyan sok pénzt örökölnél?

Peti (egyet nyel, mert Málcira gondol): . . . Hát gimnáziumban taníttatnám a Mikit.

Pisti: Csak a Mikit? Hát te nem tanulnál?

Peti: Majd bolond volnék ötvenmillióval! No, de azért minden nővéremnek vennék egy házat, az anyáknak is . . .

Pisti: A Tóninak nem?

Peti: Annak is ... a végén. Meg téged és a Misit se felejtenelek el. De ahogy én akkor élnék, szent Isten!

Pisti: Egyelőre csak úgy élünk, ahogy élünk. Szervusz!

Peti: Szervusz.

6.

Április vége. Délutáni napsütéses terület a Hárshegy vidékén. Egy cserkészcsapat táborozik tűz körül, melyet minden külön szükség nélkül csak úgy gyakorlásul gyújtottak. Időnként kettesével, kalaposán, botosán eltávoznak, visszajönnek és feszes tartásban jelentést tesznek parancs-

nokuknak. Egyiküket, aki karcolást ejtett a lábszárán, a velük hozott szerez táskából nagy szakértelemmel bekötözik.

Tovább inasok futballoznak. Ezeknek játéka már jóval hangosabb. Hát ne arra rúgd, te marha! Jól van, csak szorítsd! Kéz! Tacs! Nem igaz! Tizenegyes! A fejedre! Ne hársíts már annyit a fejeddel, mert lúdtalpú leszel rajta! Gól! Nem ér! De . . . Leülnek, majd hazakészülődnek. Úrfi, vedd a hátizsákok!

Guidó engedelmesen felveszi a zsákokat, míg a többiek még ülve maradnak és csak lassan csomagolnak, egymást papírgalaesinokkal, szalonnahéjakkal dobálják. Az „úrfi” szóra a cserkészdiákok csoportjában felfigyel Pisti. Guidó is arra néz, egymáshoz szaladnak a két csoport közötti térségre. Átölelik, megforgatják egymást.

Guidó: Jaj, de régen nem láttalak! Mit csinálsz mindig?

Pisti: Magolok a vizsgára, meg, mint látod, cserkészek. Hát te mit csinálsz?

Guidó: Tanulok, most is ott vagyok a Brunkala üzletben, pedig . . .

Pisti: Pedig?

Guidó: Pedig már el akartam menni . . .

Pisti: Miért? Nagyon sok a dolgod? Goromba a főnököd?

Guidó: Az nem, hanem a többi fiúk . . .

Pisti (részvétellel): Még mindig bántanak? De tedd le már azt a zsákokat és üljünk ide beszélgetni az árokartra. (MegtörtéNIK.)

Guidó: Látod, ezt a zsákokat is mindig nekem kell vinnem, ha valahova megyünk.

Pisti: Talán mert te vagy a legfiatalabb az inasok közt?

Guidó: Még csak nem is. Hanem azt mondják, hogy nekem, mint úrfinak jó, ha én is megszokom a terhet és meg nem is leszek olyan kövér.

Pisti: Próbáltad már mondani, hogy vigye egyszer más?

Guidó: Próbáltam, de akkor elverték és végre mégis én vittem, különben még otthon is hagytak volna.

Pisti: Hisz akkor legalább nem láttad volna őket.

Guidó: De akkor még unalmasabb, egész vasárnap délután nem tudok mit kezdeni, mióta a szüleim sincsenek már Budapesten . . .

Pisti (szánakozva): Lám, még mindig a régi történet. Erős vagy, mint akármelyik, mégis azt teszik veled, amit akarnak.

Guidó (felindulás nélkül mesél): A télen egyszer kiabáltam rájuk, mikor a déli szünetben megint bosszantottak. Akkor mind rámvetették magukat, ledobtak a földre és a hasamra ültek. Mikor mondtam, hogy ne, még vicceltek, hogy ők oda ülnek, ahova akarnak és puhán szeretlek ülni, egyszer-másszor ők is burzsoák akarnak lenni. Csak úgy engedtek fel, ha összeteszem a kezemet és szépen kérem. Utána sírtam és a főnök úr odajött és megszidta a fiukat, hogy miért vernek már megint. De akkor a Klimka, az a nagy ott, azt mondta: ők egy ujjal se vertek rám, nem is tudják mibajom van; ezt mondták a többiek is. A főnök úr most engem szidott össze, hogy mindig nyefegek, mint egy kilukadt gordonka. Mikor azután megint egyedül maradtunk, azt mondta a Klimka: adjuk át az úrfit a közutálatnak, amire mind egyszerre azt mondták: pfuj, pfuj, pfuj.

Pisti: Szegény Guidó! És azóta sem hagynak békén?

Guidó: Azóta egy kicsit igen, ha mindent teszek, amit akarnak tőlem. Még az után az eset után este a Klimka egészen szépen beszélt velem, úgy, hogy megkérdeztem, mit is jelentett az, hogy ők néha burzsoák szeretnek lenni és egyáltalában, mi az a burzsoá? Akkor a Klimka azt felelte: disznó, aki mások rovására akar kényelmet meg minden egyebet. A zsebéből egy újságot vett elő, ideadta, hogy olvassam el és megígérte, hogy ha jól viselem magamat, mindig ideadja.

Pisti: Az nagyon szép volt tőle. De miféle újság volt?

Guido: Ilyen (zsebéből kihúzza és Pistinek nyújt egy „Ifjúmunkás”-t).

Pisti (kíváncsian nézi a címet): A munkásmozgalmom és az ifjúság. Kötelező-e a tanonc mestere számára házimunkát végezni? — Gyermeknyúzás egy pestkörnyéki gyárban. — Vasárnap ismeretterjesztő előadás olvasóink számára. — A munkásifjak sportja. — Te ezt mindig megkapod és elolvasod?

Guido: Igen, még ha többen érünk rá egyszerre olvasni, nekem adják, hogy hangosan, csak ne nagyon hangosan olvassam fel nekik. Azt mondják, azért vagyok úrfi, hogy ehhez legjobban értsek.

Pisti: És érdekes az újság?

Guidó: Eléggé . . . más újsághoz most úgysem igen jutok. A Kovács elvtárs, a bizalmi a műhelyünkben azt mondja, nem is szabad még mást olvasnunk . . .

Ebben a percben a hosszú, cingár Klimka odajön: Úrfi, jönni, nem lefetyelni azzal a másik úrfival!

Pisti (haragosan): Fogja be a száját!

Klimka (odaszökik Pisti elé): Mit mondott maga burzsoá tacsók? (pofon akarja ütni).

Pisti: Az öregapád! (egy jól begyakorolt dzsiu-dzsiu fogással földre teremti a Klimkát).

Az inasok felugrálnak és fenyegetően a helyszínére rohannak. De ugyanezt teszik a cserkészek is, akik többen vannak, hosszú botjuk is van. Az inasok, legelői Klimka, megfutamodnak. Guidó megadó arckifejezéssel felveszi a hátizsákot és utánuk indul.

Pisti: Ne menj most oda, biztosan elvernek. Gyere inkább velünk haza, az úton még beszélgethetünk is.

Guidó (szomorúan fejét rázza): Nem Pisti, ezt te nem érted. Ha most elvernek is, nem teszik nagyon, már csak azért is, hogy a zsákot tovább tudjam vinni és az Ifjúmunkást, ha még ma jön, fel tudjam olvasni. De ha most elszakadok tőlük és veled megyek, holnap már megint olyan dolgom lesz, mint a télen. Ezt úgy nevezik, hogy szolidaritás.

Pisti (búsan): Hát akkor eriggy. Szervusz!

Guidó: Szervusz.

III.

1..

A sürgönyhordó: Ni! Szekeres István, Pisti! És kék reverendában.

A kispap: Peti! Jaj de régen nem láttalak! Persze, mióta bennlakom a konviktusban . . . Látom, te postás vagy.

A sürgöny hordó: Igen, az és azért sietek is a főpostára, pedig ma éppen szabadságos vagyok. Nagy szükség lesz ránk!

A kispap: Rátok, szabadságosokra, ünnep délután? Ugyan miért?

A sürgönyhordó: Hát még nem tudod? (Némi göggel) Te persze nem vagy a hírek forrásánál . . . Hát: Szarajevóban meggyilkolták a trónörököszt és Kotek Zsófiát. Ebből még iszonyú nagy dolog lesz!

A kispap: Ugyan ne mondd! És ki követte el?

A sürgöny hordó: Hát a rácok, ki más? De . . . te mért vágsz olyan ijedt arcot? Annyira szeretted azt a magyarfaló trónörököszt?

Kispap: Hiszen magyarfaló volt az igaz, borzasztó is lett volna, ha ő lesz a király. De hát mégis ember volt ő is a felesége is. meg a gyerekeik, akik most egyszerre árvák lettek.

A sürgönyhordó (keserűen): Ugyan, csak én olyan árva lennék, mint azok. Az apámat soha sem ismertem, aem is tudom ki volt, az anyám is mindig . . . mást szeretett, nem minket ... ezt csak neked mondom el . . . tavaly aztán meghalt; nyolc hónapig feküdt a kórházban, rákja volt, akkor már nagyon keveset láttam ... De most már igazán sietek ...

Egy öregasszony, aki már percek óta állt a sürgönyhordó mögött anélkül, hogy észrevette volna: Már én is hallottam a dolgot, de nem is sajnálom, se a Francferdinándot

se a Zsófiját. Csak a gyerekeket, azt az öregebbik fiút. aki most már nem lesz király . . .

A *sürgönyhordó* (gúnyosan): Legyen csak nyugodt, néni, talál az magának más megélhetést, ha csak nekünk, akik itt együtt vagyunk, egy egész évre annyink lenne, mint annak az uradalmaiból egy napra . . . És mondja néni, a maga fiából talán lesz király?

Az öregasszony bosszúsán motyogva továbbkacsázik, a sürgönyhordó és a kispap most már igazán sietve elbúcsúznak egymástól.

2.

A kispap és a sürgönyhordó egy szinte beláthatatlan, nyüzsgő, lármázó néptömegben találkoznak a fényesen kivilágított Oktogon-téren. Általános mozgósítás. — Népeimhez. — Háború. — Szerbia ellen. — No azoknak, a nyugtalan rákoknak egyszer megmutatjuk. — Úgy kell nekik, miért voltak ellenünk negyvennyolcban. De ha Oroszországi is jön? — Kemény dió lesz, de álljuk, egy magyar huszár tíz kozákkal felveszi. — És ha a francia is jön? — Azért van velünk Németország a világ legjobban begyakorlott, szervezett és fegyverzett hadseregével. — Győzni fogunk ez bizonyos . . .

Egymáson keresztül, zűrzavarosan, de ezerszeresen hallatszanak ezek a beszédek. Vadidegenek összeállnak az új, nagyon is új helyzetet megtárgyalni. Most nehéz, de azután jobb lesz, mondják a legbölcsebbek. — Nagyon sok volt már az ember, kivált a szegényember, mondja cinikusan egy munkásforma öreg. Ha majd jó sokan ott hagyják a fogukat, azok, akik még itt lesznek, jobban fognak élni. — Az urak azért is csinálják az egészszet, mert sokan vagyunk nekik, mondja egy sokkal fiatalabb, sárgaarú szakadtruhájú alak.

Egy erkélyen előkelő megjelenésű úr mutatkozik. Körül egyszerre hallgatósággá sűrűsödik a tömeg. Senki sem ismeri azt az urat, aki nem is valami szereplő politikus, hanem egy nagyon halk munkásságú miniszteri tisztviselő. Most mégis mindenki őt akarja hallani, mert a felajzott ide-

geknek az kell, hogy „földről” szóljon valaki. A máskor még egy előadmány előtt is nyeldeklő úri tisztviselő egyszerre csak úgy kihúzta magát, ahogy ezt csak a harci lelkesedés tétetheti vele és viharvert népszónok tartásában beszélni kezd: Polgártársak! Magyarok! . . . Győzni fogunk, mert győznünk kell . . . mert mellettünk harcol a tisztesség, a becsület . . .

Éljen a háború! rikoltja lent egy erős férfihang. Éljen! visszhangozza ezer torok! — Vesszen Szerbia! rikoltja újra a hang. Vesszen, le vele — a visszhang.

A kispap: Sírn tudnék . . .

A sürgönyhordó: Ugyan miért? Talán félsz? Hisz téged, mint papot el sem visznek, semmi bajod nem eshetik. Nézz inkább engem. Tudod miért nem vagyok szolgálatban? Mert holnap bevonulok, önként jelentkeztem . . .

A kispap: Önként jelentkezted? Ezt szeretném legjobban tenni én is, csak nem tudom megengedi-e a rend, amilyenek mégis csak hálával tartozom.

A sürgönyhordó: Persze, neked szüleid is vannak, nekem nincsenek . . .

A kispap: Nem azért, hisz ha velem valami lesz, ott van az öregeknek a Misi . . .

A sürgönyhordó: Már látom, mi még együtt leszünk a harctéren. Másképp vagy te nem; volnál Szekeres Pisti, vagy én nem Kukucska Peti . . . De nézz oda!

Egy menetféle jön a fasorok alatt. Nemzeti zászlóval vagy húsz-harminc inasforma, utánuk száznál több mindenféle, többnyire igen fiatal és szegényes emberi lény. Elöl néhány meglettkorú ember adja a kiáltozás ütemét: Vesszen Szerbia, vesszen Szerbia . . .

A sürgönyhordó: Nézz oda, azt az öregot elöl ismerem . . .

A kispap: Ki az?

A sürgönyhordó: A Kalmár bácsi, a mi Kalmár bácsink, hogy az Úristen büntetné meg. Hát mégsem fordult fel akkor, mikor elment tőlünk és most itt ordít.

A kispap (már nevetve): Nem is tudtam, hogy az a te Kalmár bácsid olyan nagy magyar hazafi.

A sürgönyhordó: Hazafi a . . . no majd mit mondtam.

Ha a Kalmár bácsi itt azt ordította, hogy vesszen Szerbia, ezt csakis azért teszi, mert fizetik érte. Már ilyen ő kelme, egy kis pálinkára valóért akár azt is kiabálná, hogy k . . . az édesanyja.

A kispap: Vissza kell mennem a konviktusba, csak kilencig van kimenőm. Sok szerencsét! Isten oltalmazzon.

A sürgöny hordó: Téged is. A viszontlátásra odakint!

3.

Ferenc Jóska azt izente . . .

Mindnyájunknak el kell menni.

Az udvar- és gyakorlótérképessé lett Kossuth-nóta hangjai mellett egy ezredre való baka vonul át a pesti uccán. Mind csukaszürke egyenruhában vannak, aminőt azelőtt csak a tiroli vadászok hordtak. Ebben a ruhában a magyar bakát nem lehet célba venni, annyira elmosódik éppen ez a szín a távolban, mondják nagybölcsen a hívatásos vizsgálók és biztatók. Hiszen hamar ki fogják tapasztalni... Minden legénynek virág van a sapkáján, minden szakasz előtt piros-fehér-zöld zászlót — nem feketesárgát — visznek. A katonák mind jól megtermett, izmos, jóképű parasztfiúk, akik széles nevetéssel kapkodják le kopaszra nyírt fejükről a sapkát is, így felelnek az út mentént jobbra-balra éljenző és virágot szóró, cigarettát, süteményt ajándékozó tömeg ünnepléseire. Szép csapat, kitűnő emberanyag, egy világot meg lehet vele verni, ha kellően vezetik és megadnak neki mindent, ami kell: megfelelő fegyvert, lőszert, ruhát, eledelet. Ezeket látva az ember nem is találja már képtelennek ezt a katonanótát sem:

Ferenc Jóska kiállott a kapuba;

Ott maséroz egy szép csapat regruta. —

Ferenc Jóska nagyot köp (nem csap) a markába,

Visszagondol szép regruta korára.

Amely 1849-re esett, mikor a győri csatája volt a magyar honvédek ellen. Változnak az idők. — Most öreg kuruc negyvennyolcasok kalaplevéve ünnepélyes állásban hallgat-

ják végig az általuk addig oly hevesen gyűlölt Gotterhaltét, melyet most a Wacht am Rheinnal együtt adnak elő. De sok mindent összeegyeztet, kibékít a háború!

Egy török fezes csapat is elvonul. Szerb ének tölti be a magyar főváros uccáit. Ezek is éljent és minden egyebet kapnak, hisz ezek jó szerbek, a királyságbeliek ellen mennek. Vígak ők is, nótáikon kívül még a boszniai hegyekből nőtt katonatréfákat is előadnak; ne bojsze (ne fétj)-ksz, mondják ütemesen és közben olyan mozdulatot tesznek. mintha valakinek levágnák a fejét.

Megint másutt, már a Városliget táján újra magyar nóták hangzanak.

Ne sírj bundás letelik az éved . . .

És leszek az első század szakaszvezető ...

Itt már a polgári, vagy inkább parasztruhás, negyven év körüli férfiak énekelnek, bevonuló népfőlkelők. Nótájuk valamivel halkabban, kisebb lendülettel szól, mint előbb ama menetcsapaté. Nemcsak a már hajladozó kor következtében, hanem az itt hagyott család, a föld miatt is. Hisz nagyapák vannak ezek közt a bevonulók közt.

A kirakatokban mindenütt képek. Ferenc József, Vilmos császár, Frigyes főherceg, a meggyilkolt trónörökös. Némelyiken három alak áll s egy magyar baka, jobbra tőle egy pikelhaubés német (ezt a főveget majd csak a hadtápon fogják „cilinder” név alatt viselni) és egy bersaglierekalapos olasz. Fent magyar és (hibásan színezett) német zászlók, lent a felirat: Éljen a hármasszövetség. Minden másképp jön, mint ahogy az ember eleve elgondolja . . .

A kispap és a hangszerészegéd már kinn vannak a rákosi gyakorlótéren. Ott nagyban folyik a kiképzés. Egyetlen délelőtt annyi rajvonalat alakítanak, rohamot intéznek, amennyivel az ántánt összes fővárosait elfoglalhatnák — «á nem jönneek onnan is rajvonalak.

A *kispap*: Ezek közt van a Peti is, az a fiú, akiről olyan sokat beszéltem neked. Önként jelentkezett.

A *hangszerészegéd*: Igen és miért?

A kispap: Mert neki mindenütt ott kell lennie, ahol verekszenek. Most hogy háború van, nem tudna itthon maradni, még ha madzaggal kötnék is a szék lábához. En sem tudom, medig állom még ki . . .

A hangszerészsegéd: Pedig te nem szeretsz olyan nagyon verekedni . . .

A kispap: De elviselhetetlen számomra, hogy én itthon éljek nyugalomban, biztonságban, mikor mások ott kinn szenvednek, küzdenek, meghalnak.

A hangszerészsegéd: Azt mondják, az egész nem fog soká tartani.

A kispap: Hát legyen is vége hamar, különben megyek, akárki mit szól hozzá.

A hangszerészsegéd: Én is bemegyek az önkéntes őrseregbe. Nálunk a műhelyben felszólítottak, hogy lépjen be mindenki, akit még nem híttak be a rendes katonasághoz.

A kispap: Jól teszed. Ott legalább megtanulsz egy kicsit gyakorlatozni, könnyebb lesz majd neked az igazi katonaságnál — ha oda bevesznek ... a lúdtalpaddal.

A hangszerészsegéd (elpirulva): Jaj ne beszélj arról, olyan rossz arra gondolni, hogy az ember kevesebbet ér, mint más.

A kispap: Ugyan! Kiki azt teszi ma, amire való és amire képes. Akkor az egyik annyit ér, mint a másik.

4.

Edit nővér: Isten hozott Margitkám! Jaj de jól áll neked ez a főkötő!

Margit nővér: Hát még neked, te már jobban is megszokhattad.

Edit nővér: Majd megszokod te is. De igazán enivaló vagy benne, ha a Bárducz Jani így látna!

Margit nővér: Kérlek ne is beszélj, hátha még igaz lesz — másképp igaz, mint te gondolod. Tudod, hogy Jani a boszniai frontszakaszon van. . . Csak meg ne sebesüljön. . . vagy ha már megsebesül, ne súlyosan. . . és akkor is a mi kórházunkba kerüljön!

Edit nővér: Nagyon sokat kívánsz a sorstól. . .

Margit nővér: Te talán semmit sem kívánsz tőle?

Edit nővér: Semmit, csak hogy vége lenne a háborúnak, senkinek se kellene már a harctérre mennie. . .

Margit nővér: Ah!

Edit nővér: Mit ah? . . . és aki ott van az már mind épen, egészségesen hazajöjjen.

Margit nővér: Ez már igen...

Edit nővér: Tudsz már kötözni?

Margit nővér: Igen.... de csak kart és lábat, fejet még nem.

Edit nővér: A Janinak tehát most még csak a karján vagy a lábán szabad megsebesülnie. . . .

Margit nővér: Kiállhatatlan leszel. Neked ugyan ennyit sem kell tudnod, mert a te. . . kispapod itthon marad.

Edit nővér csípősen akar felelni, de ajtó nyí[^]k és Hochgartnerné, a háziasszony és utána mindjárt a kispap bejönnek.

Hochgartnerné: Megint huszonöt hósapkát szolgáltatunk be, a hölgyek szorgalmasan kötnek, csak már fogytán a szürke pamut.

A kispap: Holnap lesz, már kiutalták.

Margit nővér (az eltérítés folytán megbékülve): Hol a René; ő még nem nővér?

Edit nővér: Ő asszony, nem mehet el olyan sokat a férjétől, meg a kis Lonkától. De ő meg aranyat szed be vasért. Mindennap kioszt vagy száz vasgyűrűt.

Margit nővér: És sok szép ékszert hoznak be érte?

Edit nővér: Nem éppen, a legtöbben, akik kiváltják a vasgyűrűt, egy tizkoronás bankót adnak érte.

A kispap: Úgy mondják, holnaptól kezdve nem is lesz szabad mást elfogadni; aki ékszert akar áldozni a hazáért, adja el és az árát fizesse be.

Hochgartnerné: Vájjon miért?

A kispap: Mert. . . félreértések voltak.

Hochgartnerné: Értem, de hogy lehet valaki úrinő léteére olyan...

A kispap: Most már háborús-képes levelezőlapokat sem engednek hadisegély-célokra árulni.... Azokat is egyszerűen a maguk javára adták el némelyek.

Edit nővér: Szörnyűség!

Margit nővér: Gyalázat!

Csengetés. Egy csukaszürke katonaruhába öltözött testes fiatalember jön be.

Edit nővér: Guidó! Jaj csak hogy egyszer téged is látalak! De miféle katonaruha van rajtad? a te korosztályodat még nem hívták be.

A kispap: Nem tudja? Hiszen a Guidó polgárőr.

A katonaruhás (kijavítja): Önkéntes őr. Andrassy Gyula gróf a főparancsnokunk.

Margit nővér: Aztán mit őriznek az önkéntes őr urak?

A katonaruhás: Mindenfélét. Többi közt a Dunát a Vámháznál, hogy visszafelé ne folyjon, a Lánchidat, hogy senki ne tolja az alagútba és a főpostát, hogy a levelek maguktól ne repüljenek szét. Legalább ilyeneket fognak ránk.

Edit nővér: Látod, ez neked való katonáskodás.

A katonaruhás (elpirul): Azért mi sem maradunk e mellett. Minden héten egyszer lekötött léggömböt fújunk fel a műegyetem-udvarban, hogy mikor majd gázunk lesz, fel is emelkedjünk és kémleljük az ellenséget, ha Budapesthez talál közeledni. Aztán egy vöröskeresztes különítményt is alakítottunk, mely legközelebb az orosz hadszíntérre megy.

Margit nővér: Akkor maga is elmegy?

A katonaruhás: Hát persze, mindenhova jelentkeztem.

Margit nővér (a kispaphoz): Hát maga hova jelentkezett?

A kispap is elpirul: Én még csak fogok.

Hochgartnerné (tréfásan): No ne. . . .

A kispap (síráshoz közel): Editke.... Edit nővér segítsen. Magának megmondtam, maga tudja, hogy már hány-szor akartam....

Edit nővér: Igen és nem engedték.

Margit nővér: Ki nem engedte? Talán te?

Edit nővér: Most te leszel kiállhatatlan. Hogy akadályozhatnám én meg Pistát. . . . Szekerest abban, amit jónak lát?

Ismét csengetés. Több megletebb korú hölgy jön, akik Hochgartnernével azonnal nagy hadi-jótekonyság beszélgetésbe merülnek. És egy már szürkülő úr, aki szintén hozzájuk csatlakozik. A fiatalság külön csoportba verődik egy ablaknál.

Margit nővér: Ki az a bácsi?

Edit nővér: Nemrég jár hozzánk, csak a háború óta ismerem.

A kispap: Én már nagyon régen, még kölyök korunkban eltréfált velünk.

A katonaruhás: Nekem parancsnokom az önkéntes őrseregben. Nagyszerűen tud minden katonai dolgot és tanít minket. Aki nem áll őrségen, azt mind szakaszba állítja, gyakorlatoztatja, szabályzatokra tanítja, meg vívni szurronnyal és karddal.

Edit nővér: Mire kell ez nektek? A vámház és a posta folyosóján e nélkül is állhattok. És mit szól hozzá a sok öregur, akik az őrségben vannak?

A katonaruhás: Azok kártyáznak, ha éppen nem állnak őrhelyen. De vagyunk nála vagy negyvenen fiatalok, akik tudjuk, hogy előbb, utóbb be kell vonulnunk az igazi katonasághoz. Mi hát, hogy ott könnyebb legyen nekünk, mindent megtanulunk, de mindent. Még rajvonalat és rohamot is. Meg mind, a három nyelvű vezényszavakat: a magyart, a németet és a horvátot, hogy akármilyen csapathoz kerülünk, otthon legyünk. Meg térképolvasást, távolságbecslést, szabadban eligazodást. És sorban mindegyikünk vezényel, hogy már mint kész altisztek vonuljunk a katonasághoz.

Margit nővér (érdeklődve): Hogyan tudja ezt mind a maguk parancsnoka? Talán tiszt volt?

A katonaruhás: Nem, de olyan ember, aki egyszerűen mindent tud.

A kispap: Igen, még futballozni is. . .

Margit nővér (gyors elhatározással felkel és az idősebb úrhoz megy): Egy nagy kérésünk van magához; tud spiritizálni? Mert azt mondják, mindent tud.

Az idősebb úr: No ez már nem igaz, de spiritizálni nem olyan nehéz....

Hochgartnerné: Talán médium is?

Az idősebb úr: Igen, írómédium. . .

Margit nővér: Jaj kérem, próbálja meg, írjon, talán így megtudom, hol van most és mit csinál a Jani.... a vőlegényem... .

Az idősebb úr: Adjanak hát egy ív papirost.

Kiveszi zsebironját és néhány pillanatig mereven az eléje tett papírlap fölé tartja. Keze egyszerre reszketni kezd, a papíron olvashatatlan ákombákomok jelennek meg, melyek azonban csakhamar jól olvasható betűkké, szavakká alakulnak ki. A papíron a következő szöveg jelenik meg:

. . . egy fehér kos arany agancsokkal és patákkal... .

lábai vérben állnak. . .

Újabb értelmetlen vonalrántás, a médium elejti az íront.

Margit nővér (elragadtatva): Köszönöm, igazán köszönöm; ez a vőlegényem, aki a szerb harctéren géppuskás hadnagy. Biztosan nagyon kiténtette magát . . .

Ebben a percben újabb vendég érkezik. Katonatiszt ruhában, csak fehér sapkával; vöröskeresztes. Egyenesen a háziasszonyhoz siet, alig vetve ügyet a szalon sarkában elhelyezkedett „spiritizáló” csoportra.

A vöröskeresztes tiszt: Nagyságos asszonyom, híreim vannak...

Hochgartnerné (elsápad, az összes körülötte levők feszült figyelmé közben): Jók?

A vöröskeresztes tiszt: Nem éppen. Psemizlt körülzárták az oroszok és a szerbek Leszkovácnál előretörték...

Ott nagy veszteségeink voltak... Bárducz Jani is elesett.

Sikoltás a leányok csoportjából. Margit nővér görcsösen sir, a körülötte levők vigasztalni, nyugtatni próbálják.

Először nem is hederít rájuk, azután egy perere felemelve szemét: Nektek. . . . maguknak könnyű, ti fel sem fogjátok, hogy én mit vesztettem — nem is tudjátok, mit álltam ki már eddig.... (az idősebb úrhoz) Maga csakugyan jó médium, abban az aranyszarvú fehér kosban az én hős vőlegényemet látta meg.... Ez a sorsa ma minden férfinak, aki igazán az, aki nem gyáva, az a frontra megy és ott pusztul, ellenben mások, akik bebiztosítják magukat valahol itthon...

Margit nővér anyja: Gyere haza lányom, ne beszélj izgalmadban. Hidd el mások is vesztettek és szenvednek, vagy ha nem, hát fognak még....

Margit nővérek elmennek, ezt teszik csakhamar a többi hölgyvendégek is. A kispap is búcsúzik, ő voltaképpen nem is vendég minőségben jött és itta meg az eléje tett teát, hanem a hadsegély-bizottság megbízását teljesítette és már vissza kell sietnie a konviktusba. A katonaruhásnak ma éjjeli őrszolgálat van, úgyszintén parancsnokának, az idősebb urnak, aki tudta és akarata ellenére olyan gyászosfényesen bebizonyította telepátiás képességeit: ő még haza is megy katonaruháját magára ölteni. Edit nővér egyedül marad anyjával, Hochgartnernéval. Azonnal egv székre dobja magát és keservesen sir.

Hochgartnerné: Ugyan kislányom, olyan nagvon sajnálod a Bárducz Janit? Hisz a Margit vőlegénye volt, te alig ismerted.

Edit nővér (még mindig sirva): Azt mondta a Margit, hogy ma ez a sorsa minden igazi férfinak, aki nem gyáva . . .

Hochgartnerné: Hát ne vedd fel olyan nagyon, amit valaki az első nagy fájdalomában mond, mikor azt sem tudja, mit beszél...

Edit nővér: Hisz nem veszem neki zokon, amit mondtott, csak azért sírok, mert. . . . igaz.

5.

Kukucska tizedes: Oszolj!

A honvéd önkéntesek a rákosi gyakorlótér azon sar-

kában, melyben szakasz-kötelékekben tanulták volt a zártrendnek és rajvonálnak elemeit, elhagyják soraikat. De azért nem oszolnak széjjel, hanem jó közel egymáshoz leülnek, leveherednek, lerakják majdnem üres és ezért könnyű hátizsákjaikat is. Mindenféle elemőzsiát vesznek elő, ki hurkát, ki szalonnát, ki sajtot vagy tésztaát, némelyik csak kenyeret. Készleteiket még házaló vajaszsemle- és cukorka-árusoknál is kiegészítik. Hisz mind egészséges gyomrú, 18 év körüli, inkább kamaszok, mint fiatalemberek. Majd mind igen nyurgák, még ványadt arcúak is — államköltségesek. Vérbeli kispörlök, némelyek ugyan érettségivel, mások csak egészen távoli kilátással erre. Azért az önkéntesi veresárga paszomány, mely őket a többiektől megkülönböztetett katonákká, tisztjelöltekké teszi, mindegyiknek ott virít a zubbonyujján. Mert mind kellenek majd Sabelchargéknak. Egenruhájuk azért most még igen silány, nem is egyforma színű, itt-ott rongyos is, ez jó a kiképzési időre, majd a menetben jobbat kapnak. Hanem a kedvük víg, szinte duhaj, senki nem mondaná, hogy itt gyakorlatozva Lengyelországba, a Macsvába, a Doberdóra, mind megannvi haláltorkába készülnek.

Kozálik önkéntes: Ez ma jó volt, most már tudjuk, amit eddig nem tudtunk: fejlődni.

Adorján önkéntes: Nem maradunk mindig fejletlen gyerekek.

Vogel önkéntes: Még a doktor sem marad az.

A doktor önkéntes (az egyetlen öreg a csapatban): Pedig nekem még sok időm lenne a fejlődésre. . . .

Krausz önkéntes: Erre most egyikünknek annyi ideje van, mint a másikunknak — három-négy hónap kiképzés, tiszti iskola, azután. . . .

Fellegi önkéntes: Azután nemsokára alulról szagoljuk az ibolyát.

Prohászka önkéntes: Már aki — én nem szagolom.

Vogel önkéntes: Majd éppen téged megkérdeznek, tesszik-e?

Kozálik önkéntes: Ugyan Prohászka — vágj egyszer buta pofát — no ne olyan nagyon, te bam-busz!

Prohászka önkéntes: Ha buta pofát akarsz látni, ne én rám nézz, hanem a tükörbe, te hül-lő.

Kozálik önkéntes: Jó, nem nézek rád, mert ha csak ezt teszem, már meghalsz.

Prohászka önkéntes: Igen, attól, hogy a züllött pofádat látom.

Kukucska tizedes: Elég volt önkéntes urak! En is tudtam és tudok veszekedni, de ez már nekem is sok. Úgy-e Szekeres, ilyet, amit ezek mondanak, még tőlem se hallottál?

Szekeres önkéntes: Nem, legfeljebb jobbakat, de néz-zétek, miféle katonacsapat jön ott.

A gyakorlótér melletti utón vagy nyolc önkéntes-őr menetel, ki csuka-szürke egyenruhában, ki polgári öltözékben, csak katonasapkában és puskásán. Kettőnek még sapkája sincs, csak gyűrött kalapja, ezeknek a fegyveres erőhöz tartozását puskájukon kívül a székesfőváros színeiben tartott karszalag jelzi. Elöl jó egyenruhában, hosszú tisztikarddal egy őrmesteri rangjelzést viselő kötér ifjú menetel és kemény vezényszavakat ropogtat.

Kozálik önkéntes: Ni polgárőrök!

Szabó önkéntes: Hallgass, nem polgárőrök ők, hanem önkéntes örök. Mi is voltunk azok, úgy-e doktorka?

A doktor: Persze, ott arattuk első harci babérjainkat.

Vogel önkéntes: Úgy mennek, mintha gyünnének.

Adorján önkéntes: Dehogy, egész jól mennek, mi sem csináljuk különben.

Strengé önkéntes: Ha a doktor tanítványai, nem csoda!

Kozálik önkéntes (az örök felé): Jó volt lekvárt őrizni, a dunaparti raktárban?

Mika önkéntes: Egyiknek-másiknak még most is mazszatos tőle a pofája.

Kukucska tizedes (tréfás szigorúsággal, de azért elég harsányan): Csend!

Az önkéntes örök vezetője egyszerre megismeri a dok-

tor-önkéntest. Keményen vezényel: Vigyázz! Szakaszból jobbra nézz, vi-gyázz!

A doktor feszes vigyázz-állásban viszonzozza a tisztelgést, azután barátságosan odaszól: Szervuszatok fiúk! Hogy vagytok?

Az örök vezetője: Nem olyan jól, mint a felügyelő úr. Mikor fog újra minket vezetni?

A doktor önkéntes: Csak várjatok még egy keveset, nagyon hamar rákerülhet a sor.

Szekeres önkéntes (az árkon át az őrcsaphoz ugrik): Szervusz Guidó! Hát parancsnok lettél. Ugyancsak mege-lőztél itt mindnyájunkat!

Az őrpapancsnok: Csak már ott vezényelnének nekem ahol te vagy, meg a doktor bácsi. — Az önkéntes örök tovább haladnak.

Kukucska tizedes: Hát ez az a Guidó, akiről olvas sokat beszéltél nekem» Nem rossz polgárőr-sarzsí. Es hogy akar mindenáron közénk jönni! No majd lesz benne része több, mint amennyi jól esik. De, ha olyan nagyon akar katonáskodni, miért nem jelentkezik önként, mint én meg te meg a doktor úr. . . .

Szekeres önkéntes: Hiszen megtette, de alkalmatlannak nyilvánították a lúdtalpa miatt. Hanem mindjárt megviggasztalták, hogy lesz még új sorozás az ő korosztálya számára és akkor már beveszik, ha vak, siket és béna is.

Prohászka önkéntes: Tizedes úr, meséljen egy kicsit, milyen is ott a harctéren....

Kukucska tizedes: Hát olyan, mint itt, csak egy kicsit másféle.

Krausz önkéntes: Könnyebben kap az ember sebet. . . .

Kukucska tizedes: Dehogy könnyebben, csak ha nem vigyáz és nekimegy valami légynek vagy repeszdarabnak, vagy nem bánom, késnek. . . .

Adorján önkéntes: Hogy van az, hogy a többi kiképző altisztjeink mind öregebbek, békebeliek, csak a tizedes úr ilyen fiatal, mint mi?

Kukucska tizedes: Hát úgy rendelkeztek odafönn, hogy egy kicsit retablérozam magamat.

Szekeres önkéntes: Miután három vitézségi érmet és kétszer annyi sebet szereztél be. Nem akarták már, hogy olyan nagyon siess tábornokká lenni.

Kukucska tizedes (nevetve): Ez már borzasztó!

Vogel önkéntes: Tehát kollégája a Balatonnak — mert az is tó.

Kozálik önkéntes: Akarod, hogy ezért a viccedért megpokrócozzunk?

Prohászka önkéntes: Ti csak veszekesztek, de azt egyitek sem tudja, mikor lesz béke.

Fellegi önkéntes: Egyelőre jól megvertük a muszkát Corlicénél, most majd a szerb következnek, azután az olasz.

Cselei önkéntes: Addig még sokan kóstoljuk meg a füvet. . . .

Prohászka önkéntes: Sokaknak ott kinn nincs is más kóstolni valója. . . .

Strengé önkéntes: Mondja kérem, tizedes úr, hogyan szerezte a vitézségi érmeit.

Kukucska tizedes: Úgy, hogy jól vigyáztam magamra.

Krausz önkéntes: Ugyan magyarázza meg, hogy mi is tudjuk. . . .

Kukucska tizedes: Hát hallgassanak ide: Az ember mindig ügyel, hogy mit akarnak tenni azok odaát — aztán mindig előbb lő, szúr vagy dob, mint azok, lehetőleg úgy, hogy csak akkor vegyék észre, mikor már felfordultak. Ez az egész.

Tita-tita-tita-ta-drattadrattadratta dratta. — Sorakozó.

A fiuk felugrálhatnak, hirtelen magukra kapják a szerelvényt, fegyvert és a már begyakorolt, megszokott rendben sorba állanak, a jobb szárnyon a legnagyobbak, a balon a kis termetűek, a csimbókók.

Vogel önkéntes: Nézzétek azokat a második szakaszban, milyen lassan kászolódnak, mintha csupa püspök lenne... . . .

Szabó önkéntes: Már mi jobban értjük a módját.

6.

Gyakorlat végeztével bevonulás szakaszonként: már az önkéntesekből kerül ki felváltva a vezénylő. Ezúttal Fellegi Önkéntes vezet olyan magától értetődő biztonságiak mint egy régi zupás altiszt. Az „indulj” után nemsokára „pihenj” hangzik — nem, hogy leüljenek, hanem hogy kevésbé feszesen lépjenek. És cigarettázhatnak is, már akinek van, rnsnt például Kukucska tizedes, akit tanítványai minden oldalról megkínálnak. Kettős rendekben, vagyis négyesével történik a bevonulás; az első „tagpárok” egyikében — körülbelül egy magasságuk folytán — a doktor, Szekeres Kozálik és Vogel önkéntesek lépdelnek. Oldalt, a szakaszon kívül, ellenőrző és rendfenntartóképpen, Kukucska Péter tizedes.

Az önkéntesek csakhamar énekre gyűjtanak, az énekelve menetelést is meg kell tanulni, hogy szép ütemesen történjék. Előfordul, hogy a kedvetlenné vált legénységet egyenesen kényszeríteni kell az éneklésre; máskor ugyan heves szélben, le kell inteni, nehogy sokan kapjanak torokfájást. Az önkénteseknél inkább az utóbbira lehet szükség, mind szeretnek, sokan tudnak is énekelni, hangjuk úgy cseng, mint az első fészük rakására, első párjuk választására éppen megérett fiatal madaraké. Kozálik tenorhangja adja a vezérszólamot:

Zene zene zene zene szól a csárdában
 Zene zene zene zene szól a csárdában.
 Kihallatszik a pusztába
 Egyes honvéd kurjantása.
 Zene zene zene zene szól a csárdában.

Szekeres önkéntes (a doktorhoz): Különös, valahányszor odajövünk, hogy „kurjantása” mindig vigyáznom kell, hogy azt ne mondjam: jajgatása.

A *doktor*: Hiszen talán igazabb is lenne. A voihiniai pusztába már elég sebesült honvéd jajgatása hallatszott ki.

Most más nótára gyűjtanak, mert kis cselédlányt pillantanak meg a kőbányai úton.

Ez a kislány még csak tizenhat éves.
 A kapuba minden este bakát les.
 Alig cseperedett fel,
 Már ő neki baka kell,
 Már ő neki egyes honvéd baka kell.

A *doktor* (Szekeres önkénteshez): Ennél a nótánál meg nekem jut eszembe: szegény fiúk, ők is alig cseperedtek fel, már ő nekik bakáknak kell lenniök... De *azt* ne mondd a többieknek; ezt csak neked mondom, mert te mim értesz félre...

(Újra felhangzik a nóta; de ezúttal így: Ez a kislány még csak ötvenhat éves. — És némely önkéntesek félreértetlen fej fordulattal intenek egy öregedő, de erősen kifestett nő felé a járdán.

Kukucska tizedes: Csend! Nem tudják az önkéntes urak, hogy ez a nóta tilos — éppen, mert mindig szemtelenkedtek vele?

Nevetés, megint új nóták, egyik a másikat váltja.

Kinek egri lány a babája,
 Földi menyország a hazája.

Kinek pesti lány a babája,
 Kössön kötelet a nyakára.

Jobb válláról a balvállára
 Bal válláról a jobb vállára
 Göndörödik a haja.

Sárga a babám, sárga a babám
 Harisnyakötője

Schneider Fáni de azt mondta,
 Nem kell néki piros szoknya . . .

. . . Csat a derekán

A több, mint pajkos bakanótákra megint valami „komoly” következik.

Hej Zsuzsikám
 Jaj Zsuzsikám —
 Egy kicsi csók kellene ám —
 Add ide hát
 Add ide hát
 Azt a kicsi csókos szád!

Miért is szeretik ezek a gyermekcipőből vagy mezítlárból éppen csak hogy a bakancsba belenőtt fiúk olyan nagyon ezt a nótát? Miért éneklük olyan ünnepélyesen, meghatódottan, valóságos könyörgéssel a hangjukban Ennek nagy, mély oka van. „Zsuzsika” az ő lelkükben, ha talán mindegyiknél más leányka vonásait viseli is, mégis mindegyik számára ugyanaz: az élet, a kicsi csók nem más, mint az életnek, a szerelemnek örömei, melyeknek számukra most érkeznek el az ideje, talán el is érkezik — ha a kegyetlen háborús végzet el nem ragadja tőlük. Add ide hát. Ezt gondolja magában a nóta hallatán a doktor, de ezt a megjegyzését már Szekeressel sem közli.

A leány-nótákat megint elhagyják, újra régi katonadalok kerülnek sorra.

Édes anyám ha bejön
 Édes anyám ha bejön Egerbe.
 A kaszárnya ablakán
 A kaszárnya ablakán nézzen be. —
 Ott lát engem komisz baka ruhába',
 Göndörhajam rövidre
 Göndörhajam rövidre van levágva.

A doktor és Szekeres értően összenéznek, de azután ők is kihúzzák magukat és feszesebben lépnek, mikor ez következik.

A harctéren, sej haj, nem ácsolnak koporsót,
 A bakának, sej haj, nem írnak búcsúztatót;
 Ágyugolyó lesz annak a búcsúztatója,
 Barna kis lány, sej haj, lesz a megsíratója.

A szakasz népesebb uccákba ér, abbahagyja az éneklést, e helyett új szórakozásra adja magát. Valahányszor egy polgári ruhás fiatalabb ember az útjába kerül, mindjárt akad egy önkéntes — rendszerint Vogel — aki oda kiáltja neki: Gyula, hát te még nem vagy katona? — Hogy miért éppen Gyula? Mert ez a név ugyanazzal a betűvel kezdődik és végződik, mint „gyáva”. — A kérdezőtől aztán önkéntestársai veszik át a szót ilyenféle biztatásokkal: Gyula, ne rontsd a lépést! Mikor vonulsz be? Ugyan gyere már közénk, olyan szép halott lesz belőled! — Az így megszólítottak dühös pillantásokkal vagy sunyi mosolyokkal tovább ballagnak. — Előfordul ugyan egy-egy kis tévedés is; így egyszer Adorján önkéntes az első sorból szigorúan hátraszól a „gyúl azoknak”: Fogjátok már be a szátokat; ezt a gyulát ismerem, zászlós és sebesülten van itthon. Szerencsére éppen ez a gyula veszi fel egészen kedélyesen mosolyogva a tréfát. Néhány hónappal ezelőtt talán még ő is „gyulázta” a civileket Budapest uccáin.

Nem is avatkozik ezúttal a multságba Kukucska tizedes sem. Ezt nagyon is elfoglalja a beszélgetés egy kilenc éves-forma kisfiúval, aki egy uccasarkon ácsorogtából egyenesen a szakasz felé szaladt, ott is mindjárt az oktató altiszthez; e mellett menetel most kurta lábaival egész katonás ütemben, minden „lépésrontás” nélkül.

Miki, a kisfiú: Add ide a puskádat, hadd vigyem egy darabon.

Peti tizedes: Hogyisne! Az ilyen bolondéria csak a menetbe induláskorra való. De te tulajdonkép hogy jöttél Kőbányára? Akarsz valamit tőlem?

Miki: Igen.... az anyám küldött, hogy akárhol keresselek meg.... és én már rájöttem a fiúkkal, hogy ilyenkor délután erre szoktál bevonulni.....

Peti: Az anyád küldött? Csak nincs valami baj? Mondd már hamar.

Miki: Egy nagyon csúnya бүдös vén ember jött hozzánk, azt mondta, ő a Kalmár bácsi, itt fog lakni nálunk, mert ezzel tartozunk neki, mert mikor régebben is nálunk

lakott és elment, mindenfélét itt hagyott, ami már nines meg, még fel is jelenthetne a rendőrségnek, hogy elloptuk. — Úgy félek attól a csúf embertől. —

Peti (eltorzult arccal): No és mit mondott az anyád annak az — állatnak?

Miki: Azt, hogy nálunk nincs hely, pénzünk sincs, hogy eltartsuk és nem is hiszi, hogy valamit a nagyanymánál hagyott volna.

Peti (megkönnyebbülten): Nagyon jól mondta az Erzsi az anyád. Hát, ha az a Kalmár bácsi megint oda tolja hozzátok azt a rücskös pofáját, mondjátok meg neki, hogy én azt izenem (egy katonáéknál gyakori, de le nem nyomtatható kívánságot nyilvánít).... És azt is izenem, hogy ha még egyszer oda mer mászni hozzátok, hát én is oda-jövök és ahogy akkor ellátom a baját, azután már nem fog újra felkelni. Galíciában megtanultam a módját!

Miki (látható örömmel): Jó, mindjárt megyek megmondani (elszalad).

Peti tizedes (egészen a Pisti tagpárjához csatlakozik): Megismerted ezt a srácot?

Pisti: A Miki öcséd?

Peti: Az, most az anyjánál lakik, aki tudod, hazajött Amerikából. Egy kis pénzt hozott magával. . . . nem annyit, mint gondoltuk. . . . abból bútort vett, lakást és most albérlőket, kosztosokat tart, abból él. Az kellene még, hogy a tisztességes lakóit elzavarja egy ilyen vén csirkefogó, mint a Kalmár bácsi.

A tizedes, aki egészen a szakasz jobb oldalához csatlakozott, nem vette észre, hogy a bal oldalán egy uriruhás fiatalember bukkant fel. Jobban már nem lehetett, hogy valaki elüssön ezektől a gyengén táplált, rosszul öltözött, a félnapos gyakorlatozástól mégis csak elfáradt katona-csemetéktől. Nekidalmahodott, kővérré zabált, vörösre borozott alak, még hozzá, miként említettem, igen jól öltözve. Azért mégis:

Prohászka önkéntes: Gyula, te még nem vagy katona?

A jól öltözött: Csak sokat hengegjenek, majd feljelentem!

Kozálik önkéntes: Gyula! Te fenyegetődzöl? Mingyárt idehúzunk a szakasz közepébe és aztán velünk masírozol, amíg a nyelved kilóg.

A jól öltözött érthetetlen szavakat mormolva elmenekül egy keresztuccán.

Kukucska tizedes (nevetve): No ennek jól megadták! (Halkabban Pistihez): Nem ismerted meg?

Pisti: A Tóni bátyád. ...

Peti: Az hát, ma már az egész tisztelt familiám az utunkba botlik, legalább a doktor úr is megismeri.

A doktor: Nagyon úri embernek látszik a maga bátyja, tizedes úr.

Kukucska tizedes: Most úr is; hogy az atya úristen. . . . De hogy lett azzá. Összeakadt itt Kőbányán egy kerge vén-asszonnal, az egyik legnagyobb hentesnével, özvegy Zele-novicsnéval és ez azóta nem lát és nem hall senkit, csak ötöt. Üzletvezetőnek is megtette, pedig a Tóni annyit ért a hentesmesterséghez, mint én a harangöntéshez. Még mint nélkülözhetetlen üzletvezetőt fel is menttette, ami azért sikerült olyan könnyen, mert a Tóni a lágyéksérvével csak segédszolgálatra alkalmas. Hálás lehet nekem, amiért egyszer, még gyerekkorunkban hasbarúgtam.

Strengé önkéntes: Jó pofa lehet. De hátha csakugyan feljelent és akkor mind laktanyafogságot kapunk., amíg csak menetbe nem osztanak?

Kukucska tizedes: Attól ne féljen az önkéntes úr; aki fel van mentve, az örül, ha kuksolhat és nem jelentget fel senkit, nehogy figyelmezzenek rá és egy-kettőre beszí-pantsák.

A laktanya közelébe érnek.

Kukucska tizedes: Lépést megszorítani! Ne mondják, hogy csámpásan vonulunk be.

Fellegi önkéntes (vezényel): Vigyázz!

A lépések csak úgy ropognak a kövezeten. A szakasz bevonul a laktanya-udvarra és elfoglalja helyét a század

kötélékében. Miután ma „nagy” kivonulás volt, délután nincs iskola, a vezényszó mára: lelépni!

Fellegi önkéntes: Este ott lesztek a Koronaherceg-uccában?

Cselei önkéntes: Ott.

Strengő önkéntes: Ott.

Szekeres önkéntes: Ott.

A doktor önkéntes: Ott.

Ebben a csapatban senki nem engedi el, hogy este külön egyenruhában, ha van, jól megkefölt kiképző-öltözékben, ha más nincs, megmutatkozzék az esti korzón. Különben még azt gondolhatnák az ismerősök, hogy fáradt a gyakorlatozástól.

IV.

Kukucska szakaszvezető: Vigyázz! Szakasz jobbra nézz! — Zászlós úrnak alázatosan jelentem: ötvenkét ember.

Szekeres zászlós: Jól van, pihenj.

Kukucska szakaszvezető: Vi-gyázz! pihenj!

Szekeres zászlós (a szakaszvezetővel kissé félrevonul): Van. aki ma kihallgatásra megy?

Kukucska szakaszvezető: Igen, négyen lógtak, heten szabadságot kérnek, egynek panasza van.

Szekeres zászlós: Panasza? Miért?

Kukucska szakaszvezető: Alighanem a koszt miatt. . . .

Azt mondják, a bablevesben tegnap is csak három szem úszott és a káposzta bűdös volt. Amire ugyan az őrmester úr azt mondja: a leves nem csúszpájz, hogy sűrű legyen és a káposztának mindig van szaga, azért káposzta. Pedig hát igaz.

Szekeres zászlós: Igaz, igaz, csak nem lehet ellene semmit sem tenni. Talán majd ha nemsokára te leszel őrmester, jobb lesz..... De kik a lógósok?

Kukucska szakaszvezető: Peterdi örvezető, Schweitzer Lang és Kliczányi honvédek.

Szekeres zászlós: Kliczányi? A Guidó? Hát már ő is lóg, hiába osztottuk irodai munkára.

Kukucska szakaszvezető: Azt mondja, volt kimaradási engedélye, de elvesztette és már negyed tízkor letartóztatta a járőr.

Kliczányi honvéd (kijön a laktanya kapun, jelentkezik): Zászlós úrnak alázatosan jelentem, az irodából újra a szakaszhoz osztottak.

Szekeres zászlós: Kicsoda?

Kliczányi honvéd: Az őrmester úr ... mert lógtam . . . Már nem is lesz szabad kinn laknom.

Szekeres zászlós: No majd beszélék az őrmesterrel, hogy az irodában is maradhass, kinn is lakhass. De gyere csak velem. (Félresétálnak.). Miért is lógtál, mi? A lányok. . . .

Kliczányi honvéd: Hisz együtt voltunk a Hochgartnerknél. . . .

Szekeres zászlós: Nos igen, de én már fél nyolckor elmentem, hogy átvegyem a laktanya-ügyeletet. Hanem persze a te utaid. . . .

Kliczányi honvéd (elboruló arccal): Jaj Pisti... zászlós úr. . . . ne gondolj semmi jóra. . . .

Szekeres zászlós (tréfásan): Jóra? No arra legkevésbé.

Kliczányi honvéd: Úgy értem, hogy nekem jóra. A zászlós úr azt gondolja, hogy én vígan élek, mert kinn van szállásom és ismerőseim vannak. Pedig olyan üres, unalmas az életem.

Szekeres zászlós: Ugyan, hát hány honvédnek van olyan élete, mint neked? Egy pár órát körmölsz vagy nem is körmölsz a századirodában, aztán sétálhatsz — persze csak addig, amíg a kimaradási engedélyed szól. Annyit mehatsz. . . . ahova akarsz. . . . lányokhoz is, amennyit akarsz. Hisz most megint kapsz pénzt is az öregeidtől.

Kliczányi honvéd: És azért úgy szeretnék még a gimnáziumban, vagy a Brunkala-műhelyben lenni!

Szekeres zászlós: Úgy félsz a menettől? Hát arra nézve már bizony semmiről sem kezeskedhetem. A többiek még nem tudják, de te az irodában bizonyosan meghallottad már, hogy ma menet-válogatás lesz.

Kliczányi honvéd: Tudom,, de tessék elhinni, arra nem is gondoltam az elébb. A gimnáziumba, meg a műhelybe azért vágyom vissza, mert ott nem voltam annyit egyedül. . . .

Szekeres zászlós (csodálkozva): Egyedül? Hisz most

is csak akkor vagy egyedül, mikor alszol. Ha ugyan

Dél előtt, délután itt vannak veled a számadó őrmesterek, este meg a lányok.....

Kliczányi honvéd (könnybelábadó szemmel): Jaj ne említsd! Itt vannak, de olyan..... idegenek, nincs kedvem velük többet beszélni sem.

Szekeres zászlós: Idegenek éppen, mert te még mindig nem tanultál meg velük foglalkozni. Talán csak nem volt jobb, mikor az iskolatársak, azután az inastársak egyre püföltek, bosszantottak, kínoztak.....

Kliczányi honvéd (halkan): De jobb volt.

Szekeres zászlós: Ugyan már ne bolondozz! Miért?

Kliczányi honvéd: Emlékszel, mikor még a villában laktunk, mennyit hordtalak a hátamon, amíg meg nem tiltották? Hogy maradtam mindig együtt azokkal a társaimmal a gimnáziumban meg a műhelyben, akik legtöbbször bántottak? Azok gyúrtak, dögönyöztek, de legalább törődtek velem. Sírtam, ha nagyon vadak lettek, de mégis vártam, hogy magukkal híjjanak. Ma igazában senki sent törődik velem. A lányok legfeljebb kinevetnek, az őrmester urak leszidnak.

Szekeres zászlós: Már látom, neked is egy kis menet, egy kis front kell; ha onnan visszajössz, te is másképpen fogod látni a világot.... és a lányokat. Persze csak hazajössz

2.

Kiszállni!

Gyűrött, álmos bakák másznak ki a barminchat óra után végre kinyitott marhaszállító kocsikból. A legtöbbje, koravén, beesett arcú, hisz a negyven év körüli korosztályokhoz tartoznak és még ennek sem a javához, miután csak a harmadik-negyedik szemlénél találták mégis csak alkalmasnak a harctérre. Akad ugyan köztük fiatal, nagyon fiatal is, ám ezek is újrászorozottak. vértelen, sovány vagy puffadt arcukról, ösztövé, csapottvállú természetükről, itt-ott csámpás lábaikról csakúgy rínak a gyermekkorban kiállott betegségek, nélkülözések, kínzások. Szinte üdítő látványt nyújt néhány cserzett bőru altiszt és vitézségi érmes legény, akiknek a sors már háromszor-négyszer megen-

gedte, hogy egészen, vagy majdnem ép tagokkal, jól gyógyuló sebekkel és betegségekkel visszajöjjenek a halál sok-ezer torkából és most megint ezekbe a torkokba induljanak — talán ezúttal utoljára. —

Fegyvert fogj! Sorakozó!

A honvédek felveszik a csak most a tábori csendőrök sorfala előtt kiosztásra kerülő Mannlichereket; eddig az itton csak hátizsájuk volt. Az új „anyag”-ban olyan sok a megbízhatatlan elem, kivált egyes szakaszokban, amelyekbe a börtöntöltelékeket rakták volt össze. Az kellene még, hogy csak a tisztességes, becsületes emberek pusztuljanak a harc téren, éhezzenek otthon, míg a betörők, csalók, zsebtolvajok a fegyintézetek édes biztonságában és ellátottságában várják ki a háború végét, ha úgy kitüntetik magukat, hogy kilenc ott hagyja a fogát, a tizediknek még el is engedik a hátralékos büntetést. Egyelőre csakis a puskákat osztják ki, a töltényeket még most nem.

Mind értetlenül bámulnak az állomáson indulásra kész másik vonatra; ez majdnem egészen hengeralakú kőolaj-szállító-kocsikból áll, melyekre most az van fehér betűkkel írva: Nur für Trinkwasser. Persze, hisz olyan helyre megyünk, ahol mérföldekre sem lehet egy csepp iható vizet találni, ahova a víz-állomásokról vedrekben, vagy kulacsokban viszi fel az italt az aznapra kirendelt ordonánc. Huszonnégy órára egy féllitert, egy egészet tiszt uraknak, akiknek még mosdani is eszükbe jut. A gyönyörű szürke-zöld szlovéniai hegyvidék senkit sem érdekel, legfeljebb néhányan nyújtogatják a nyakukat az ide látható csúcsok közül a legmagasabbak, legmeredekebbek felé. Ilyen helveken fogunk mászni és közben még belénk is lönek.

Zászlóalj, indulj!

Szép rendben elindulnak a szakaszok, századok, az egész menet-zászlóalj. Utánuk a társzekerek, tábori konyhák. Egy csomóba verődve majd az összes tisztek, az élen csak egy fiatal hadnagy menetel. Hiszen most meg csak utazó-menetről van szó ama krajnai község felé, ahol az arcvonalba indulás parancsát fogják bevárni. Ez az egész

vidék biztosan a mieink kezében van, még a legközelebbi frontszakaszon sincsenek most nagyobb harcok. Akárcsak Rákosról vagy Nagytétényről vonulnának végre a lakta-nyába.

De mi ez? Buuum-buum-buum! Honnan hallatszik ez? Hát mégsem olyan tökéletesen nyugalmas előttünk a front! Ni, ott a levegőben egy, két, három repülőgép; hozzánk közelednek; vájjon oltalmazni vagy pusztítani akarnak-e minket? Már itt vannak a fejünk felett; no most! Fekete vaskereszt van a hasukon és nem háromszínű karikák. Tehát a mieink. Hála Istennek!

Egy darabig még a vasúti vonal mentén, vagy inkább már fölötte baktatnak. Ni szemközt jön egy vonat: minden kocsi teteje fehérre van meszelve és ebben a fehérségben vörös kereszt. Sebesült-vonat, megy Laibach felé, ahonnan majd szállíthatósága, ápolási szükséglete és egyéb körülményei szerint tovább visznek kit Budapestre, kit Bécsbe, kit Zágrábba vagy még máshová. Ezeknek már jó, bár mi a helyükön volnánk! sóhajtja nem egy népfölkelő. Pedig hányan lehetnek azok között, akiket sem Budapestre, sem Bécsbe nem szállítanak, csak a laibachi katonai kórházba, ebből a hevenyében kijelölt, de napról-napra népesebb hő-«ők temetőjébe. Ha ugyan mint útközben elhaltat nem szállítják le valamely állomáson!

Az út szűkebb lesz. Jobbra, balra száraz, köves szántó-földek, alig meghatározható ritka vetések, talán pohánka. Az álmos bakák közül az egyik félretántorog a sorból és a palántákra lép. Szomszédja, egy ős-alföldi magyar paraszt-arc, odaszól neki: Vigyázz no, ne taposd el a vetésüket. Úgyis elég soványan terem, szegényeknek.

3.

Szekerés zászlós ideiglenes századparancsnok: Itt ez az utca a mi körletünk. Szolgálatvezető, utasítsa a szakaszokat a tanyáikra.

Kukucska szakaszvezető, ideiglenes szolgálatvezető: Igenis zászlós úr, (némi habozás után halkabban): Kliczán-nyi honvéd szeretne a zászlós úrral beszélni: szabad?

Szekeres zászlós: Küldd a szállásomra. (Bemegy a századparancsnokság részére lefoglalt tágas szlovén parasztházba.)

Klicányi honvéd (bejön a századirodába, feszesen tiszteleg): Zászlós úr, alázatosan jelentem, parancsára bejöttem az irodába.

Szekeres zászlós (mosolyog): No: valami sürgős dolog van?

Klicányi honvéd (zavartan): Nem . . . azaz mégis, de szeretném ezt csakis a zászlós úrnak mondani . . .

Szekeres zászlós: Akkor eredj a szobámba, ott várd meg, míg a »szakaszok elhelyezésével készen leszek és megírom a zászlóaljhoz a jelentést. A szobámban mindjárt rendezkedhetsz, a te szállásod nálam lesz.

Egy félóra múlva.

Szekeres zászlós (az irodából szobájába lép): Jól van Guido, látom tudod, mit hova kell tenni, hogy az ember rningyárt megtalálja. Abban az ágyban természetesen te fogsz aludni és én azon a pokróc-fekvőhelyen. En az ilyesmit már jobban megszoktam.

Klicányi honvéd: Oh nem Pisti . . . zászlós úr . . . ezt nem lehet, inkább visszamegyek a szakaszhoz . . . Ha megtudnák, az egész században engem csúfolnának.

Szekeres zászlós: Hát jó, szokj ad meg te is idején a kemény fekvést. De miért is jelentkeztél nálam?

Klicányi honvéd (gyerekesen lesütött szemekkel): Kérni akartam valamit . . .

Szekeres zászlós: No ki vele már egyszeri

Klicányi honvéd: Kérem áthelyezésemet a negyedik szakaszból.

Szekeres zászlós: Ez az egész? Hiszen ezt könnyen megkaphatod; már holnap az első szakasszal fogsz kivonulni. Különbén amennyit kell, nálam leszel a századirodában. De mégis érdekel, miért akarsz a szakaszodtól elmenni?

Klicányi honvéd (csurgó könnyekkel): Igen rossz ott . . .

Szekeres zászlós: De most már szaporán a szóval; nekem ma még sok dolgom van. Bántottak az úton?

Kliczányi honvéd (most már folyékonyan): Igen, mikor Kanizsánál egy kicsit elaludtam és azután felébredtem, láttam, hogy a hátizsákom nyitva van. Mingyárt néztem, nem hiányzik-e valami és csakugyan hiányzott a sálom, amit a Renétől kaptam és két konzervem.

Szekeres zászlós: Az baj, mert a konzervekről minden vizsgálatnál be kell számolni.

Kliczányi honvéd: Hiszen megtaláltam.

Szekeres zászlós: Akkor rendbicssek.

Kliczányi honvéd: De nem, mert a Speveknél voltak a pokróca alatt a sállal együtt . . . (megint akadozik).

Szekeres zászlós: A fegyencnél? No és?

Kliczányi honvéd: Mikor visszakértem, az anyámat szidta, kétszer pofonütött, hogy majd elájultam és azt mondta, kikéri ezt magának.

Szekeres zászlós (sajnálkozva): És te ezt csak így zsebre tetted?

Kliczányi honvéd: Nem, ráugrottam a Spevekre és letepertem. De akkor fölibem jöttek még négyen . . .

Szekeres zászlós: Bizonyosan a többi fegyencek.

Kliczányi honvéd: És lefogtak, azután olyanokat tettek velem, úgy megcsúfoltak . . . hogy el sem tudom mondani. (Sír.) Reggelre aztán visszakaptam a sált, összesározva, szétrongyolva, bebüdösítve, hogy benn is hagytam a kocsiban. De a konzerveket nem láttam többet.

Szekeres zászlós: Azokat nem is fogod újra látni, biztosan már útközben felfalták a disznók és a dobozokat is. kidobták valahol. De ki volt a parancsnok a kocsidban?

Kliczányi honvéd: Reiter örvezető, de az nem volt ott, az egy más kocsiba ment át, ahol jobb helyet talált.

Szekeres zászlós: Nyomorult piszok gazember! És ez akar katona, még altiszt is lenni. Kiköttem a Spevekkel és a többi csirkefogóval együtt.

Kliczányi honvéd: Kérem ne, ha megbüntetik őket, még bosszúból is rám támadnak, ahol találhatnak. Úgyis, mikor

verték, azt mondták: erigy csak úrficska panaszra a tiszt urakhoz, azoktól se mi félünk, hanem ők tőlünk.

Szekeres zászlós: Ohó! Ez már nekem is sok. Hanem azért megteszem neked, hogy nem rendelem kihallgatásra a Speveket, másképp is el tudom látni a baját. A Reiter, no hát az a pipogya szarházi még ma le fogja vágni a csillagot a gallérjáról. Ilyen dög akar honvéd lenni!

Kliczányi honvéd (visszanyert humorral): Hiszen nem akar, csak muszáj neki.

Szekeres zászlós: Ebben neked van igazod. (Átszól az irodába): Szolgálatvezető!

Kukucska szakaszvezető: Parancsára!

Szekeres zászlós: Küldd ide Keserű tizedest.

Kukucska szakaszvezető: Éppen itt van. (Keserű tizedes egy tagbaszakadt, földfekete arcú, gonosz tekintetű ember jelentkezik).

Szekeres zászlós: Spevek népfelkelőt mától fogva a te rajodba osztom be. Megértettél?

Keserű tizedes: A fegyencet? Megértettem. (Baljóslatúan hunyorít a szemével.).

Szekeres zászlós: Gondod legyen rá, hogy rendes ember legyen, mire leszerel — ha leszerel.

Keserű tizedes (fogcsikorítva): Legyen nyugodt a zászlós úr. Ahogy én annak gondját fogom viselni! Különb alakok is átmjentelek már a kezem alatt . . .

Kukucska szakaszvezető (szintén vigyorogva): A meszes gödörbe!

Az altisztek tisztelegve kimennek.

Szekeres zászlós még visszahívja Kukucska szakaszvezetőt: Van még tartalék-konzerv be nem jelentett?

Kukucska szakaszvezető: Van még egy pár.

Szekeres zászlós: Hát azokból kettőt Kliczányi honvédnek adj.

Kukucska szakaszvezető: Parancsára, majd amikor nem látják (El).

Kliczányi honvéd: Parancsol még valamit zászlós úr?

Szekeres zászlós: Csak azt Guido, hogy ha így egyedül vagyunk, ne zászlós urazz olyan nagyon. Még egészen elfelejtetted a nevemet, hogy én voltam és vagyok most is a Pisti.

Kliczányi honvéd: Bocsáss meg, kérlek, de látod úgy félek, hogy megszokom és akkor olyan helyen is Pistinek nevezlek, ahol meghallják. És újra csak röhögnek rajtam.

Szekeres zászlós (nevetve): No jól van. hát szólíts, ahogy akarsz. Akár öreganyádnak is.

4.

Kukucska őrmester: Vigyázz! Század jobbra nézz! Hadnagy úrnak alázatosan jelentem: százkilencvennyolc ember.

Szekeres hadnagy: Pihenj!

Egy öblös hang a századból: Éljen a hadnagy úr! — Az egész század éljenez.

Szekeres hadnagy: Köszönöm, pajtások, de hol is vagyunk tulajdonképpen? Népgyűlésen? Képviselőválasztáson?

Egy másik hang: Tudjuk, hogy a harctéren vagyunk, de mégis örülünk, hogy a zászlós úr hadnagy és végleges századparancsnok lett.

Egy harmadik hang: Es a Kukucska Péter az őrmesterünk!

Ismét egy hang: Egyik században sincs olyan jó dolga a legénységnek, mint ebben. Mi mindig rendes menázsit kapunk és még csak ki se kötnek senkit.

Még egy hang: A hadnagy úr amilyen fiatal, olyan mintha mindegyikünknek az apja volna.

Még egy: Tűzbe is megyünk érte. amikor csak kell.

Szekeres hadnagy (szinte zavartan): Hiszen akarnám, hogy jó dolgokat legyen. Sajnos, a szolgálat nagyon nehéz; ezen már én sem változtathatok.

Egy öreg honvéd: Erre már mi azt mondjuk: lesz még rosszabbul is.

Egy még öregebb, tőpörödött népfelkelő: Csak azt

mondja meg a hadnagy úr, mikor lesz vége a háborúnak?

Többen: Ezt akarnánk tudni mind.

Szekeres hadnagy: Én magam is. De most már indulnunk kell a gyakorlatra, különben sohase vonulunk be. Vigyázz! Kettős rendek — jobbra át. Menet, irány jobbra az út. Század — in-dulj!

Menet közben az egyik népfölkelő a másikhoz: Már megint arra az utálatos ötszázhatvanhetes magaslatra megyünk.

Egy másik nép fölkelő: Kifuthatjuk a tüdönket ezek közt az istenverte szürke kövek közt.

Egy erdélyi honvéd: Ne szidjátok azokat a köveket. Olyanok, mint a szovátai berbécsek.

Az egyik népfelkelő: Láttam azokat, én is. csak Szovátán a zöld fű közt vannak a berbécsek, itt meg újra csak kövek közt.

Egy másik: Azt mondják, skorpiók, meg viperakígyók vannak a kövek alatt, amik az embert halálra marják. Még pihenni sincs kedve az embernek.

Egy további: A szálláson meg a hangyák teszik meg, amit az ember hazulról kap.

Az előbbi: Kutya egy ország ez!

A másik: A népéből nem is látni senkit, mintha már innen is mind megszöktek volna.

Az előbbi: Pedig itt vannak, csak elbújnak, mintha félnének tőlünk.

A másik: Még egy pohár vizet sem adnának egyikünknek se.

Az előbbi: Én azért láttam a mull este egy egész jóképű fehérnépet . . .

A másik (érdeklődve): Láttál egyet? Hát aztán?

Az előbbi: Hát aztán? Semmi. Csak láttam . . .

A másik: Oh te mamlasz! Csak én láttam volna!

Kukucska őrmester Kliczányi honvédhez: Hát most a zászlós urunk hadnagy lett, te is avanszálsz. Eddig csak puccer vagy mi a csuda voltál nála. ezután rendes tisztiszolgálója lesz.

Kliczányi honvéd (meglepetés nélkül): Mi lesz az új dolgom!?

Kukucska őrmester: Azt kérdezd meg majd a többi tiszt urak szolgálótól. Azok majd azt is megmondják, mi a jó ebben a beosztásban, mikor nem kell a többiekkel kivonulni. Meg azt is, mikor kap az ember a tisztjétől pofont.

Kliczányi honvéd (nevetve): Mikor, őrmester úr?

Kukucska őrmester: Ha nem pucolja ki a tiszt úr mundaérját, ha nem fűti ki a fedezéket, nem főzi meg idejére a kávéját, nem gyűjti meg a mosdóvizet. Meg ha valaki berüg.

Kliczányi honvéd még kérdezni szeretné: kicsoda rüg be, a szolga vagy a tisztje? De inkább nem kérdezi, neki úgy sem kell ilyesmitől félnie.

Bevonulás után este a szálláson.

Guidó tisztiszolga: Hadnagy úrnak elkészítettem a mosdóvizet. A lábának is.

Pisti: Ej de jól tudod a tisztiszolga dolgát!

Guidó (büszkén) Megkérdeztem a többiektől. (Pisti elé térdel).

Pisti: Mit akarsz?

Guidó: Lecsavarom a hadnagy úr lábszárvédőjét és lehúzom a bakancsát.

Pisti: Ugyan azt már hadd magam is tudom.

Guidó: De csak engedd.. . engedje hadnagy úr. Én nem akarok semmiben sem másképp lenni, mint a többiek . . . nehogy kicsúfoljanak... A dupla hátizsákot is elviszem, ha tovább megyünk, ezt már hangszerészinaskoromban megszoktam. És, ha valamit rosszul csinálok, húzzon csak rám a hadnagy úr, elfér rajtam.

Pisti: Hát, ha csak ez kell neked, mingyárt megkezdhetem. Gyerekkorunkban is emlékszel, mindent megtettem, amit akartál. (Tréfásan végigver Guidón, mindketten nevetnek.)

Kukucska őrmester: Fegyvert vizgára!

A honvédek lefordítják és szétnyitják puskáikat, úgy, hogy a vizsgáló minden egyes csőbe kényelmesen beleláthat. Ma a szokott ébresztőnél korábban felhajszolták őket és nagyon a lelkükre kötötték, hogy tisztán, rendesen vonuljanak ki. Hát nagyobb állatok is lesznek ott. Valóban egészen szép sorok az egyforma, vadonatúj zöld egyenruhákban, melyeket a menetindulás előtt felvételeztek — vagy a még mindig használatosabb közös hadseregbeli kifejezés szerint „faszoltak”. Csak az arcok ne lennének olyan ványadtak, az alakok olyan töröttek!

Nagy dolog készül ezen a napon: harcszerű gyakorlat. Erre már töltényeket is osztottak ki, csak két tárat embebenként, mert takarékoskodni kell ezzel is. És csak vaktöltényeket, mert nem mindenki megbízható még most sem. Majd az arcvonalban lesz éles.

Keserű tizedes (megáll Spevek honvéd előtt): Micsoda fegyver ez, az apád és az anyád uristenszentségit? Még mára se tisztítottad ki rendesen, mi?

Spevek honvéd: Tizedes úr, alázatosan jelentem, ki akartam jobban tisztítani, de már nem volt fegyverzsír.

Keserű tizedes: Még hazudsz..... azt a keserves stb. stb.... a k.... a anyádnak?

Spevek honvéd (kivörösödve): Tizedes úr, kérem.

Keserű tizedes: Befogod mingyárt azt a mocskos pofádat, mert végigkenek rajta! Hisz nemcsak a puskádért kapok majd én is, hanem a lábszárvédőd is úgy Jog rajtad, mint a . . .

Spevek honvéd: Tizedes úr, ezt nem lehet jobban csavarni, ez már rossz.

Keserű tizedes: Még most se hallgatsz? te disznó, te ringyó, te betörő, csirkefogó! (kétszer arculüti Speveket.)

Spevek honvéd (magán kívül): Tizedes úr! (Visszalöki Keserút, úgy, hogy az eltántorodik.)

Szekeres hadnagy (odajön felemelt bottal): Mi történik itt?

Keserű tizedes: Hadnagy úrnak alázatosan jelentem, Spevek honvéd kezét emelt a feljebbvalójára.

Szekeres hadnagy: Kihallgatásra. Te is, mint tanú.

Keserű tizedes: Parancsára, hadnagy úr.

Spevek honvéd (még mindig kábultan): Hadnagy úr. tessék most mingyárt meghallgatni és eltenni ebből a szakaszból.....

Szekeres hadnagy: Még mit? Majd bevonulás után a kihallgatáson elmondhatsz mindent, amit akarsz.

Spevek honvéd (a foga közt): Hát ha mindenki csak ellenem ... nem folytatja, még csak nem is káromkodik.

Kivonulás. A hangulat a reggeli jelenet után még rosszabb, mint különben lenne. A bakák a kettős rendekben inkább sugdolóznak, mint beszélgetnek.

Egy honvéd: Az a Spevek, ma aligha be nem kapja a legyet. Ha a hadnagy úr akarja, hadbíróság elé is viheti.

Egy másik: Kár éppen nem lenne érte. Mindig kötekeedik és aki mellette fekszik, ne adj Isten, hogy ne hiányozzék neki valami.

Egy harmadik: Csak az a baj, hogy nemcsak a Speveknek van ilyen sora. . . .

Az első: Mindig kutyábban bánnak velünk a tiszt urak. A bot a kezükben alig nyughatik.

Egy negyedik: Mindenért kihallgatás, fogda, külön gyakorlat.

A második: Pedig a rendes is elég, hogy az embernek három napig kilógjon a nyelve. Az a sok mászás, futólépés, kőhordás, ásás, hogy a tüdejét kiköphetné az ember. Es ha valakinek közben megáll a keze vagy a lába, mingyárt bot.

A harmadik: Es a menázi is mindig kevesebb és rosszabb lesz. Fulladt volna meg tőle az is, aki kitalálta.

Az első: Azt mondják, a tiszt uraknak egészen jó. Azok mindennap pecsenyét esznek és bort isznak. Azt mondják, a zsírunkat is ők zabálják meg.

A második: Azt elhiszem, de hát akkor miért nyomorgatnak (más szót használ) éppen csak minket úgy, hogy az életünket is megunjuk?

A harmadik: Úgy mondják, a tiszt urak ezt azért csinálják, hogy megunjuk a menetet és örüljünk, ha majd a tűzvonalba mehetünk. Ott egészen másfélék lesznek velünk, még nem is ugyanazok lesznek, mert előbb mindig kisebbek lesznek.

A negyedik: Azt meg is hiszem, mert ott mindenfelől röpülnek a legyek, jobbról, balról, előlről, hátulról...

Csendes elképedés az először harctérre jöttéknél. Utána felvillanó szemek.

A második honvéd: Se baj, no, nem kell búsulni, lesz még rosszabbul is.

Az első: Csak azt tudnánk, mikor lesz vége a háborúnak.

A harmadik: Egyelőre csak így menet közben is egyre hallgatjuk, hogy buum-buum. Az istenit!

A második: Nem jól hallok bundás; most az egyszer másképp szól, azt mondja: bumm-ráá, bumm-ráá. Hogy az. . .

Keserű tizedes (odahallgat és megszólal): Ez onnét van, gyerekek, hogy most sokkal közelebb lövöldöznek hozzánk, a kisüléseken kívül az utánmorgást is halljuk.

Sápadt arcok. Keserű tizedes kedélyesen folytatja: Azért ne sz. . átok még a gatyába, ami arról fölülről hallatszik, az a mienk.

Egy nagyon fiatal, hektikás kinézésű honvéd: De nemcsak arról hallatszik, alulról is.

Keserű tizedes: Az még inkább a mienk, mert az májolasz muzsika. Azt is meg kell szokni annak, akit ide hozott a balsorsa.

Megint olyan helyre jutnak, ahonnan a vasúti vonalat látják. Vörösskeresztes sebesült-vonatok jönnek, nem is egy. hanem kettő három. Mindenfelé hallatszik: azoknak már jó. Némelyek toldítják: egy jó seb nem rossz, — egy jó betegség se. —

Meg egy jó hadifogság, mondja Spevek honvéd rámutatva egy csapat oroszra, akik ásóval a vállukon, olyan békésen és nyugodtan mennek egy-két népfelkelő fedezett

alatt munkába, mintha valahol Archangelszk vagy Kerzon tájékán építenék az utat.

Keserű tizedes (egyszerre kiesik a kedélyes hangból):
Fogd be azt a rücskös század, te . . .

6.

Kukucska őrmester: Mi ez, fiúk, csak lógatjátok az orrotokat, mint a halott embernek a..... meg sugdolóztok, ahelyett, hogy énekelnétek. . . . No gyújtsatok rá valami szép nótára, arrébb a terepen hegynek föl, már úgyse lehet lesz. — Még mindig hallgattok? Azt mondom, énekelni, mert különben

Valaki hangot ad — éppen Spevek. Egy-két perc múlva az egész menetelő század énekel:

A gőzösnek a kereke, de fényes, de fényes, de fényes!

Azon mennek Budapestre a honvéd legények, legények (némelyik így: szegények.)

Ne sírjatok budapesti lányok

Visszajövünk még hozzátok

Valaha, valaha vagy soha.

Kukucska őrmester: Enyje az anyátok, hát nem tudjátok, hogy ezt így nem szabad énekelni? harmadszor is úgy kell mondani: valaha. Erre parancs van. Halljunk inkább valami vígabbat.

Új ének:

Levelet hozott a tábori posta,

Minden baka a levelét olvassa.

Azt írja egy legénynek a rózsaszínű kártyáján a babája:

Édes rózsám úgy verekedj, hogy a cárnak ne maradjon kozákja.

Egy hang: Hol van már a cár? — Az ének folytatódik:

A legény így válaszol a kártyára:

A kozákot bízta csak ő reája.

Vág ő abban olyan rendet, mint aratáskor otthon a kaszája;

Szanitéc a marokszedő, alig győzi szedegetni utána.

Egyik honvéd a tagpárjához: Jó azoknak, akik az orosz ellen

vannak, azok is verekednek, de nem kínlódnak úgy, mint mi ebben a ronda köves pokolban, hogy az Úristen soha meg ne teremtette volna. . . .

Egy másik: Még azoknak is jobb, akik már odaát vannak a nagy kádernél.

Egy újoncocska: Hol van a nagy káder?

Az előbbi: Hol? hát nem az anyád v. . . ban, hanem az orosz fogolytáborokban. Azt mondják, ott is dolgozni kell. de legalább nem ölik az embert, még éhen se döglenek jobban, mint mi.

Keserű tizedes: Nem fogod be a szádat? (Út egyet a népfelkelőn). Inkább énekeljetez tovább. — Új ének:

Sárga lovam, sárga nyereg rajt*,
Most akartam hozzád menni rajta,
Most akartam véled beszélgetni. —
Itt van az idő, harctérre kell menni.

Szekeres hadnagy hallja a nótát és azt gondolja magában: Ha most itt lenne a doktor, bizonyosan azt mondaná, éppen az a baj, hogy nagyon sokaknak még nincs itt az idő, mégis kell. — A nóta másik szakasza így hangzik:

Anyám, anyám, szegény öreg anyám,
De keserves vasárnap délután;
Házunk előtt szépen muzsikálnak;
Itt van az idő, visznek katonának.

Szekeres hadnagy (most már hátraszól): Mást, ha nem tudtok vígabbakat, inkább ne énekeljetez!

Néhány igazán víg, ártatlan népdal következik. Már mi nálunk babám. . . . Pizskáld kií. . . . Lakodalom van a mi utcánkban Azután egy új veretű katonanóta:

Vasárnap várom a bakámat,
Hétfőn egy tűzért várok én.
A keddi napom
Egy honvédnek adom,
Szerdán jön a trén.
Pfuj pfuj pfuj pfuj!

Csütörtökön a vörös ördög,
Pénteken jön a szanitéc
Pfuj Halgass
És szombatra maradnak,
Akkik még hátra vannak.
Éljen a hadsereg, a sok vitéz.

Kukucska őrmester: Ez döfi!

De megint új nóta:

Hideg szél fúj édes anyám, adja ki a kendőm.
Még ma éjjel felkeresem, a régi szeretőm;
Kiállók a kapujába,
Kibeszélgetem magamat véle utoljára.

Kis szünet, második strófa:

Ellőték a ballábomat, folyik piros vérem,
Nincsen nekem édesanyám, ki bekösse nékem.
Gyere kis angyalom, kösd be
Sebeimet, gyógyítsd meg a bánatos szívemet.

Azután egyszerre csak:

Hadnagy úr parancsát híven teljesítem,
Hú maradok hozzá, szárazon és vizen.
Hogyha kell hát follyon
Becsületes szívem magyar vére. —
Csak előre egyes honvéd, csak előre!

Hisz a nóta eredetileg biztosan nem „hadnagy úr”
hanem „királyom”-mal kezdődött. De egy ilyen nagy
borúban a nóták is „gellert kapnak”, átalakulnak.

Most mélyebben kezdődik:

Kerepesi temető,
Egyes honvéd sírja benn a legelső.
Sírja körül, körül-körül tearózsa virágzik. —
Közepében egyes számú honvéd baka aluszik.

És még egy egész oktávával mélyebben:

Doberdói hegyoldalban
 Ki lesz útitársam?
 Majd lesz útitársam
 A kedves pajtásom,
 Ki megássa a síromat
 Doberdói hegyoldalban.

Szerencse, hogy kiértek a gyakorló terepnek kijelölt hegynyeregbe, beszünik az ének. Különbözik még sorra kerülhetett volna a dal a kapitányról, aki szeretőjeül kéri a lánykát, ez azonban nem lesz hűtlen a közlegényhez, aki „többet ér mindennél”. Amire a kapitány:

A közlegény elesik a csatába',
 Ki borul a barna kislány vállára?
 Ha elesik, szálljon áldás porára,
 Mégse leszek kapitány úr babája.

E miatt a nóta miatt még kihallgatásra rendelés is lehetett volna. Mintha csak a közlegény eshetnék el a csatában, esetleg a hadnagy vagy akár a főhadnagy is — de a kapitány már nem. —

7.

A gyakorlat lehető harcszerűen megkezdődött. Honvédek raj vonalai haladnak a sivár szürke karsztlejtőkön, küldenek ki magukból még nyaktörőbb utakon járőröket a három főfő dolog: a felderítés, összeköttetés, biztosítás végett. Sokszor az egész vonal lehasal, vagy lekuporodik amaz egyenlőtlen, girbe-görbe kövekből durván összerótt alacsony falak egyike mögött, melyekkel a szegény vidék lakói kevéske termőföldjüket a tavaszi elmosástól, vetéseiket, kertjeiket a szélviharoktól óvni szokták. Olykor egy-egy vaklövés jelzi, hogy itt vagyunk, tartjuk az állást, három-négy lövés egymás után mán sortüzet jelent. Takarékoskodni kell.....

Egy magaslatról Timkó alezredes, menetparancsnok. Barkóczy főhadnagy, zászlóaljparancsnok és még néhány tiszt szemlélik, bírálják a gyakorlatot. Csakhamar hozzájuk

csatlakozik Szekeres hadnagy, századparancsnok is, akit némely utasítások átvételére odarendeltek. Kissé lejjebb a tisztiszolgák csoportjában Guidó már rendezi Pisti számára a májkonzervből és a legénységnek jutónál finomabb tiszt kenyérből, meg borból álló villásreggelit. Legközelebb, majd az arcvonalban külön finom tiszt mész is lesz felvételezhető elesés és az állásban eltemtetés esetére — mondják azok a szerencsések, akik még itt sem tudnak leszokni a rossz viccek gyártásáról.

Timkó alezredes: A harmadik századot nem látom, hol helyezted el?

Szekeres hadnagy: Azokon a lejtőkön parancs szerint fedeztetten és leplezetten.

Timkó alezredes: Igazán jól csináltad, még távcsővel sem láttam meg. Mi is a feladata?

Szekeres hadnagy: Közel engedni a feléje lopódzó ellenséget és azután váratlan ösztűz alá venni. A géppuskákat négy-négy ember egyidejű tüzelése jelzi.

Egy csatárvonalon mozog a Szekeres hadnagy által megjelölt magaslatok felé. Nem egyenesen, hanem haránt, mert így könnyebb megbújni a dolinákban (kisebb-nagyobb talaj süllyedések.). Mindenki meghajolva megy, domborodó hátizsákjával, előreszeggett fegyverével mindegyik ember úgy hat a magasból szemlélőkre, mint egy nagy, csúnya, gonosz, sötétlő fereg.

Barkóczy főhadnagy: Most már magam is kíváncsi vagyok, melyik rész fogja előbb a másikat meglátni és a tüzelést felvenni.

Timkó alezredes: Hiszen ettől függ az egész ütközet sorsa. A támadó fél már olyan közel lehet a védőálláshoz, hogy egy kis géppuska-előkészítés után rohamozhat — ha a védők előbb meg nem látják és tüzzel vissza nem kergetik őket.

Odaát a magaslaton elsül egy fegyver, azután még egy és csakhamar örült ropogás tölti be a völgyet. A védők észrevették a támadók közeledését és most a legélénkebb tüze-

lést jelzik reájuk. Itt akár el is fogyhat a két tölténytár közül az egyik.

Veeee..... Mi ez? Egy geller a tiszti csoport kellő közepében, egész véletlen, hogy senkit sem talált el! Gellert kapni — valamely kőről vagy más kemény tárgyról lepatanva irányt változtatni csakis éles lövedék képes. Tehát élesen lőtt valaki a harmadik, a Szekeres-században. És pedig egészen jól célozva a gyakorlatot vezető tisztek csoportja felé!

Sápadtan néznek egymásra a tisztek, szemükben a réműletnek és bosszúvágynak azzal a keverékével, mely a pergőtüzekben szokott minden szemben felvillanni és azután az egész boszorkányszombaton végig bennük maradni.

Barkóczy főhadnagy (rideg szigorúan): Szekeres, ez a lövés a te századodból jött. Nem vizsgáltad át kivonulás előtt a legénységet?

Szekeres hadnagy: De igen, főhadnagy úr!

Barkóczy főhadnagy: És nem találtál semmit!

Timkó alezredes: Kürtös! Lefújni! Szekeres! menj vissza a századodhoz és azonnal vizsgáld át a legénységet, kinél van éles töltény, kinek tisztább a fegyvercsöve, mint vasklövés után lehet. Természetesen kérdezd is ki az altiszteket és a legénységet, hogy ki vett észre valamit. Kár, hogy a geller miatt még az irányt sem tudjuk pontosan, amerről a lövés jött. De mi is odajövünk. Az ilyesminél nem lehet elég erélyesen fellépni.

Egy idő múlva a Szekeres század felsorakozva áll. Minden vizsgálat megtörtént. A magasabbak odaérnek.

Szekeres hadnagy: Alezredes úr, alázatosan jelentem, senkinél sem lehetett éles töltényt vagy tiszta csövet találni. Az altisztekből és a legénységből senki sem jelentett semmit.

Timkó alezredes: De ez nekem nem elég, hogy az úris-ten.... Egy éles lövést tettek a tisztikarra és most az egyik gazember sem akarja elárulni, hogy ki volt, egyik sem látott, hallott semmit!

Barkóczy főhadnagy: Az egész századot meg kell büntetni. Azt a sok bűdös csirkefogóját.

Timkó alezredes: Azzal sem megyünk sokra. Micsoda büntetést lehet egy egész századra kiszabni, hogy minden ember megérezze? És különben olyan szétszórt fedezésben feküdtek a sziklák és bozótok közt, egészen jól elgondolható, hogy az egyik úgy lőtt élesen és mi ránk, hogy ezt a többiek közül egy se vette észre... Meg nem is jó az ilyen dolgot elhíresztelni, még példa lehet belőle... Hanem azért mégsem hagyjuk a dolgot annyiban. Vannak a században gyanús, fegyelmetlen elemek, fegyencek?

Szekeres hadnagy: Alázatosan jelentem: tizennégy fegyencem van.

Timkó alezredes: És ezekből volt valamelyiknek legújabban valami ügye?

Szekeres hadnagy (egy pillanatig küzdeni látszik magával, azután jelent): Spevek honvédet feljebbvalója iránti erőszakosságért kihallgatásra rendeltem.

Barkóczy főhadnagy: Spevek honvéd álljon elő, hogy mi is ismerjük! Spevek, te disznó betörő, te lőttél ránk? Honnan volt éles töltényed? Felelj! Tudod, hogy mi vár rád? Akasztófa! De ha vallasz és megmondod, ki volt még veled a tervben, elviheted rossz irhádát.

Spevek honvéd: Főhadnagy úr . . . alázatosan . . .

Barkóczy főhadnagy (kiabálva): Csak hamar, bevezetések nélkül!

Spevek honvéd: Én nem lőttem, nem is volt nálam éles töltény.

Barkóczy főhadnagy: Hazudsz nyavalyás csirkefogó, anarchista ... ! Motozzátok meg még egyszer.

Megtörténik, most sem találnak nála semmi gyanúsát.

Barkóczy főhadnagy: Miért is rendelték kihallgatásra?

Spevek honvéd: Mert a kivonulásnál nem állt rendesen a lábszárvédőm. Pedig nem lehet jobban . . .

Barkóczy főhadnagy (a legénység felé fordulva): Igaz?

Keserű tizedes jelentkezik és elmondja a reggeli jeletet.

Barkóczy főhadnagy: Hát csakugyan hazudsz. Mást

nem is lehet egy ilyen rongytól várni. Hallgasson ide, szolgálatvezető: Azért, ami reggel volt, ez az ember a holnapi kihallgatáson fog felelni. De azért, hogy nekem is a szemembe mert hazudni, a bevonulás után három órára kikötetni. Megértette?

Kukucska őrmester: Parancsára, főhadnagy úr.

Szlávi segédorvos és ideiglenes zászlóaljorvos: Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, három órai kikötést ez az ember nem bír ki.

Barkóczy főhadnagy: Hát legfeljebb megdöglik a disznó, az még legjobb lenne. De mondtam én, hogy három órára egyfolytában kössék ki? Felőlem leoldhatjátok, feloldozhatjátok, kipihentethetitek, ahányszor erősebben komédiázni kezd. Csak azért összesen meglegyen a három óra.

Kukucska őrmester: Parancsára, főhadnagy úr.

A tisztek távolabb húzódnak, hogy a legénység ne hallja beszédüket.

Barkóczy főhadnagy (Szekeres hadnagyhoz): Ez mind azért van, mert még most sem tanultál meg a legénységgel úgy bánni, ahogy kell. Ne vedd, kérlek rossz néven, tudom én is, hogy a tűzvonalban nem lehet mindenért fellépni. De addig erősen kell fogni a fegyelmet. Téged sose látlak a botodat használni és az egész szálláson beszélük, hogy még a legnagyobb gazembert sem kötteted ki.

Szekeres hadnagy: Hadseregparancs tiltotta el a kikötést.

Timkó alezredes: Ez igaz, ezt mi is tudjuk, de már a szolgálati szabályzat mondja, hogy ha szükséges, parancs ellen is cselekedni kell. Már pedig a fegyelmet minden körülmények között fenntartani szükséges ... De azért nem teszek neked szemrehányást, a te századodban még a legkevesebb vétség fordul elő és a gyakorlatoknál úgy dolgoznak az embereid, mint a mennybeli angyalok. A minap is olyan arcvonal fordítást végeztek, amínőre csak nagyon kevés csapat lenne képes. Meg a frontban pár hónap alatt két arany és még egy pár vitézségi érem! Nem igaz, Barkóczy?

Barkóczy: Igenis, alezredes úr.

Keserű tizedes: Őrnagy úr, alázatosan jelentem napos.

A jelentést átvevő nem őrnagy, csak zászlós. De a kora törzstiszti és ilyen az elbánása a kíséretében jött Barkóczy főhadnagy, Szekeres hadnagy és Kukucska őrmester részéről. Ez magyarázza az elég megtévesztően hasonló rangjelzés elvetését a tizedes részéről.

A jelentkezés különben egy színben történik a Szekeres-század körletében. Spevek honvédet a vett parancs értelmében, bevonulás után kikötötték. Keserű tizedes ennek jól értette, a módját. Hátrakötötte az elítélt kezeit, azután olyan magasra húzta fel őket, hogy az ember csak lába ujjain állhatott, dereka előregöbült, feje lelógott. Ne olyan nagyon! rimánkodott. Amire ugyan azt kapta feleletül: Mit, talán bizony a talpadra engedjelek, hogy a k-ád ágyában gondold magad és ne is tudd, hogy ki vagy kötve? Máskor majd jobban gondold meg, mielőtt egy feljebbvalóval szembe szállsz. Azt a ... És a reggeli mellbelökés fölött még most is magában dühöngő altiszt meg is billentette az áldozat szédülten lelógó fejét. Most ugyan, hogy a tiszték és kíséretükben Szlávi zászlóalj-orvos bejöttek, az állat löki fel. Egy rettenetes, sárga és vörös foltokból összetett torzarcból vadállati szemek merednek az újonnan érkezőkre.

Barkóczy főhadnagy: Mennyi ideje van kikötve?

Keserű tizedes: Egy órája és tíz perce főhadnagy úr, ezalatt már háromszor öntöttem nyakon, mert el akart ájulni.

Szlávi orvos (megtapogatja Spavek ütőerét, azután balkán); Nem igen fogja kibírni a háromórát. . .

Barkóczy főhadnagy: Eddig még mindenkire ezt mondtad. De már volt alkalmam meggyőződni, hogy mindenki többet tud kiállni, mint amennyi látszik rajta. Azért, ha úgy gondolod, leszedethetem ...

Keserű tizedes: Nem szükséges, főhadnagy úr, én itt

leszek és segíték ahányszor kell, így ki fogja állni a három órát.

Az öreg zászlós: Ugyan főhadnagy úr, tedd meg az én kedvemért, engedd el ezt a szerencsétlent. Nem fogok tudni beszélni, ha így kell magam elé képzelnem.

Barkóczy főhadnagy: Ha más szólna bele így a dologba, majd eligazítanám. Hisz nem is tudod, mit követett el ez itt és micsoda gyanú terheli még. De neked minden szabad, a te kedvedért még ennek is elengedem a további kikötést. Tizedes, oldja le! (Megtörténik, az ember mint egy rongy esik a szalmaszálás földre.) De ha még egyszer panaszz lesz rád, te nyomorult, ott döglesz meg a kikötésben. Különbén a szolgálatvezető sorakoztassa fel a századot és vezesse a főtérre. A hadseregpáncsnokság rendelkezésére előadás lesz az ellenséges propaganda elhárításáról.

Szekeres hadnagy: (az öreg zászlóshoz közeledik): Ismersz még, doktor bácsi?

Az öreg zászlós: Persze, hogy ismerlek, Szekeres Pisti, ha másról nem, hát a szalagokról a melleden! Szervusz.

Barkóczy főhadnagy: Gyerünk az étkezőbe, amíg a csapat feláll.

Az öreg zászlós (németül egy az ajtóban maradt fiatal osztrák önkénteshez, aki szemmeláthatóan segédtiszti szolgálatot teljesít mellette): Karcsi, eredj a csapatgyülekező helyre, és jelentsd nekem, milyen nyelvű, minő értelmesség benyomást tevő emberek jönnek. Készítsd elő a jegyzetimet. És a Hanzi fél hatra állítsa elő a bricskát.

Wild önkéntes: Zu Befehl, Herr Fähnrich (eltávozik).

Barkóczy főhadnagy: Ejnye, hát olyan nagyon elsietsz tőlünk. Pedig az étkezőben kitűnő borunk van és cigányhonvédekből egészen jó bandánk. Ugyan maradj itt ma éjjel!

Az öreg zászlós: Nagyon sajnálom, nem engedi a munkaprogramom. Még sok csapatot kell végiglátogatnom.

Szekeres hadnagy: Aztán nem is akarsz inni; erről az oldaladról is ismerlek már.

Az öreg zászlós (egy szónoki emelvénnyé előléptetett asztal tetejéről az előtte tömegben felállított majd sorokban leültetett zászlóaljhoz, az egész tisztikar jelenlétében beszél):

.... hallottátok, aminek elmondása végett hozzátok jöttem, remélem, jól megértettétek, megszívlelték, nem felejtitek el semminő helyzetben, amelybe még juttok. Ha valamelyiktek kérdezni óhajt valamit, csak bátran: legjobb tudásom szerint megfelelek neki.

. . . Senki sem kérdez semmit? No hát akkor én fogom helyettetek kérdezni magamtól, ami jól tudom, mindnyájatoknak a nyelvén van. Azt, hogy mikor lesz már vége a háborúnak?

Több hang a zászlóaljból: Úgy van!

Az öreg zászlós: Láttatok-e már a kocsmában csetepatét, verekedést? No majd nem láttatok! Hát olyankor megesisik, hogy egyesek piszkálják egymást, még löknek is egyet egymáson, de aztán egyszerre csak összekoccintják a poharaikat, összeölelkeznek és szent köztük a béke, meg a barátság.

Hanem ha amúgy istenigazában összegabajódnak, ha már mindnek liheg a melle, véres az arca, dagadt a szeme, ha székláb és kések vannak a kezekben, ha más kezek torkokat szorongatnak — akkor már csak úgy lehet vége a verekedésnek, ha az egyik fél egészen készen van, véresen fekszik a földön és már megmozdulni sem tud, amikor a másik úgy üti, rúgja, ahogy akarja.

Már most a világ hadviselő országai így, egészen így martak egymásba. Nincs már szó pusztá fenyegetésekről, mozgósításokról, felvonulásokról, járőr-csetepatékról. Mind-egyik ország a végső erejét megfeszítette, minden eszközét alkalmazásba vette, hogy az ellenségét egészen legyűrje. Hiszen ezt mind tudjuk, érezzük, nap-nap után szenvedjük. Ez a nagyon nagy verekedés sem érhet véget egy hirtelen, vá-

ratian békekötéssel, hanem csak azzal, ha az egyik fél egészen összetörve fekszik a földön.

No hát ez a fél az ellenségünk legyen és ne mi, ezért minden embernek, aki még az, meg kell tennie mindent, amire csak egyáltalában képes, oda kell dobnia az életét, amely órában, percben ez szükséges. Mert sohase felejtsetek el, bajtársak, hogy a háború rossz, nagyon rossz dolog, de még mindig nem a legrosszabb a világon; még egy rosszabb van és ez a vereség.

Hisz vannak, akik úgy gondolkoznak, a vereség békeséget hozhat és a béke akármilyen, mindig jobb a háborúnál. De éppen itt van a nagy tévedés, kedves bajtársak. Ha ez a háború, amelyben most vagyunk, amolyan kisszerű, majd azt mondtam kedélyes felvonulás, csatározás lenne, amelyben tulajdonképpen egyik fél sem kíván a másiktól olyas valmit, ami nélkül az meg ne lehetne — még hamarosan jó békét is remélhetnénk, olyant, amely után mindenki körülbelül úgy él tovább otthon, mint mielőtt bevonult. De ahogy most már a harc áll, ez csak úgy végződhetik, hogy az egyik, a legyőzött fél mindent elveszt, amiért élni érdemes, kenyeret, ruhát, hajlékot, iskolát, becsületet. Annak éhezni fognak a gyermekei, elsorvadnak az asszonyai, az zárva fogja találni az iskoláit, kórházait, templomait, lerombolva emlékeit, az sem nem kereshet, sem nem élhet rendesen, mert kiűzik a házából, földönfutóvá teszik, még a szájából is kiveszik a kenyeret, az nem beszélhet, nem énekelhet úgy, ahogy megszokta, szinte már lélegzetet se vehet, az még nem is mutathatja magát anélkül, hogy sértegetnék, bántalmaznák azért, hogy ilyen és nem más nemzetből született.

Azért mondom még egyszer: egyszer vége lesz a háborúnak, legyen is, de csak úgy, hogy mi győzzük le az ellenséget és ne az minket ...

V.

1.

Vööjuujuj bumím! Viju, viju, csapp.

Buúm rá, buúm rá, buúm rá.

Poo, poo, patpatpatpat.

Csim-bum,

Jaj, édesanyám! . . .

Brombrombrombromdoroom.

Egy rohamsisakos tizedes: Hadnagy úrnak jelentem, a tizedik harántgát beomlott. Megyesit és Kárpátit eltemette, az árok a tizenegyedik felé eldugult.

Szekeres hadnagy: Utászok oda! Ássák ki a kettőt és tegyék okvetlen szabaddá az utat ... de várjanak pár per-cig, míg a digók továbbviszik a tüzet.

A tizedes: Igenis hadnagy úr. (A fedezékbejáraton el.)

Egy honvéd: Hadnagy úrnak jelentem, Lechner tizedes úr a figyelőlkuknál fejlődést kapott. Vrabec örvezető átvette a rajparancsnokságot.

Szekeres hadnagy: Helyettese?

A honvéd: Mizerák honvéd.

Szekeres hadnagy: Lechner tizedes meghalt?

A honvéd: Igen, mingyárt, mikor a lövést kapta.

Szekeres hadnagy: Rendben van. (A honvéd el.)

Vöööö-ő-bumm. Vöööö-ő-bumm. Vöööö-ő-bumm.

Szekeres hadnagy: Ejnye, de nem nyughatnak ma!

Eckermann őrmester: Holnap aligha rohamozni nem fognak; ez már előkészítő pergőtűz.

Szekeres hadnagy (a telefonhoz megy): Ott az egy-hat zászlóalj? Itt harmadik század parancsnok. Kérek még az este folyamán erősítést, mert roham készül. Utászokat is meg csendöröket . . . Gránátból is pár tucatot . . . Gázmaszk van . . . Igen . . . Sebesülteket éjjel hozzák ... tizenhét...

halott nyolc eddig . . . menáziért nem lehet küldeni . . . futó-
árok tűz alatt. . . cigaretta kellene ... rum még van ... de
holnap elfogy.

Az először jött tizedes (ismét bejön): Jelentem, hogy
a tizedik harántgátnál az átjárást megcsináltuk. A kettőt
kihúztuk: Kárpáti el, csak nem tud magáról, Megyesi meg-
fulladt.

Az előbb ott volt honvéd (bejön): Jelentem, hogy
Vrabec örvezető fejlődést kapott. A kémlelő luknál, ahol
Lechner tizedes. Ő is mingyárt meghalt.

Eckermann őrmester: A disznók úgy látszik jól be-
lőtt puskát fikszeróztak a felé a kémnyílás felé. Meg tálán
nem eléggé oldalról néztek át rajta!

A honvéd: Ott egyáltalában sok baj van. Az ember
már mozdulni se tud, mingyárt géppuska szól odaát. .

Szekeres hadnagy: A kutya ágyút oda kell irányozni,
ahonnan azok a második szakaszt nyaggatják. Majd min-
gyárt, én megyek beállítani... Gyere velem, Guidó, hátha
egyikünknek szüksége lesz a másakra. Csak jól hajolj, mert
nagy vagy, könnyen célfigurának nézik a fejedet.

2

Szekeres hadnagy: Az áldójukat most meg srapnelez-
nek. Nekem már a kabátujjamban egy mag.

Guidó: Vagy egy féltucat bárányfelhő, van még a fe-
jünk felett.

Szekeres, hadnagy: Be a fedezék-nyílásba, amíg leg-
alább itt megunják.

Egy idő múlva:

Guidó (kinéz a fedezékajtón): Jöjjön hadnagy úr,
lehet.

Vzjú pat, vzjú pat — de ez semmi, ettől mennek.

Guidó: Jaj, hogy megyünk tovább, be van omolva az
árok, és ott fekszenek...

Szekeres hadnagy, (aggodalmasan): Ki? hányan?

Guidó: Egy, kettő . . . négy, de kettő kuporog. Ott a
Gál örvezető úgy hasal... mintha inná azt a sok vért.

Szekeres hadnagy: Ami pedig a szájából folyik alája.

Guido: Nem lehet tőle tovább menni.

Szekeres hadnagy: Nézd még, él-e?

Guido: Nem, egészen mozdulatlan.

Szekeres hadnagy: Akkor csak lépj rá . . . ott, ahol nem fájna erősen.

Egy kuporgó honvéd: Jaj a hasam ... a hasam ... kifordultak a beleim. Jaaj!

Szekeres hadnagy: Szorítsd csak be a kezeddal, majd ketten beviszünk a fedezékbe, ott kapsz rumot. Ne félj semmit; ilyen sebbel már sokan életben maradtak.

Guidó beszél a legközelebi fedezékbe, a sebesült honvédet felemelik.

Az egyik segítő: Hiszen ez már meghótt...

Szekeres hadnagy: Csakugyan . . . amíg érte jöttetek . . .

Egy honvéd (négykézláb jön szembe): Hadnagy úr, legalább egy tucat srapelgolyó van bennem . . . Meg még egy tucat kőszilánk, amit már azóta kaptam, hogy leestem.

Szekeres hadnagy: De azért egészen jól mozogsz tovább. Úgy kell, derék legény vagy. Most majd segítenek is neked, bújj be csak a fedezékbe.

A veszedelmes figyelőhelyre érnek. A páncéllemezen egyre kopognak az olasz puskaövedékek.

Szekeres hadnagy (figyel): Hát itt csakugyan beállított puska van . . . Mind baloldalt ütnek be, tehát szemben jobbra van a puska ... A kiságyút a nyolcadik harántgátnál felállítani. Onnan biztosan megkapjuk őket. (A kiságyút állásba helyezik. Szekeres hadnagy, amint ígérte, maga irányítja: Csimm! Csimm!) Ha nem elég nekik, aknavetőt kérünk, csak nehéz most idehozni.

Odaát, az alig harminc lépésre húzódó olasz állásban nyugtalanság támad. Zavaros hangok, káromkodások halatszanak, „Madonna”. De közben szívet hasító jajveszékélés is.

Szekeres hadnagy: Hadd lám! — A kémlőnyíláshoz megy, előbb balról, azután jobbról átnéz. — Nagyszerű. Adjatok hamar egy puskát, hogy végkép elrontsam a tréfá-

jukat. — Átló, egy egész tölténytárat elhasznál. Odaát újabb feljajdulások. — Ezeknek itt elég, már szól is a géppuskánk, amit még szét nem lőttek... mehetünk tovább Guidó. Ahol a Lechner meg a Vrabec meghaltak, most egészen nyugodtan át lehet nézni . . . egy darabig . . . Akarsz, Guidó?

Guido: Igen (A kémlőnyíláshoz megy.)

Szekeres hadnagy: Mit látsz?

Guidó: Azt, hogy odaát a drótok jól meg vannak tépve.

Szekeres hadnagy: Azt a kutyaágyú csinálta.

Guidó: És az egyik páncéllemezük bedőlt, még nem is merik felállítani.

Szekeres hadnagy: Ezt meg ez a jó puska tette. Mit látsz még?

Guidó: A mi drótajaink a fordulónál balra kétméter szélességben egészen át vannak vágva.

Szekeres hadnagy: Hát azért tartották ott olyan tűz alatt fenn, hogy lenn a drótokhoz jussanak; jó vicc.

Guidó: Akik csinálták, ott fekszenek ollóval a kezükben. Úgy látszik eltaláltuk őket a munkájuk közben.

Szekeres hadnagy: No Guidó, most te végy egy puskát és durrants mindegyikbe még vagy kettőt. Hisz te is tudsz lőni!

Guidó: De hiszen . . . halottak . . . vagy sebesültek . . .

Szekeres hadnagy: Vagy világcsalók, akik csak azért feküdtek le, hogy mikor majd sötét lesz tovább vagdossanak. Szaporán, hát tűz! (Guidó belelő a fekvőkbe, akik közül az egyik gyengén felhördül, Szekeres hadnagy hátraszól): Szaporán bakot ide a rés kitöltésére, amíg odaát még kábultak. — Egy drótakadálykitöltő spanyolbak gurul a töltés fölött a szükséges helyre, a figyelő nyilasából rúddal egészen a megfelelő pontra tolják.

Nyerges zászlós (szembejő Szekeres hadnaggal): Baj van, már csak tizenhárom ember a szakaszom, négy meghalt, nyolc sebesült. Abból három a fedezékben, kettő még

az árokban fekszik, csak hármat lehetett a segélyhelyre küldeni.

Szekeres hadnagy: Holnap elegen leszünk. Még ma este kabaré lesz. (Kabaré — nem valami tábori multság, hanem leváltás vagy erősítés. Műszó azért, hogy az ellenpárt lopódzó járórei, mikrofonos hallgatói ne értesüljenek arról, ami készül.)

Nyerges zászlós: Oblesser hadapród is megsebesült... én vettem át a vonalfelügyeletet is.

Szekeres hadnagy: Oblesser Jani? Hol van? Megnézem.

Nyerges zászlós: Ő az egyik, akit a segélyhelyre tudtunk szállítani.

Eckermann őrmester (odajő): Az elébb ugyancsak megpörkölték az irhánkat, most meg olyan csendesek, mintha tízig sem tudnának számolni.

Szekeres hadnagy (ismét átkémlél): Ohó, hiszen alig tudok figyelőt felfedezni, egy puskájuk sem sül el. Ott mégis egy ... a lukon át látom ... maszkája van. Gyorsan: mindenki álarcot fel. (Az álarc mindenkinek derékszíjon lóg, felteszik.)

Szekeres hadnagy: Na Guidó, hogy tetszik ez a multság?

Guido humorral): Nagyszerű . . . amíg kisszerű nem lesz

Egy kis honvéd: akit a közös veszély bizalmassá tett: Nekem nem tetszik, hadnagy úr, úgy nézünk ki ebben a maszkában, mint a majmok.

Szekeres hadnagy: Van, aki máskor is úgy néz ki . .

3.

Szekeres hadnagy: így, most már megint itthon vagyunk — akár a budapesti szállásunkon. Nyugodtan megvárhatjuk, hogy besötétedjék . . . addig akár szundikálhatunk is egyet. Legfeljebb nem ébredünk fel, ha valami nagyon csúnya akna talál ide röpülni vagy a gáz csakugyan idejön.

Egy öreg honvéd morog valamit.

Szekeres hadnagy: Mi az, öreg?

Az öreg honvéd: Azt mondtam, hogy az lenne a legjobb, ha úgy jönne, ahogy a hadnagy úr mondja. Hiszen ez már itt úgyse élet

Szekeres hadnagy: De majd megint az lesz annak, aki hazakerül.

Az öreg honvéd: Lesz ám a . . . már bocsásson meg a hadnagy úr, ahogy mi innen hazakerülünk, sehol se fogunk kelleni, még az asszonyoknak se. Aztán egyszer mindenkinek meg kell halni; akkor jobb, ha egyszerre vége van, mintha öt-hat sebbel kínlódik, mint a Kovács, akinek a belei ma kifordultak és még egy óráig élt vele.

Szekeres hadnagy: Látom, nagyon neki vagy keseredve. Holnap ilyenkor jobb kedved lesz; ebben biztos, vagyok. Hát te Guidó mért nem heveredsz le? mondtam, hogy estig alhatsz, holnap meg bajosan fogsz alhatni.

Guido: Nem tudnék aludni, mindig azt az olaszt halom, ahogy felnyögött, mikor belelöttem.

Szekeres hadnagy: Marhaság! Az ő helyében, te se nyöszörögnél szebben.

Egy altiszt bejön: Jelentem alázatosan, első számú járőr; a közelítő árokban nyolc lépésig jutottam a digókhöz.

Szekeres hadnagy: És?

Az altiszt: Úgy látszik, erősítést kaptak, mert nagy zrí van náluk, úgy hallottam; nem az első, hanem a második állásukban. Azok már egyszer semmit sem tudnak csendben csinálni, mindig valamennyinek jár a pofája. A századküldönc jön és cédulát ad át Szekeres hadnagnak, mire az elégedetten mondja: Jól van, estére minden lesz, még kabaré is.

A századküldönc: Elhoztam a postát is (egy nem éppen nagy csomó levelet és lapot ad át).

Szekeres hadnagy: Mért nem mondod mingyárt? Guidó gyere, szedjük szét, ma mindenkinek különösen sürgős, hogy megkapja a levelét, nekünk kettőnknek is.

Guido a küldönccel szétszedi a leveleket, olvassák a címleket: Nyerges zászlós, Eckermann őrmester, Vrabec őrzővezető — félre (tintairónnal keresztet tesznek a levél borítékára), Kovács honvéd — ezt is félre, Kurryner honvéd, ezt is. Ezek mind visszamennek. — Égető honvéd . . .

Szekeres hadnagy (odaszól): Cenzúrára. Nyerges zászlós úrhoz.

Guidó: És éppen a legvégén nekünk is, nekem kettő, a hadnagy úrnak három!

Szekeres hadnagy (mohón): Add hamar! — A szüleim, a Misi külön és Editke! Jaj ha tudnák, milyen jókor jött az írásuk (olvasásba mélyed).

Guidó: Nekem a szüleim írtak, meg a Brunkala úr . . .

Szekeres hadnagy: Még az is? Ugyan mit írhat?

Guidó: Hogy igyekezzek akárhogy . . . beosztást kapni Budapestre, mert minden valamirevaló emberét elvitték; mingyárt előmunkás-fizetést adna nekem.

Szekeres hadnagy: Jó, hogy a levélcenzúra ebbe bele nem akadt. Nekem a Misi írja, hogy a villanyosnál van, a műhelyben, annyi fizetést kap, mint azelőtt egy kocsivezető. De az őszre ő is sorozásra kerül. Az öregek megvannak, csak rossz, kukoricás kenyéren és száraz főzeléken kívül mindig nehezebb valamit enni kapni, hús csak jegyre, zsír alig van. Aztán ami ruhafélét vesz az ember, olyan rossz; másnapra már leszakad, Ha kétszer annyit keresne az ember az is elmenne és nem volna látszatja. Csak már vége lenne ennek a . . .

Guidó: Hát az Edit mit ír?

Szekeres hadnagy: Azt. . . azt nem mondom meg . . . csak ami rád vonatkozik, hogy mindnyájan csókoltnak és vigyázz magadra . . . No hisz erre hamar lesz szép alkalmunk mind a kettőnknek . . .

4.

Szekeres hadnagy: De hamar kezdik azok ma a tüzi-játékot! Látszik, hogy semmi jóban nem törik a fejüket.

Guido: Eddig már tizenegy rakétát számláltam meg csak itt közel . . .

Szekeres hadnagy: A fényszórójuk is billeg már, persze megint másunna, mint tegnap. Hanem akarsz egy kis szép tájat látni? Most legjobban lehet a kémlelőknál, most legkevésbé vesznek észre. Csak oldalról! mert az ember most sem tudhatja ...

Pom... pom. — A figyelők lövései hol itt, hol ott eldördülnek. Aki éppen arra néz az alkonyati félhomályban még egy-egy tűzvilanást is lát.

Guido (a kémlelőknál): Minden csendes ...

Szekeres hadnagy (suttogva): Az légy mindenekelőtt te! Akinek jár a pofája, az hamar bekapja a legyet. Ha majd lejöttél, elmondhatod, amit láttál.

Guidó (lejön és Szekeressel a fedezékbe vonul): Igen, hát minden csendes. Ahogy a mi árkaik meg az övék mennek, hol közelebb egymáshoz, hol messzebb, ez olyan, mint egy száraz hegyifolyó-meder. Benne sok fekete mélyedés: ott örvények lennének, ha víz folyna. Tudom, hogy gránát-tölcsérek, meg aknkráterek. Itt-ott a part bele van szakadva a mederbe. Bozótok is vannak abban mind a két oldalon, most így néznek ki a drótok, csak akkor fénylenek, mikor egy rakéta jön. De közbe itt-ott fekete tömegek fekszenek, gubbasztanak, még állnak is a vasbozótban; gyermekkoromban így este féltem volna tőlük ...

Szekeres hadnagy: Most nem félsz; ezt szeretem. Nincs is már azoktól mit félni, azok már nem mozdulnak.

Guido: Pedig nekem úgy tetszett, hogy az egyik megmozdul, a másik is — végre mind mozognak, de azért mégis egyhelyt maradnak ...

Szekeres hadnagy: Ezt mindenki így látja este a lővészárokból. De aki már gyakorlott, az tudja, mikor káprázik csak a szeme és mikor mozognak igazán. Hanem azért én is megnézem, nem kell-e nekik egy kis megnyugtatás. (Kikémlel, azután visszajön): Nem, azok mind csendesek, becsületesek. Hiszen lehet, hogy még szeretnének mozogni, ha tudnának ...

Brombomrobomm! Juújuvööö! Juuuújúbrmm.

Szekeres hadnagy: Hát most éjjel sem hagynak nvugtót? Biztos a reggelink. És még az erősítés sincs itt. Ahogy mi kinézünk!

Nyerges zászlós (bejön a fedezékbe): Azok úgy látszik, nem tudják, mit akarnak. Egyetlen lövedékük se jön az árkunkba, mind hátrább, de csak egy kicsivel, úgy hogy mégse csak zárótűz.

Szekeres hadnagy: Már megnézem, micsoda. (Kimennek az árokba.)

Eckermann őrmester: Úgy látszik, nem nekünk szól, mind arra a negyvennégyes felé esik. Most talán elvihetnek a sebesülteket is a segélyhelyre, arrafelé egészen csendes a futóárok.

Szekeres hadnagy: Jó, de gyorsan.

Az összes fedezékekből honvédek bújnak elő. Némelyek fegyver nélkül, mások puskájukra támaszkodva vándorognak, egyik térden csúszik. Fehér gyorskötések látszanak fejeken, kezeken, lábakon; hogy a vér már nagyrészt átítatta, a sűrűsödő homályban nem látszik meg. Egyeseket vezetnek, még hordágyakon visznek is.

Eckermann őrmester (tréfálkozva): No fiúk, aki meg akar sebesülni, most tegye; mert nem egyhamar jut ilyen kényelmesen a segélyhelyre ...

Ffiúúuk ... A figyelőlukon át beütött egy olasz puska-lövedék. Eckermann őrmester a sebesültszállításra ügyelve nem vigyázott eléggé, hogy rossz irányba ne kerüljön. A fejéhez kap:

Szervusztok fiúk, én már megyek is.

Néhány lépést tesz a segélyhely irányába. Hirtelen újabb hang nélkül előrebukik. Odaszaladnak hozzá.

Meghalt.

Szekeres hadnagy: Ezért egy pár gránátot nekik. Ki tud messzire dobni? Virág?

Virág honvéd: Jelen.

Szekeres hadnagy: Sózz oda nekik egy párt, de az elevenükbe!

Virág honvéd: Igenis, hadnagy úr!

Egy két perc múlva tompa ütődés szemközt. És fájdalom, férfiatlanul vékony felsikoltás.

Egyik közlekedő-árok-torkolatnál őrtálló honvéd: Állj, ki vagy!

Egy odajövő honvéd: Kassa.

Az őrszem: Mehet.

Az újon érkezett Szekeres hadnagy elé oszon: Hadnagy úrnak jelentem a tizedik zászlóalj negyedik százada erősítésre érkezik. Gránátokat, drótot és menázsit is hoznak.

A legénység között halk, örömteljes moraj: Menázsisi! És rum!

Egy öreg harctéri róka: No csak örüljetez neki. A menázsiról inkább ne beszéljetez. A rum . . . tudom, mit jelent. (Jó, hogy ezt a tiszték nem hallották.)

Most mind több honvéd surran elő a közlekedő árok-ból, valamennyi rohamsisakban, övén függő gázálarccal. Parancsnokuk, Wieland százados azonnal tanácskozni kezd Szekeres hadnaggal. Az újon jötteket elosztják végig a század összes árokszakaibaiban, mindegyik rajnak megjelölik a fedezéket, melyben „otthon” lesz. Az egyik szakaszt egy őrmester vezet, aki, bár ez itt most nem kötelező, fesszen és e mellett mosolygva tiszteleg Szekeres hadnagnak.

Szekeres hadnagy (szintén mosolygva): Szervusz, Péter!

Wieland százados (Szekeres hadnagyhoz): Ismered Kukucska őrmestert? A legjobb altiszt; ha valakit járőrbe kell küldeni, csak azt mondom: Ki jelentkezik parancsnoknak? Úgy-e te Kukucska? Amire mindig: Igenis; és mindig ugyanazt a négy embert viszi magával. Disznó szerencse, hogy még mind él.

Szekeres hadnagy: Nem mesélsz nekem újságot, hisz Kukucska Péterrel együtt róttuk a külső Józsefváros harc-tereit... Hanem egy feketére csak bejössz a fedezékembe; ennyi időt még adnak a digók.

A fedezékbe vonulnak, miután minden intézkedés meg-

történt az állás teljesebb megszállására. Ott Guidó már készíti a tiszt uraknak az édesített kockákból a feketekávé, mindegyiknek egész sajkával — most nem kell takarékoskodni még a vízzel sem; holnap ki tudja, hány embernek fog még kelleni? A kávéhoz rum is jár, tábori kétszersült, sőt még egy-két otthoni csokoládés sütemény is előkerülnek. Kívülről alig hallatszík egyéb tompa bűgásnál, riasztó jelentések sem érkezek. Szinte kedélyes hangulat fejlődik ki.

Szekeres hadnagy (feláll és félrehívja Guidót): Mi van veled? Hisz olyan a pofád, mint a méz és a lábadoreszket, mint a kocsonya. Ha beteg vagy, jelentsd, még az éjjel a segélyhelyre kúszhatsz.

Guido: Nem vagyok beteg, hadnagy úr, nem is megyek el. Itt akarok maradni hadnagy úr mellett, nagy szüksége lehet rám ...

Szekeres hadnagy: Lehet, lehet, de akkor ne vágj ilyen fanciesali pofát. Még sohase láttalak így félni azoktól ...

Guidó: Nem is azoktól... féltem ... a hadnagy urat..

Szekeres hadnagy: Hát kitől? A kísértetektől? Vagy a lányoktól?

Guidó: Nem ... a Spevek van itt az erősítéssel ... Olyan gonoszul nézett a hadnagy úrra, mikor felvonult...

Szekeres hadnagy: Jó hogy mondd, ha akarod, figyelheted is. De nem gondolom, hogy valamit tehetne, a taliánok nagyon is sok dolgot fognak neki adni saját magával ... Meg a mi vonalunk mögött csendörök is állnak .. géppuskákkal... még hátraszökni se lehet lesz annak, aki valamit elkövetett vagy akinek a gatyába szállt a bátorsága ... És hiszen, ha kell itt a pisztolyom, hogy ellássam a baját.

5.

Wieland százados: Mindenki fel! Már két óra. És az állásba. A géppuskát átvizsgálni. (Egy idő múlva.) Rumot kiosztani.

Minden megtörténik, rohamsisakos, köpenyeges hon-

védek szállják meg végig a lövészarkot. Külön parancs nélkül is mindegyik meggyőződik, hogy rendben van-e a puskája, rohamkése, gázálarca. Minden zseb tele tölténytárral. Az arcok sápadtak, se nem rémültek, se nem haragosak; inkább fásultak. Már színükben is a vértelen orcákra rakódott hetes portól.

Pak pa pak pak pak pak . . . Odaátról tüzelni kezdenek — sokkal sűrűbben, élénkebben, mint más hajnalokon. A géppuskák is megszólalnak. A honvédek részén is; akik kézi fegyverből lőnek, ezt vagy a páncélatok kilövő nyílásain teszik, vagy a lövészárkok pereme és a saját fej fölé emelt puskákkal. A fejet még sisakosan se érje olyan könnyen valami, a kezeket inkább — ez nem halált vagy megvakulást jelent, hanem kórházat, esetleg elbocsátást.

Egy honvéd hangtalanul lefordul hátrafelé az árokpadról. A fenéken várók hozzáosonnak. Hörög! A vállán ment be a lövedék, alighanem a tüdejébe, mert véresen habzik a szája. Húzzuk be a fedezékbe, haljon meg ott, itt útban lenne.

Egy másik honvéd hajlott tartásban, de fűrgén a közlekedőárok felé siet. Útközben felemeli jobb karját, melyről keze tehetetlenül mint egy véres rongy lóg le. Ép balkezevel már húzza is elő kötszerét: akad, aki hamarosan fölületesen átköti. Egy harmadik is elindul, ez valami szennyes kapcarongyra emlékeztető zsebkendőt szorít arcára, melyből bőségesen patakzik a vér.

Az ágyúk odaátról egyre dühösebben bömbölnek, egyre pokolibban szól a háború zenéje, de egyetlen srapel golyóesője nem éri az árkot, egyetlen gránát nem robban. Csupa zárótűz, állapítják meg a tapasztalt honvédek ... Ne jöhessenek nekünk segíteni a tartalékból. Hiszen a drótjainkat tegnap már úgy összeszaggatták a macska-gránátjaikkal, hogy szinte átsétálhatnak rajtuk . . . Most már nem is lőnek; mingyárt jönnek.

... Úrrá! ... Fel a párkányra!

Avanti, avanti, evviva l'Italia. Egyetlen olasz tiszt szó-

kik elő a honvédek közé, ott szinte egyenesen Kukucska Örmester karjaiba. Még egyszer avanti! Kukucska megfordítja a puskát, melyet örmester létére ő most éppen úgy visel, mint akármelyik közlegény vagy tiszt és tusájával hatalmasat sújt az olasz tiszt acél sisakjára. Az elhallgat, értelmetlenül körülnéz, térdei meggroggyannak. Még elejti szuronyát, felemeli kezeit. Két honvéd lehúzza a saját lövészárokba. Az első fogoly ezen a napon. De jön több olasz is, mindig több, olyan közléről és olyan gyorsan, hogy még géppuskával és kézigránáttal sem lehet valamennyit lefektetni, mielőtt ideérnének. Ideát mintha egy pillanatra megtorpannának, megint alkalom bennük kárt tenni, ha az ember elég fúrge. De akkor azután szúrnak, ütnek, késelnek, gránátznak, ismétlőpisztolyokból egyenest az arcokba lönek ők is.

A honvédek most már eléjük ugranak a sánc előtti térre. Hajrá előre! rajta! A kétféle acélsisak összekeveredik. Úgy látszik, minden harci rend felbomlik, egy távoli, gyakorlatlan szemű néző alig értené meg, mi is történik. Némely helyütt egyszerűen senki sincs, se magyar, se olasz, még halottak sem. Másutt laza csoportokban vagy szétszórta van az egyikből és a másikkól is, de — nem bántják egymást, csak dühös, gyilkos, mégis ijedt szemeket meresztenek egymásra. Az egyik megunja, lassúnak tetsző gyakorlótéri mozdulattal bököz roszdás szuronyával a legközelebb szemközti álló hasa felé. Az félre ugrik, azután még mindig nem feltűnő sietséggel ő szúr támadója felé. Ez foga közt káromkodik egyet, elejti puskáját, rohamkést húz és ezzel vág a másik arcába. Az arcból kiserked a piros vér, de aki a szúrást tette, térdre esik; egy másik fordított puskás ellenség jön oda és taglózó mészáros kimért mozdulatával sújtja le tusáját a már hasán sebesült ember fejére. Ez teljesen lerogy, feje és dereka alatt két vérszalag serked végig a szürke sziklatalajon.

Mert segítik egymást, akik együvé tartoznak, szó sincs róla. Ezáltal sűrűsödik össze a sistergő emberplankton egyes foltokon úgy, hogy másfelé jóformán nem marad. Ahol két

olasz meglepően sietség nélkül egy magyar felé tart, odagyűl egy pár magyar, meg újabb olasz is, az egyik csoportból az egyik a felé dőf, aki a másiktól legelőrébb tolakodott hozzá, erre amazok közül is működésbe lép már nem egy, hanem több. És gomolyag, forgatag keletkezik, melyben most már gyorsan járnak a karok, cikáznak a szuronyok, kések, emelkednek és zuhannak a tusák. Egy-egy máris megroggyanó ember gyomrába bakol a tusa, vagy a hegymászásra kiszegcsett súlyos bakancs. A forgatag felbomlik, némelyek hátrafutnak belőle, oda, ahol segítő bajtársakat sejtenek, a másíkok nem igen sietnek őket követni, inkább azt nézik, nincs-e közelebbi veszedelem. A legmagasabb idegfeszültség közepette a legmélyebb fásultság. A forgatag helyén még egy vagy más test marad — még nem mozdulatlanok; a kezek, lábak rángatódznak, csontszerűen ható ujjak vájódnának a talajba, vagy markolnának jó szorosan valamit — talán a mégis minden áron elszálló életet; egy-egy derék is megfordul vagy összegörnyed, ziháló mellek, tátogó szájak emelkednének az ég, vagy inkább a levegő felé, mely olyan magasan, magasan mesze van. Egyik-másik, mintha imafohászt vagy most is káromkodást hörögne. Édesanyám, sikoltja ki némelyik, mintha már nem is látná a fakó-vörös borzalmakat, se a hej! csalókan biztató kékséget fõnn. Csak egy arcot, egy szeretõ, aggódó arcot, mely várja õt egy Tisza- vagy egy Arno-menti hajlékba vagy egy másikba minden magasságok fölött . . .

Némely gomolyt pisztolylõvések sora ugrat szét; oda egy tiszt fordult kézfegyverével. Esetleg kettõ: ellenségek, akik most egymással is olyan közeli párbajt vívnek, amely csakis halálos lehet esetleg mindkettõre. A dõrenéseken kívül egyre szaggatott emberi hangok hasogatják a levegõt, hol innen, hol onnan: parancsok, biztatások, hívások. De kivált újra és újra feljajdulások, melyek olykor szívszaggató, de hamarosan halkuló kiabálásokba vagy csak éppen a közekerültek által hallható hörögsbe vesznek.

Szekeres hadnagy: Ott jönnek sokan ... ott akarnak áttõrni . . . Gránátokat ide! . . . Nincs? . . . Ejnye, mond-

tam, ne hiába szórják el, ahol nem is szükséges. Most már géppuskát is hoznak és itt nincs négy emberem . . .

Guidó egy egész csomó kézigránáttal rohan elő: Itt van, hadnagy úr!

Szekeres hadnagy: Pompás! És a Virág is itt van. No hát gyerünk!

Szórják a gránátokat az olasz rendek felé itt, ahol sűrűsödni kezdtek. Zűrzavar, összeroskadások, ordítózás ott.

Guidó újabb gránátokért, ha lehet erősítésért fut vissza az árokba. Az ellenséggel szemben csak három honvéd áll gránátokkal a kezében: Szekeres, Virág, Spevek. Egy perc múlva már egyik sem. Mert a legutóbb nevezett egyszerre csak félrébb ugrott és úgy dobta el a gránátját, hogy az — véletlenül — közelebb esett a bajtársakhoz, mint az ellenséghez. Virág honvéd szeme elé tartott karral az árok felé futott. Szekeres hadnagy hangtalanul összeesett, arca helyett csak egy vérvörösen fénylő folt látszott. És Spevek honvéd is futott egy árok rész felé, melynek peremén éppen senki sem látszott.

Mikor Guidó újból megjelenik a sánctetőn, már csak olaszokat lát magával szemben állni. Rögtön ledobja az újonnan hozott gránátnyalábot — megteheti, hiszen nincsenek lecsavarva, még nem, vagy legalább nem nagyon veszedelmesek. Azután előreszökik, oda ahol Pisti fekszik. Nem törődik a most előretörő olaszoknak sem szuronyaival, sem géppuskájával. Hanem hatalmas erejével felöleli a földről tisztjét vagy csak holttestét — ezt nem tudja. De elvoncsolja, elviszi a saját fedezékébe; e közben csodálatosan sértetlen marad, — az igaz, hogy egyetlen olasz fegyver sem irányult célzottan feléje. Az árokból már új honvédek sietnek a közöttek küzdőterre.

Újra éjjel, újra csend. A soha el nem hallgató ágyúzás és a mindig megújuló figyelő-lövés már nem számít csendmegszakításnak.

A honvédek diadalmasan visszaverték az olaszok hatalmasan előkészített, nagy erővel vezetett támadását, még elmentámadást is intéztek és elfoglalták az olasz állást. Per-

sze csak az elsőt, már a második vonaltól ők voltak kénytelenek visszahátrálni. És most mindegyik fél ott van, ahonnan kora hajnalban a nagy tánkra elindult volt. Ott, csak mind a két oldalon holtra fáradtan, megfogyatkozott számban, a megmaradtak nagy részében is tépett, sőt örökre el roncsolt szervezettel. Ennyi és ennyi magyar özvegy lesz kénytelen eladóvá tenni a családi birtokot, mert a gyerekek kicsinyek és állandóan bérből dolgoztatva nem élnének meg. Ennyi és ennyi olasz fiú megy ősszel polgári iskola helyett halászbárka- vagy kénbánya-rabszolgának. Ennyi és ennyi magyar és olasz leány temeti el reményességét elszárazító hajadonéletbe vagy olyan házasságba, kalandba, amelyhez úgy érzik: semmi közük. Ennyi és ennyi szülő fog, ha fiatalabbak társaságába kerül, arról beszélni: ha a fiam, akkor el nem esik, most ő is . . . Egyebekben minden úgy van, mint vagy húsz órával ezelőtt.

A kis petróleumlámpával gyengén világított parancsnoki fedezék falaira széles, kísérteties árnyékok tapadnak. Ott Wieland százados Nyerges zászlóssal és néhány altiszttel a napi veszteséglajstromot és a mainál annnyival kisebb holnapra „élelmezési létszámot” állítják össze. A veszteségjegyzék élén olvasható: Szekeres István hadnagy, századparancsnok neve. Hisz nem halt meg, csak megsebesült, az éj beáltával sikerült hátrafelé egészen a zászlóaljhoz szállítani, ahonnan már csak kórházba kerül. Hát elveszítjük a jó parancsnokunkat, sópáncodnak a századából ott levő altisztek.

Ne búsuljanak, felel Wieland százados; a segélyhelyen azt mondta a doktor úr, hogy a sebesülés csak csúnya, de nem súlyos, az arcán sérült több helyen, de a szeme világát nem fogja elveszíteni. Azután úgyse maradt volna már soká maguknál, mert a zászlóaljhoz megérkezett a berendelése a repülő-iskolába. Hanem a legénye, a Kliczányi, az szépen viselkedett, azt beadom vitézségi éremre és altiszti kinevezésre. Most eleresztettem, hogy legyen, ameddig lehet a Szekeres mellett, akinek úgy látszik, gyerekkori pajtása.

A sebesültek közt van Kukucska Péter őrmester is. En-

nek már súlyosabb az esete, tüdőszúrás érte, a szanitécok, akik szállították, azt hitték, már csak éppen ezt bírja ki, a segélyhelyre érkezve mingyárt meghal, amint ez sokoknál történni szokott. No hisz egészen sohasem lehet tudni.

A halottak közül azoktól, akik csak már az állásba vizsátamoltyág után haltak meg, vagy akiket az előtérből még vissza lehetett vonszolni, elszedik a bádogtartálykákba zárt, alig színházjegy-nagyságú azonosságí szelvényeiket. Ezeket, sok emberi létezés tanújeleit majd a tábori lelkészek fogják végleg feldolgozni, most mingyárt az eltemetésük-ről kell itt helyben gondolkozni, nehogy túrhettelenné, sőt egészségteleenné válják az oszladozó testük búze. Mert fő az egészség még itt is.

Közömbösen írja egy fiatal hadapródjelölt diktálására egy írődeák-altiszt: Spevek Ferencz, 1. h. gy. e. 34 éves rom. kath. lövés a mellbe. Két altiszt gúnyosan összenéz; ők tudják, hogy esett ez a lövés. A fegyenc-katona, miután a közelharc zúrzavarában gyilkos merényletet követett el egykori gyűlölt tisztje ellen, még lógást is kísérelt meg a pillanatra elhagyottaknak tetsző állásrészekben keresztül. El is jutott a második vonalban álló csendörökig, akik álljt parancsoltak neki, amit ő sebbel-lobbal rohantában meg sem hallott, csak tovább-tovább akart jutni a vele szembe-kerültek közt — akkor agyonlőtték. Nem lehet egy ütközet kimenetelét egyes gyávák szerencsés elmenekülésének példájával veszélyeztetni engedni. Még szép halála volt, mingyárt felfordult, a mellén kapta a sebét, ahogy ezt a régi idők hőseiről regélni szokták — amikor még nem volt fekvő harc és fölülről a legbátrabbak hátába fúródó srappell-golyók és gránát-szilánkok. De minek ezt elmondani és ezzel hosszabbítani az íromunkát? A Spevek már nem okozhat semmi bajt, hát csak szerepeljen ő is, persze legkisebb betűkkel, az otthoni lapok véget nem érő „hősi halál” jegyzékeiben, meg azoknak az „ellenség előtt elesetteknek” névsorában, akik utólagosan megkapták a vitézségi érmet.

VI.

1.

A rokkant: Nagyságos úr! Nagyságos úr!

Guido: Mit kíván? ... De ni ... magát ismerem ... nem őrmester úr?

A rokkant: Úr bizony nem vagyok, őrmester is csak voltam ..

Guido: Hát leszerelt?

A rokkant: Le én, vagyis engem szerelt le az a digó, aki belém verte a kését. Hiszen tetszik emlékezni, mikor a hadnagy úr megsebesült, akkor vittek el engem is . . . Már azt hitték, hogy meghaltam, de nem volt igaz, még a kórházból is kikerültem. Éppen hogy, mint szolgálatra alkalmatlant elbocsátottak . . . Hiszen ez sem lenne olyan nagy baj; hadd csinálja egyszer ott kint helyettem más. Csak egyébre lennék még alkalmas . . .

Guido (részvétellel): Nem tud dolgozni? Hát akkor biztosan kap rokkantségélyt.

A rokkant: Frászt! Már bocsásson meg. Csak huszonöt százalékos rokkantságot hittek el nekem a doktor urak, ami annyit jelent, hogy keressem meg a kenyeremet, ahogy tudom; kenyér most úgylis van elég mindenkinek, mikor a férfi legjava angyalbőrben jár. Kaptam is állást a postán, ahol azelőtt is szolgáltam már.

Guido: Hiszen ez jó.

A rokkant: De nem, mert ott csomagokat kellett emelgetnem meg lépcsőket járnom, attól meg mindig szúrást kaptam a mellembé . . . mintha még mindig a Doberdón lennék. Egy szóval elvesztettem az állásomat.

Guido: És most miből él?

A rokkát: Abból, amit a kezembe nyomtak, mikor elbocsátottak. Hisz többet is kellene kapnom, már az érmeim után is ... de valahogy késik az utalványozás. Meg min-

den olyan sokba kerül, az ember alig eszik egy jó karéj kenyeret meg egy kis kolbászt, már fuccs egy korona. Próbáltam azóta más munkát, de sehol sem tartottak meg, mert nagyon hamar elfáradok mindentől, kifogy a szuszom, pedig csak huszonöt százalékos rokkant vagyok; hát még milyenek lehetnek az ötvenszázalékosok, hogy a százszázalékosokról ne is beszéljek ... De maga, Kliczányi úr, látom, megint jól néz ki; jól mehet a sora.

Guido: . . . Elég jól. Tudja, mikor a hadnagy úr ... a Pisti megsebesült, kitüntetésre terjesztettek fel. De csak bronz kaptam; úgy hallom, azt mondták a hadosztálynál: nem csináltam semmi különöset, csak ami a kutya kötelességem volt; úgy kerülhettem a jegyzékbe, hogy minden tiszt úr ki akarná tüntetni a legényét, ha egy kicsit meg van vele elégedve, de ez nem megy. Újra beosztottak a csapatba, őrzetőnek is megtettek, de már harmadnap gránátnyomást kaptam és idegsokkot . . .

A rokkant, (arcán gúnyos mosoly fut végig): Persze, már nem volt ott a hadnagy úr . . .

Guido (nem véve észre a mosolyt): így kerültem haza; a Brunkala gyárban művezető vagyok . . . Ha őrmester úrnak éppen szüksége volna valamire . . .

A rokkant: Nagyon megköszönném, ha adna valamit. Minek komédiázsam?

Guido egy százkoronást ad a rokkantnak.

A rokkant: Ez sok, Guido úrfi, elég lesz a negyedrésze is.

Guido: De csak vegye őrmester úr, nekem most elég van és maga mindig jó volt hozzám ott kint.

2.

A rokkant (benyit a kocsmába): Csés jó estét!

A félkezű: Jó estét őrmester úr!

A rokkant: Ne beszéljünk most számárságokról; azokon már túl vagyunk.

A szabadságos: No nem mindenki . . .

A rokkant: Tudom, te csak szabadságot kaptál két hó-

napra, azután megint csak gyerünk be! — No, addig talán vége lesz a háborúnak . . .

A félkezű: Lesz a fenét! Ez most már így fog menni, amíg mind meg nem döglünk. Még itthon is minden lép-ten laktanya-készültség azoknak, akik ott benn vannak, mert itt meg a munkások akarnak sztrájkolni vagy tudj a szösz, mit. Majd meglásd, Kukucska pajtás, még engem és téged is újra be fognak hívni. Végre majd csak azok maradnak meg, akik mingyárt az elejével nem vonultak be, mert meg-volt hozzá a módjuk . . .

A rokkant: Na már te csak nem mész újra, de én sem, azt tudom, (a szabadságoshoz): Közülünk csak te mész még vissza az Isonzóhoz.

A félkezű: Azt már nem Isonzónak híják, hanem Piá-vének. Már odanyomtuk őket.

A rokkant: Jó, hát ha majd a Piávénál leszel és találsz még valakit, aki velünk volt az Isonzónál, mondd, hogy tiszteltem.

A szabadságos: Lesz is már azok közül valaki két hó-nap múlva, ha máma még van! De mondd, őrmester koma, mit csinál a bátyád, aki engem; a frontra küldött?

A rokkant: A Tóni? Hát ott mell őz az özvegyénél. De miért gondolod, hogy ő küldött a frontra?

A szabadságos: Hát azért, mert én voltam a hentesüz-letben az első segéd, én intéztem a vásárlásokat is, meg a katonaságnak szállításokat. Felmentettek volna, ha a Tóni, a te bátyád nem bújik a Zelenovicsné szoknyája alá, amiért aztán őt jelentette be felmentésre, pedig semmihez sem ér-tett az üzletben.

A félkezű: De mégis nélkülözhetlenebb volt a vén satrafának, mint te, nem igaz? Ígyunk az egészségére!

A szabadságos: Hát ígyunk! Éljen boldogul, amíg mi kívánjuk neki ... De igaz őrmester pajtás, mit tudsz a Szekeres hadnagy urunkról?

A rokkant: Már főhadnagy és repülő.

A félkezű: Repülő? Az szép lehet, azt szeretném meg-próbálni. Csak nem éppen a Piávénál . . .

A lógós (bejön és mintha régi ismerős lenne, az asztalhoz telepszik): Ti mindig csak a Piáveról beszéltek, pedig az Argonn se kutya. Én ott voltam.

A rokkant: Milyen ott? Más mint az Izonzón?

A lógós: Meghiszem azt! Ott minden fedezék beton. Mindenki lenn van mindig, csak az nem, aki a figyelő toronyban soros. Ott azután addig a helye, amíg be nem kapja a legyet és le nem esik. Hanem azért roham is van elég sokszor. Meg jönnek a tankok — amolyan nagy gőzekék, amik azonban minden dombon, árkon áthaladnak, mindent, drótot, falat, embert legázolnak, a lövészárokba is bejönnek és onnan is legéppuskázzák azt is, aki előbb még úgy gondolta, hogy neki semmi baja se lehet.

A félkezű: Ezt mind végigcsináltad? Talán még repültél is?

A lógós: Persze, hogy repültem . . .

A szabadságos: Mikor kidobtak valahonnan . . .

A lógós: Hallod, engem ne leéfrázz, mert bizony Isten . . .

A rokkant: Ne veszekedjete már no! Nem volt elég nektek? Inkább mondd el, hogy jöttél haza . . .

A lógós: Szabadságra . . .

A szabadságos: Mutasd a szabadságleveledet.

A lógós (halkan): Azt otthon hagytam.

A szabadságos: Otthon hagytad az eszedet, hogy azt hiszed, elhisszük neked, amit itt dumálsz. Ki hagyja otthon a szabadságlevelét, hogy majd lefüleljék a katonadetekti-vek?

A lógós (mindig zavartabban): Tulajdonképen nem is annyira szabadságon vagyok, mint megbízással . . . Fehérneműt kell beszereznem a franciaországi csapatunknak.

Hangos nevetés. Egyszerre a rokkant feszült figyelemmel a kocsmá alacsony, kívülről sötét bejárata felé néz, azután halkan így szól a lógóshoz: Hallod, egy szót sem hiszek abból, amit itt prézsmítálsz, de csak annyit mondom neked, csendben tedd le az árát annak, amit megittál, azután irány hátrafelé, futólépés, indulj!

A lógós elsápadva mindent úgy tesz, ahogy a rokkant mondta; már nincs is ott. Az ajtón éppen akkor tántorog be egy ütött-kopott, hetes szakállsörtés öreg ember. Véraláfutásos szemeit színleg tétován, valósággal azonban figyelmesen járhatja körül a kocsmahelyiségben.

A *rokkant* (ivótársaihoz halkan): Látjátok azt ott: egyik legaljasabb spicli. Nem tartok sokat a lógósokról, de annak, aki most elment, mégis azt kívánom, hogy másként kerüljön vissza a mundérba. Mert ha az ott szolgáltatja be, egészen bizonyos, hogy föbelövik, mint azt a nyomorult sváb parasztgyereket, akiről az Estben olvashattatok. Mert az úgy adná be. Én jól ismerem az ipsét; úgy híjják, hogy Kalmár József.

A *szabadságos* (súgva): Halkan, nekem, már volt dolgom ilyenekkel . . . Nem jó velük kikezdeni, akár hibás az ember, akár nem, nagy bajba hozhatják . . .

A *félkezű*: Hiszen jön még egyszer ő is a mi utcánkba.

A *rokkant* (rendes hangján): Arra a napra igyunk!

3.

A *félkezű*: Ott jön egy önkéntes ápolónő . . . álljunk félre; nem szeretném, ha megszólítana.

A *rokkant*: Neked is elég volt belőlük a kórházban?

A *félkezű*: Hát persze, sohase hagyták az embert nyugton . . . Az ember már a lövészárókba menekült volna viszsza elölük. Hisz nem mind volt olyan . . .

Az *ápolónő*: Nini, Kukucska Péter! Hogy van, mióta a kórházból kikerült?

A *rokkant*: Köszönöm kérdését, drága Edit nővér — nem olyan jól, mint mikor még maga viselte gondomat.

Az *ápolónő*: Nem is vagyok magával megelégedve; most már egészen másképp kellene kinéznie. Úgy látszik, nincs meg mindene, ami kell . . . Tudja mit? Jöjjön el vasárnap délelőtt a lakásunkra; a címet mingyárt megadom. Akkor nem leszek szolgálatos a kórházban és a vőlegényem is ott lesz. Három nap szabadságot kapott. Ropantul fog örülni, ha magát meglátja.

A *rokkant* (örömmel) A Pisti . . . a Szekeres főhadnagy úr?

Az *ápolónő* (elpirul): Honnan tudja, hogy ő a vőlegényem? Hiszen csak két hete az . . .

A *rokkant* (mókás okoskodóan): De mi már hat hónapja tudtuk a lövészárokból. Ahogy ott együtt vagyunk, nagyon hamar tudunk egymásról mindent, rosszat is, jót is.

Az *ápolónő* (kissé érzékenyen): Miért mondja előbb a rosszat és csak azután a jót?

A *rokkant*: Mert már megszoktuk, hogy mindig a rossz jön ránk előbb, vagy egyedül is — a harctéren, meg itthon is ... De maguknál talán . . . biztosan . . . más-kép lesz. Adj a jó Isten!

Az *ápolónő*: Tehát vasárnap délelőtt biztosan. Viszontlátásra.

A *rokkant*: Kezeit csókolom, Edit nővér!

4.

Az *ápolónő* elhalad. A *félkezü* utána néz: Hát ez, úgy látszik, a jobb fajtából való.

A *rokkant*: A legjobból a világon. A Pisti barátomnak . . . akarom mondani, a Szekeres főhadnagy úrnak csak egészen ilyet kívánhattam.

A *félkezü* (tréfásan): Hát magadnak sohase kívántál semmilyen?

A *rokkant* (elkedvetlenedve): Ne kérdezz hülyeségeket: persze, hogy kívántam;. De mwst rriár ki tudja, hol van, nagyságos, méltóságos asszony, vagy már a Dunába Dobták, mint a Mágna Elzát . . .

Egy nagyon előkelően öltözött, bőségszarukalapos, magascizmás, arcán, ajkán kifestett, mégis szép szőke fiatal nő jön arra. A katonák ismét megállnak.

A *félkezü* (gyűlölködő szemekkel): Nézd csak a finom dámáját, micsoda csizmát hord, amíg nekünk ott kinn a bakancstalp is lemaradt a lábunkról. Azelőtt ki látta az ilyen fájintost csizmában? De most kevés a bőr, nincs ren-

des cipőnk se nekünk, se az asszonyunknak, gyerekünknek. Akkor nekik mutogatni kell, hogy nekik még mindig nagyon bővibe van, ami másnak nincs, megfizeti a grófjuk, az igazgatójuk, vagy miféle csudájuk. Hogy bár jönn egyszer idáig is egy olyan gránát, amitől kinyílna a föld és elnyelné az egész fajtájukat! Legalább akkor mi se vesződ-nénk többet . . .

A rokkant egyideig meredten néz a nőre, azután hal-kan, elfojtva kitör belőle a szó: Málcsi!

A finom nő önkéntelenül arra fordul, értetlenül me-red a rokkantra. De arca egyszerre igen kellemetlen kife-jezést ölt. Ajkába harap — egy adag pirosító bevételének veszélyére, azután hátrafordul egy szintén nagyon jól öltö-zött középkorú úr felé, aki egy másikkal beható, minden jel szerint üzleti eszmecserebe merült, halkán, feltűnést el-kertülve, odaszól. Jöjjön már!

Az így megszólított engedelmesen bevégzi a beszélge-tést és Málcsihoz csatlakozik. Gépkocsiba ülnek, elrobog-nak.

A rokkant: Na hát látod, ezt találtam én magamnak régen. De elég hamar el is vesztettem . . .

A félkezű (ezúttal bizonyos tisztelettel a hangjában): Túlságosan jó volt neked . . .

A rokkant: Az, vagy talán éppen nem elég jó. Mind a kettő . . .

5.

Pisti: Szervusz Peti! Százegy üdvölvés. Csakhogy lát-lak; már attól féltem, hogy el se jösz.

Peti: Hát igazán gondolkoztam, hogy jöhetek-e . . .

Így is.

Pisti: Hogyan így? Őrmesteri paszomány nélkül? Ugyan?

Peti: Na nem, hanem . . . ahogy én kinézek.

Pisti: Ki néz ma ki jobban, aki tisztességes ember? Én is csak így néztem ki a fronton, emlékszel ... a kard-

bojtomra is alig mondta volna valaki, hogy egyszer arany-nak kellett volna lennie . . .

Peti: Hiszen őrmesteri paszományt éppen most is hordhatnék, ha pénzem lenne új egyenruhára . . .

Pisti: Ezt már kevésbé értem.

Peti: Hát tudod . . . tudja főhadnagy úr.

Pisti: Maradjunk csak a tudod mellett; most már nem vagyok feljebbvalód.

Peti: Sajnos; bár még katona lehetnék, akár a lövész-árokból, akár a meszes gödör fenekén! De szolgálatképtelen lettem és mégis csak huszonöt százalékos rokkant . . .

Pisti: Miből élsz most?

Peti: Abból, hogy várom a rokkant- és éremilletményem rendezését. Közben még keresek is itt vagy ott egy pár kroncsit, de sehol sem tartanak meg soká, mert min-gyárt elfáradok, ha dolgozom . . . emlékszel pedig, mi-lyen erős voltam, hogy elvittem mindent, téged is, hogy el-vertem a Tóni bátyámat, aki pedig majd három évvel öre-gebb . . . most ennek mind vége . . . Még legjobb keresem, hogy beálltam az önkéntes őrseregbe . . .

Pisti: A polgárőrségbe?

Peti: Igen abba, hetenként két éjjel vagyok őrparancs-nok Kőbányán; itt mindig kapok öt koronát — mert most már fizetnek — és azon a két éjjelen rendes alvóhelyem is van . . . néha más napokon is megtűrnek . . .

Pisti: Emlékszel, mikor a Rákoson gyakorlatoztunk és arra jött a Guidó? Milyen jó pofával mondtad már akkor, hogy jó polgárőr-sarzszi . . .

Peti: Most magam avanszáltam azzá.

Pisti: De nagy úr voltál akkor köztünk, önkéntesek közt! Hogy bámultunk és irigyeltünk is érte, hogy a harc-téren voltál és már három vitézségi érmet szereztél!

Peti: Emlékszem. Derék gyerekek voltak, az már igaz, öröm; volt veletek kivonulni. Ha most újra állna a szakasz . . .

Pisti: Nem állhat már öregem, nagyon sok a hija . . .

Peti: Igen, a Sármácssy hadnagy úr, aki első volt az is-

kolában, arrafelé esett el, ahol én voltam. Teát főztek a tisztí járőr megfigyelő helyén, mert hideg volt; az olaszokhoz osztott francia tüzérek meglátták a füstöt és egy gránátot eresztettek oda. Csak egyet, de az szétdobta az egész vityillót, amibe húzódtak volt; tizenegyen ott veszték. A Zboray hadnagy úr is.

Pisti (elgondolkozva): Igen, még hányan hiányoznának a névsor-olvasásnál: Cselei, Fellegi, Oblesser, Bevilacqua, Kiss, Takács . . .

Peti: Hát az öreg doktor bácsi, aki örökös szemüvegével ott ugrált köztetek, megvan-e még?

Pisti: Meg, sőt úgy hallom, Bécsbe nyert beosztást az A. O. K.-hoz (hadseréfgőparancsnokság).

Peti: Kitűnő dolga lehet ott.

Pisti: Már addig, amíg Bécsben lesz még egy harapás ennivaló. De aligha lesz soká; a civilek már úgy koplalnak, hogy a Szent István templom orgonája se hallatszik a gyomruk korgásától. — Szídnak is minket magyarokat, hogy nem engedünk hozzájuk több elemőzsiát, mindent maunk zabálunk fel.

Peti (méltatlankodva): No ha már az is zabálás, amit mi itt véghez viszünk . . . Talán a hadimilliomosok meg a szukáik még zabálnak . . . hogy a fészkes fene őket ette volna meg, mielőtt még a világra születtek. Én tudod, mindig szegény voltam és szegények közt éltem. Hanem azt a koplalást, rondaságot, amit ma, azelőtt mégsem tapasztaltam, se nem láttam . . . De ne beszéljünk az én dolgomról, nem érdemes. Inkább te mondd már, milyen a szolgálat a repülőknél? Most is bűdös fedezékekben lakol és penészes morzsalékkenyeret eszel?

Pisti: Azt éppen nem. Mi repülők nem alszunk az első vonalban, nekünk hátrább egészen jó elszállásolásaink vannak, ahol még mosakodhatunk, fürödhetünk, beretválkozhatunk is. És enni, inni, ha senkinek, hát nekünk jut. Még kórházba se egykönnyen kerülünk, mert amelyikünket ott fenn a levegőben eltalálják, az már ott ég, vagy szétloccsan, mikor leesik. No de ami belőle mégis megmarad, annak a

temetésére eljönnek a levegőben az ellenséges repülők is és akkor nem bombát dobnak le, hanem koszorút. Ez nálunk így szokás.

Peti: Hogy van, hogy csak három nap szabadságot kaptál? Hiszen két hét jár rendesen a tiszt uraknak.

Pisti: Most nehezen szabadságnak repülőt, akinek még ép a keze-lába. Még az eljegyzésem is levélben történt. Ezt a három napot is csak hadikölcsönjegyzés céljára kaptam.

Peti: Hadikölcsön? Hiszen azt a fronton is lehet jegyezni; még békét se hagynak az embernek, amíg majd az egész illetményét le nem jegyzi nekik.

Pisti: Igaz, de ha valaki azt mondja, hogy csak úgy tud rendes összeget jegyezni, ha hazajön — annak mégis adnak három napot és még négyet utazásra. Hát így én is eljöhöttem a kis menyasszonyomat — hiszen már ismered — megnézni.

Peti: Igen a menyasszonyod! Beszéltem veled, no hát ha az Úristen ezt adta neked azért, amin a háborúban keresztül mentél, már jó üzletet csináltál az éggel. Ezt én mondom neked, aki ... de ezt megint hagyjuk. Isten áldjon meg tovább is főhadnagy úr ... Pisti ...

Pisti (elgondolkozva): Úgy ám, Péter pajtás, háború után megrakjuk a kis fészünköt. Piarista pap már nem leszek, hanem ténylegesíttem magamat; hisz repülőtisztekre minden országnak szüksége lesz már békében is. Persze mindez csak arra az esetre szól, ha — hazajövök. De igaz, előbb említetted az illetményeidet, hogy még nem szabályozták. Kevés az időm idehaza, de még utána nézek, hogy gyorsabban menjen.

Peti: Jaj, ha meglehetnéd!

Pisti: Addig is ...

Peti: Nem azt nem vehetem el ... Neked is kell most a pénz, tudom.

Pisti: De csak vedd, aki hadikölcsönt jegyezhet, annak ilyesmire is kell, hogy teljék.

Peti: Viszontlátásra hát jó egészségben, főhad . . .
Pisti barátom!

Pisti: Viszontlátásra egy jobb, béke-világban!

6.

A bankszolga (benyit a vezérigazgatóhoz): Kocsis főhadnagy úr kívánja sürgős ügyben tiszteletét tenni.

A vezér (mérgesen) Kicsoda? Kocsis? Főhadnagy?.. Bizonyosan megint hadikölcsönügy. Vezesse a főhadnagy urat a Schwarz úrhoz, az teljhatalommal intézi ezeket az ügyeket; több kedvezményt, mint ő, én sem adhatok.

A bankszolga: Egy levelet hozott . . .

A vezér: A titkár úr olvassa el és tegyen jelentést.

A bankszolga: De azt mondja, a méltóságos úrnak személyesen kell átadnia — a Hochgartner úrtól . . .

A vezér: Úgy? Hát bocsássa be.

Pisti (belép): Szekeres István főhadnagy, levelet hoztam Hochgartner Sándor úrtól.

A vezér: Van szerencsém. Hát nem Kocsis, Szekeres? Az a buta Eibenschütz . . .De — nem az Edit unokahúgom vőlegénye?

Pisti: Igen, én vagyok a szerencsés . . .

A vezér: Akkor szervusz kedves öcsém, nagyon sok jót hallottam felőled. Gyújts rá; ezekért a szivarokért még nem kellett senkinek sort állni; békebeli havanna.

Pisti: Köszönöm alássan, én csak szivarkát szívok, azt meg kapunk ott kinn . . .

A vezér: Úgy, úgy? Hát mivel lehetek szolgálatodra? . . . (halkabban): Talán a leszerelés után állás óhajtasz a bankban? Van kereskedelmi, vagy legalább jogvégzettséged?

Pisti: Bizony kedves uram bátyám egyik sincs . . .

A vezér: Az baj, nagyon sokan . . .

Pisti: Hisz nem ezért jöttem. Én felőlem jöhet a leszerelés, én már bent maradok ténylegesnek.

A vezér (elkomolyodva): Tegyük hozzá: ha lehet majd; a kilátások nem olyanok, mint gondolod. De hát ak-

kor mit tehetek érted? Talán kölcsön? Legfeljebb személyesen adhatnék valamit, a bankot ilyen üzletbe nem keverhetem...

Pisti: Igazán kölcsön, bátyám, de nem az én kölcsönöm, hanem hadi kölcsön. Azt jegyezni jöttem haza.

A vezér (halkan): Elment az eszed? Már bocsáss meg, nem a főhadnagy úrnak mondtam ezt — Isten ments! — hanem az öcsémnek, az Editke vőlegényének . . . Különben hisz tudom, kényszerhelyzetben vagy; a katonától nemcsak a vére kell a hazának, hanem a pénze is, különben miből fizetnék őt magát. Hát mennyit akarsz jegyezni?

Pisti: Ezer koronát összekapartam.

A vezér: Akkor elég, ha ötszázat jegyesz. Ezt másnak nem, mondanám a saját bankom érdeke ellen, de te rokonom leszel, annak nézlek máris és bizton számítok a diszkrécióra...

Pisti (felfigyelve): Becsületszavamra ... de a pénz már itt van, mit kezdhetek vele okosabbat, mint hogy hadikölcsönt veszek rajta?

A vezér (*készerűen elneveti magát*): Okosabbat? Nagyon sok okosabbat tehetsz annál. Körülbelül minden okosabb. Mindenekelőtt, ha elmulatod, vagy valami kis ajándékot veszel rajta a menyasszonyodnak; nagy dolgot úgysem kapsz érte. Még jobb persze, ha a szüleidnek adod: azokra a mai időben biztosan ráfér. Csak siess ezzel is, mert ötszáz korona ma még — mondjuk ötszáz korona, de holnap ki tudja, annyi fillér lesz-e.

Pisti: Ugyan bátyám!

A vezér: Ne hüledezz, mintha megint gránát csapott volna be előtted. Nem magyarázhatok sokat, de tudom, hogy mit beszélek.

Pisti: Arról meg vagyok győződve, de hát akkor mit tegyek?

A vezér: Azt, amit mondtam; add a pénzt a szüleidnek, hogv vegyenek rajta ruhát, ennivalót, tüzelőt — de mingyárt, lehetőleg még ma délelőtt. Ami pénzért ma még egy jó rend ruhát vehetsz, azért holnap talán az ócskás piacon

fogsz egy uraságtól levetett nadrágot kapni. Így nézünk mi ki. (Egy kis szünet után). Ha több lenne, azt mondanám: vegyél rajta részvényeket, Ganz-Danubiast, Asbestet, Salgótarjánit, Textilt, vagy akármit, ami épületeket, gépeket, földbirtokot jelent; azon még spekulálva pénzt is lehet keresni . . . Csak bankrészvényt ne; ezt megint bizalmasan, hallgatásbecsületszóra mondom neked. És állampapírokat se; az ember a fejéhez kap, ha hallja, hogy még ma is van, aki házát, földjét eladja, mert elhitte, hogy ha az áráért hadikölcsönt vesz, egész életében nyugodtan és bőségesen fog élni. Habár hiszen a földbirtok is csak itt, a főváros körül egészen biztos: kiljebb már azt is sok minden érheti . . . Legjobb persze, ha módot találsz dollárt, hollandi forintot, spanyol pezetát, svájci frankot venni. A legeslegjobb azután a pénzt magát Svájcba juttatni és ott elhelyezni; ott még ma is harmincöt frankot adnak száz osztrák-magyar koronáért.

Pisti: Hát így állunk?

A vezér: Még rosszabbul, de többet nem mondok, már úgyis túlságos sokat beszéltem. Mondd meg hát Editkének, hogy mindnyájukat üdvözlöm és a papa, a jövőendő apósod még ma délután keressen fel. De biztosan. Szervusz!

7.

Egy pesti uracs: Hadvári.

Egy másik: Weisstreiber.

A főhadnagy: Szekeres.

Hadvári: Gratulálok a kitüntetéseihez. Nekem is van, csak így szmokinghoz nemi hordom.

Weisstreiber: Micsoda véráztatta mezőkön szerezted a kitüntetésedet? Hisz amióta az eszemet tudom, mindig itthon voltál.

Hadvári: Jegyezd meg magadnak öcsém, csak azt lehet tudni, ami van; így az eszedet nem tudhatod és sohasem tudhattad. És hogy a főhadnagy úr is tudja: igenis voltam kinn teljes két hónapig.

Szekeres főhadnagy: Melyik fronton, ha szabad kérdeznem?

Hadvári (kissé kedvetlenül): Az orosz . . . mögött a 67. munkaszázalójnál mint századparancsnok zászlós.

Szekeres főhadnagy: És hogy került két hónap után haza?

Weisstreiber: Úgy, hogy hazaküldték, semmi hasznát nem vették . . .

Hadvári: Fogd be azt a nem tudom mi-lesódet. Jól tudod, hogy éppen azért jöttem haza, mert igen nagy hasznomat vették — a hadikölcsönnél. Azért is kaptam szignumot . . .

Weisstreiber: Melynek szalagjára magad adományoztad magadnak a kardokat, mintha csak a legelső tűzvonalban szereztél volna.

Hadvári: Lehet, hogy így van, de te még ilyen közel sem jutottál oda, ahol a puszkapor bűzlik. Téged még be sem vettek.

Weisstreiber: Ugyan hogy vettek volna be ilyen szegény, szívbajos embert! Miért vetted a szememre? Ez nem szép tőled.

Hadvári: Nem is vetem a szemedre, inkább dicsérni óhajtalak, hogy milyen okos fiú vagy, talán még nálamnál is okosabb. Mert ma csak az az okos ember, aki itthon van, tekintve, hogy csak itthon lehet jó zsobokat és hódításra érdemes nőcskéket találni. (Tréfásan, de kissé mégis valóban megszeppenve Szekereshez): Oh bocsásson meg, főhadnagy úr, egészen elfelejtettem . . .

Szekeres főhadnagy: Kérem, kérem, senkinek sem bolygatom az egyéni véleményét.

Weisstreiber: Ni, ott jön Guidó, szegény, még most is csak éppen egy szocialista munkásnak való állásra tudott rátapintani. De legalább már van szmokingja. Főhadnagy úr, a rokonom, Kliczányi.

Szekeres főhadnagy (felderülő arccal): Oh hiszen mi már régen ismerjük egymást. Szervusz!

Guido: Szervusz! No hát szép, hogy mégis eljöttél.

hisz holnap is elbúcsúzhatsz az Edittől és az Izsó bácsi tulajdonképpen a te kedvedért rendezte ezt az egész ricsajt. Hogy jó emléket vigyél magaddal Budapestről.

Hadvári (Guidóhoz): Hát már ismeritek egymást?

Guido: Persze, az Edit húgom vőlegénye.

Weisstreiber (magában): No hiszen az az Edit is jobb vőlegényt találhatott volna magának, mint ezt az éhenkórász troupiert (hangosan): Hiszen akkor mi nemsokára rokonok leszünk. Szervusz!

„*Hadvári*: Vos amis sont mes amis. Szervusz!

Szekeres főhadnagy „lekezel” a két uracccsal.

A mulató különtermének halijába sokan jönnek, szmokingos urak, flitterrubás, meztelenhátú nők. Az urak többnyire idősek és gazdagság, előkelő társadalmi állás rí le különben nem éppen ősnemesi orrukról. A nők ellenben minden cicoma és festék alatt is az alsó, sőt legalsó társadalmi rétegek felverődött habjára emlékeztetnek; ezzel szemben mind fiatalok és mégis csak szépek. Nem a „társaság” hivatalos erre az estélyre.

Elkésve, loholva, máris kipirulva megérkezik a vendéglátó gazda, Izsó bácsi, különben Szelesthey Izidor udvari tanácsos őméltósága, a X . . . bank vezérigazgatója is. Egy valóban gyönyörű és ragyogó hajnalszín estélyibe öltözött hölgyecskét vezet. Általános felállás a már elfoglalt székekről, tiszteletteljes üdvözlés, melybe csak mint egy egy gonosz manó lopózkodik bele néhány sokatmondó szemhunyorítás a női kísérő felé.

Ez a jól kipirosított ajkai és hófehér fogsorai legbűvösebb mosolyával nyújtja csókra ápolt, fehér keze rózsaszín körmét az eléje járuló férfiaknak. Csak az utolsónál, aki nem más, mint Szekeres főhadnagy, hull egyszerre ijedt kifejezésbe a mosolya. Kéznyújtás helyett is diszkrétén, a körülállók által észre sem vetten, összekulcsolja a kezeit. Szekeres főhadnagy pedig éppen olyan könnyedén, diszkrétén „nem”-et int a fejével és egy csonka mozdulatot előlegez a jobb kezével. Most már itt is megtörténik a kéznyújtás és csók, a mosoly is újból hiánytalan; a hangulat-zavar veszé-

lye elhaladt. Aki a jelenetet a szereplők ismerése nélkül megfigyelte, azt gondolhatta: Ennek a kettőnek már volt egymással dolga, csak nem akarnak reá visszaemlékezni. Aki azonban tudta, kicsodák, már kitalálhatta, hogy Málcsi kézmozdulatával arra kéri Pistit: ne ismerje meg — Pisti pedig fejrázásával megnyugtatta: nem is.

Felhangzik a zene, a főváros egyik leghíresebb prímása jelzi a Rákóczi-indulóval, hogy itt az ideje az ebédlőbe vonulni.

Weisstreiber (Málcsihoz, akinek udvariasan a karját nyújtotta): Szeretem.

Málcsi (tréfás hüledezéssel): Csak nem . . .

Weisstreiber: De igen — a Rákóczi indulót.

Málcsi: Miért szereti, hisz maga nem katona.

Weisstreiber: Éppen azért. A Rákóczi olyan jó békebeli valami; erre szoktak a bálók kezdetén a Vigadó termébe vonulni a lady patroness-ek.

Málcsi: Hát akkor micsoda nóta emlékezteti magát a háborúra?

Weisstreiber: Sok, például a „Jaj Zsuzsikám”, meg a „Göndörhajú zsidó lányok”. Ezeket azután mindig csak menetelő katonáktól hallja az ember.

Leülnek, felhordják az osztrigát, a consommé-levest. A majonézes tengeri rákot, meg a végnélküli folytatást. Hozzá borokat: tokajit, rajnait, bordeaux-t, végül pezsgőt — nem Törleyt vagy Littkét, eredeti franciát.

Szekeres főhadnagy mindenből vesz, de úgy látszik, inkább kíváncsiság, mint étvágy miatt. Olyan szótlan és szórakozott, aminőnek női társaságban nem szoktak egy hadviselt főhadnagyt elképzelni. Szelesthey méltóságos úr, aki most csakis szeretetreméltó házigazda, hamarosan észreveszi ezt és hozzáfordul, hogy bevonja a beszélgetésbe:

Úgy-e Pista öcsém, csodálkozol, hogy ennyi mindenféle idegen és ellenséges dolog kerül a késed hegyére. Az ellenséget te másképp szoktad aprítani ... Na hát, ma is mindent meg lehet kapni Budapesten — Svájcon át.

Hadvári: Csak elég pénze legyen az embernek, hogy

megfizesse; az idehozásról már van vállalkozó, aki gondoskodik.

Szelesthey vezérigazgató (Málcsihoz): Maga pedig ne sottogjon mindig csak a bal szomszédjával, a Weisstreiber Poldi öcsémmel; még féltékeny leszek rá. Beszélgessen egy kicsit a jobb szomszédjával, a főhadnagy úrral is ... az sem olyan veszedelmes, amilyennek látszik, nem eszi meg magát — legalább nem mingyárt itt. Hanem mesélni tud érdekesebbnél érdekesebb, borzalmasabbnál borzalmasabb dolgokat a harctérről, mert ő ott volt . . .

Szekeres főhadnagy (feléled): Kedves bátyám, csak nem gondolod, hogy harctéri történetekkel fogom untatni Málcsikát? Ilyeneket eleget, sőt az elégnél is többet hallhatott másoktól . . .

Hadvári és még néhányan: Bravó!

Weisstreiher: Ha az egész világon nincs béke, itt van. Ugye Málcsika?

Málcsi (röviden): Igen. (*Szekereshez*): Azért szívesen hallgatok a harctérről olyasmit, ami igaz. Ha a többiek nem akarják hallgatni, mesélje csak halkan.

Szekeres (erősen Málcsi szeme közé néz): Elmondjam, hogyan sebesültem meg a tizenegyedik Isonzó csatában?

Málcsi: Igen!

Szekeres: ... és velem együtt Kukucska Péter őrmester?

Málcsi (ösztönszerűen): Ne . . . azaz, ha akarja, mégis —

Szekeres: Kissé hosszadalmas lenne. Inkább maga mondja meg, mit tenne, ha egyszerre csak felvonulnának itt mind, akik a csatákban voltak, nemcsak azok, akik még visszamehetnek oda, hanem azok is, akik már nem tehetik, mert megrokkantak, elnyomorodtak, sőt azok is, akik meghaltak?

Málcsi (még mindig bájos mosollyal, de már haragos szemvillanással): Tudom, hogy kire gondolsz . . . gondol, de arról nem akarok hallani ... az tönkretenné az életemet ostoba szerelmi üldözésével . . . úgy mint kamasz

korában. De ha amolyan milliós felvonulás jönne, amelyenről maga az előbb beszélt, én is azt tenném, amit mások, eléjük sietnék és az első hőst, aki utamba kerül, megcsókolnám azért, amit mindnyájunkért elszenvedett.

Ebben a percben a bejárat felől zűrös hangok hallatszanak. Nyilván valaki be akar jönni, akit a pincérek nem akarnak bebocsátani. Már szavak is kivehetők: Vitéssenek el rendőrrel, ha ezt meg merik tenni egy arany vitézségi érmes őrmesterrel. — Egy pincér a házi gazdához siet és halkán mond neki valamit.

Szelesthey: Majd beszéllek vele. — Az ajtóhoz megy, kinyitja. Kukucska Péter lerongyolt tábori gúnyájában, melyen azonban újra őrmesteri paszomány és vitézségi érmek ékeskednek, lázban égő szemekkel felszólítást sem várva, bejön.

Kukucska Péter (harsányan): Szerencsés jó estét kívánok!

A zene elhallgat, mind megkövülten néznek a jövővényre; csak a házigazda találja fel magát: Őrmester úr, legyen szerencsénk a vacsoránkon. Mingyárt hoznak az ön számára is terítéket.

Kukucska Péter: Köszönöm, már leszoktam róla, hogy egy nap kétszer is éhes legyek, ma pedig éppen ettem ...

Szelesthey: És holnapra a főúr össze fog fűzni egy kis csomagot. Remélem elfogadja; jó szívvel adjuk annak, aki ilyen vitézül védelmezett.

Kukucska: Azt sem kérem. Már odakint is, meg itthon is megszoktam, hogy levegőből éljek, ameddig legalább az van.

Szelesthey: Hát akkor szabad kérdeznem, minek köszönhetjük a szerencsét . . . ?

Kukucska: A jóakaratnak. Eljöttem az uraknak és a hölgyeknek megmondani, hogy ha már dáridókat csapnak, amíg mi és a mieink kint és itthon éhezünk és fájni fogunk — legalább úgy csinálják, hogy azt ne tudják mások. Mert odakint nem mindenki olyan szelíd erkölcsű, mint én va-

gyok, vannak és pedig sokan, akik legközelebb majd másképp jönnek be.

Szelesthey (csitítóan): Jó, jó, hiszen tudjuk, elismerjük, hogy maguk katonák mindent, ami itt van, jobban megérdemelnek, mint mi . . . akiknek itthon kellett maradnunk.

Kukucska: Nem kell nekünk a maguké, csak egyik, igyák meg, de szép csöndben. Csak nekünk is juttassanak annyit, hogy legalább száraz kenyérünk legyen elég. Azért okos, hatalmas urak, hogy kieszeljék a módját.

Szelesthey: Mindent értek, amit mondani akar. Meg is ígérem, hogy én is, a barátaim is megteszünk mindent, hogy a soruk jobbra forduljon. Egyelőre itt van (néhány nagyobb bankót nyújt át Kukucsának).

Kukucska (elneveti magát): Mít kezdek ezzel a pénzzel? Egy hét alatt a fele elmegy és a másik héten semmit sem lehet kapni azért, ami marad. És ha nem lenne egészen így, ez itt nekem elég vóna, hát segítve lenne-e az én száz, az én millió rokonomon, pajtásomon? Nem, méltóságos úr, nekem nem kell a maga pénze se, adja inkább azt is annak a frajlának a.

Málcsi felugrik és felsikolt. Weisstreiber átfogja derekát, pedig egyáltalában nem esett volna el. Szekeres főhadnagy Kukucsához siet.

Szekeres: Peti, hát mi jutott eszedbe? Talán megzavarodtál? És ha már kommunista beszédek akarsz tartani, erre éppen ide kell jönnöd, ahol nekem is kellemetlen?

Kukucska (vigyázzba áll): Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, bejöttem a szobába, mert nem tudtam, hogy a főhadnagy úr is itt van. De most már, hogy megmondtam, amit megmondtam, elmegyek. (Tiszteleg és távozik).

Szekeres (a társasághoz): Bocsássanak meg . . . nagyon kellemetlen . . . De ki gondolta volna, hogy a fronton egyik legjobb altisztem . . .

Weisstreiber (Málcsi fülébe): Én gondolhattam volna . . . máris jobban értemi, mint az Izsó bácsi . . .

Málcsi (szintén halkan): Ne komiszkodjék!

Szelesthey: Sebaj, sebaj no, ülünk le újra és foly-

tassuk, ahol elhagytuk . . . Holnap ráérünk a dologról újra beszélni.

Szekeres: Én csak egyre kérlek bátyám ... és az összes jelenlévőket. Mondtam már, hogy aki előbb itt volt, egyik legjobb, legmegbízhatóbb altisztünk, talán csak a sebesülése és . . . (elnyel valamit) . . . zavarta meg egy időre az esztét. Kár lenne, ha kellemetlensége származnék belőle a rendőrséggel, katonai felsőbbiséggel. Maradjon köztünk minden, ne menjen se feljelentés, se újságközlés.

Szelesthey: Úgy van öcsém; ez a leghelyesebb. Maradjon köztünk ez az egész disz . . . eset, de minden egyéb is, ami ma itt történik, lehetőleg az egész vacsora. Úgy-e elfogadjátok hölgyeim és uraim? (a kiszolgáló személyzet felé): maguk is?

Általános „igen el, el”. A vacsora újból megindul, a zene ismét szól, de a legízesebb hizlalt kappanak, tejszínes-fagyaltok, a legfinomabb borok, legtüzesebb nóták sem tudják az eredeti hangulatot visszaállítani, még az utóbb felvonult bab- (nem pót!) kávé, francia cognac és békebeli havanna sem gyújtja új kedvre a lelkeket.

A vacsora a tervezettnél jóval hamarabb ér véget; az így összeállított társas összejöveteleken a korrekt-modoros, szinte szertartásos nyitány után szokásos, fesztelenebbül, sőt legfesztelenebbül bizalmaskodóan jókedvű stádium ezúttal egészen elmarad. Mindenki „fáradt”, mindenkinek „sok dolga van holnap”; gyors oszlás következik. A távozásnál a főúr szegyenkezően-suttogva kér minden vendégtől: kenyérjegy, ha van, amennyit nélkülözhet.

7.

Pisti: Kezét csókolom, nagyságos asszonyom!

Hochgartnerné (elég hidegen): Jó napot. Búcsúzni jött Edittől? Mingyárt bejön, addig olvassa el, amit Az Est ír.

Pisti (átveszi Az Estet és olvas): Megzavart multság. Egy társaság, melynek résztvevőiről köteleen diszkrécióból csak annyit árulunk el, hogy a főváros legelőkelőbb körei hez tartoznak és a gazdasági életben is kiváló szerepet ját-

szanak a mulató külön éttermében pazar vacsorát rendezett. Női társaság sem hiányzott — erről is csak ennyit. Mikor javában élvezték a pillanat örömeit, fogyasztották a válogatott külföldi csemegéket, tányérjuk fölé hajolva pusztították már az ellenséget is — egyszerre minden pincérkordonon át csak benyomult egy lerongyolt, kiéhezett rokkant katona. Egyszerű, de hatásos szavakban vetette a mulatók szemére a különbséget a közt, amit maguknak megengednek és a közt, ami másnak lehetséges. Az ételt, italt pénzt, mellyel kínálgatni kezdték, visszautasította; végre egy a társaságban levő repülőtiszt erélyes felszólítására elhagyta a helyiséget. Korkép!

Hochgartnerné: Tudja-e kik voltak azok a gazdasági kapacitások? Mifélék voltak a nők? Ki volt az a repülőtiszt?

Pisti (halkan): Tudom.

Hochgartnerné (nyomatékkal): Én is.

Pisti: Ki árulhatott el? Hisz minden jelenlévő, még a személyzet is megígérte, hogy hallgatni fog . . .

Hochgartnerné: Ahogy az ilyen ígéreteket betartják! De itt jön Edit; vele tovább beszélhet a dolgról; nekem még egy kis dolgom van a ház körül.

Edit: (könnyes szemekkel): Pisti, hát így kell magától búcsúznom? Maguk férfiak mind bolondok — az Izsó bácsitól kezdve . . .

Pisti: Bizony nagy hiba volt, hogy elmentem arra a vacsorára. De hát visszautasíthattam a maga nagybátyjának a meghívását? Hiszen, ha tudtam volna, mi lesz ott . . .

Edit (mélyen Pisti szemébe néz): Akkor nem ment volna el, úgy-e ezt akarja mondani? No hát, akárki mond nekem ilyesmit, nem hiszem el ... De ha maga mondja . . . magának . . . elhiszem. (Szerelmesen megszorítja a vőlegénye kezét).

Pisti (csókokkal halmozza el a kis leánykezet): Oh Editke, nem is tudja milyen örömet szerzett nekem. Nem azzal, hogy megbocsát, hanem azzal, hogy hisz nekem, el-

hiszi tőlem azt is, amiért másnak a szemébe nevetne. Erre a búcsúzásra mindig több örömmel fogok gondolni, mint fájdalommal.

Edít: Én már úgy hiszem, látom is, hogy esett az egész. Izsó bácsi, tudja, bank dolgokban nagyon okos ember, de egyebekben olyan mint egy gyermek... Tudom, nem áll jól nekem, hogy ezt mondom, de így van. Őtet ebbe a vacsorarendezésbe beugratta valaki. . . akinek nem tetszik a mi házasságunk . . . mert ilyen is akad a rokonságom közt. És ugyanaz, vagy valaki, aki vele egy követ fűj, tette a dolgot az újságba és gondoskodott arról is, hogy a mama kellő megvilágítással meglássa.

Pisti: Csak kerülne a kezem közé az a nyomorult, majd úgy megtáncoltatnám, hogy az összes parkettáncosok szégyenkeznienek előtte ... De a Kukucska Petit csak nem az küldte oda . . . ?

Edít: Az volt a rokkant? A maga gyermekkori pajtása, akit én a kórházban ápoltam? Hát azt mégse gondolnám... az véletlenül került éppen oda, mikor a nyomorúsága fölötti mérgét ki akarta adni.

Pisti: Én már gondolom, ez megint hogy történt. A vacsorán a . . . hölgyek közt természetesen ott volt a bácsi... barátnője is, akibe a Peti már siheder korában szerelmes volt. Most újra meglátta és utána ment. Szegény Peti, igazán sajnálom!

Edít: En is. Egészen el tudtam volna képzelni, amit az szenved .. . mikor egy percig majdnem attól féltem, hogy én is így járhatok magával . . .

Pisti: Ez sohasem fog megtörténni; akkor már előbb szakad le az égboltozat..

Edít (elsápad Pistinek meg kell támasztania, hogy össze ne roskadjon): Jaj, olyan borzasztó jutott eszembe..

Pisti (gyengéd mosollyal): Talán az, hogy ha az ég nem, hát én magam szakadhatok le? Hiszen ez megtörténhetik, ahogy az én szegény Hammersberg Béla barátommal megesett a múlt hónapban ... de nem kell okvetlenül úgy lennie.

Edit: Itt van egy indiai amulett; kis nyolckarú szárnyas Siva Durga, nagyon csúnya, de azt mondják, minden szerencsétlenségtől megóv. Ezt tartsa magánál. Itthon meg imádkozni fogok magáért.

Pisti: Ez elég; az amulettet csak azért viszem magammal, mert maga így kívánja. De sajnos, most már mennem is kell . . .

Edit (Pisti nyakába borul): Isten veled; szerencse föl!

Pisti (még elmosolyodik): Mi így mondjuk: szerencse le. Isten veled!

VII.

1.

Éljen Károlyi!

Le a hadügyminiszterrel!

Katonák kiáltják ezt folytonos, szabályos ütemben, miközben szép kiigazodott kettős rendekben menetelnek az államfő székháza felé.

A járdáról két tiszt vonul egy kapumélyedésbe. Minek a mostani helyzetben a tisztelgés vezénylésére várni? A fekete tisztisapkák rózsáin arany K betű helyett nemzetiszín szalagokcska látható; kardot, miután nincsenek szolgálatban, nem viselnek, helyette sétabotokat, igaz vasbelüeket, a nadrágzsebekben egy-egy kis Frommer is elfér. Egészen védtelen egy katonatiszt mégsem lehet, legkevésbé az ilyen időkben.

Az egyik tiszt: Ez már aztán a vége mindennek.

A másik tiszt: Milyen szép csapat pedig és hogy megálltak a helyüket az ellenség előtt! Még ma is, ha valaki a kezébe venné.

Az első: Szép, szép a csapat és jól menetel. Az ember alig merte volna gondolni, hogy még ennyi maradt nekünk.

A második: Ezekkel még talán ki is verhetnők amazokat.

Az első: A Juhász ezredes úr minden nap mondja ezt a Károlyi pártban. Hiteles oldalról hallottam, hogy a francia tisztok csodálkoznak legjobban azon, hogy mi magyarok nem védekezünk. De a nemzeti tanácsnak fegyverszünet kellett.

Éljen Károlyi!

Le a hadügyminiszterrel!

A második: Addig persze nem lehet semmit tenni, amíg a katonák az utcákon vonul gátnak végig és tüntetnek.

Az első: Ha éppen nem fosztogatnak valahol a környéken. Hogy is mondta, az előbbi hadügyminiszterünk, akit a magyarok Istene érdeme szerint jutalmazzon: Nem akarok katonát látni.

A második: így én sem. De máskép ...

Éljen Károlyi!

Le a hadügyminiszterrel!

Az első: Ha már a saját feljebbvalóikat hurogják le és ők határozzák meg kegyesen, hogy éljen-e a kormányfő. Pedig mit akarnak még? Köztársaság van, kikiáltották.

A második: Csak még a kommunizmus hiányzik.

Az első: Az is meglesz így, majd meglátod. Talán még jobb is lenne, mert akkor legalább mindenki tudná, hányadán van és mit kell tennie. De így se nem élünk, se nem halunk. Azt mondom neked, pajtás, jobb volt a Doberdón meg a Piavénai, mint ebben a békeországban. Te is szívesen visszarepülnél oda.

A második: Egyelőre nem olyan mjesszire, sajnos, közelebb akadna dolgunk.

Az első: De nem eresztenek.

Éljen Károlyi!

Le a hadügyminiszterrel!

2.

Edit: Képzeld csak, mikor hozzátok jöttünk, egyszerre csak úgy láttam, hogy te mész előttünk. Egészen az alakod, még a ruhád is, amiben látni szoktalak. De úgy láttam, túlmész a kapun. Utánad kiáltottam): Guido, Guido! És erre visszafordult rám — a házmester. Mert ő volt a te ruhában.

Guidó: Meghiszem azt, mire való lett volna a ruharendelet.

Edit: Az, amelyik szerint a harctérről vissza jövöknek

és egyéb szegényeknek kiosztásra minden felesleges férfiruhát be kell szolgáltatni? Apához is jöttek e miatt, de ő már előre gondolt erre, amióta a háború elején hadsegélyre gyűjtöttek. Azóta soha egy lehordott ruhadarabot vagy foszlott fehérműt, lukas cipőt el nemi ajándékozott. Jó lesz akkorra, mikor csakugyan muszáj lesz odaadni, szokta mondani. No hát most ebből adott, így minden jobb ruhája megmaradt neki. Miért nem tettél te is így, Guidó?

Guido: Ugyan már hogy tehettem volna? Mikor a katonaságtól hazajöttem, alig volt egy pár ócska civil holmim, azokat is hamarosan eladtam, mikor mint művezető jól kezdtem keresni és apránként négy rend új ruhát szereztem be, amiből most a rendelet szerint egyet le kellett adnom..

Edit: A házmesternek? Hát az keresetnélküli hadirokant? Nem is tudtam.

Guido: A házmester sohasem volt a háborúban, jó keresete is van.

Edit: Hát elsikkasztotta az összegyűjtött ruhákat? Ezért fel is lehetne jelenteni.

Guido: Bajos lenne. Mert ő bizonyára pontosan annyi kabátot, nadrágot, mellényt szolgáltatott a gondozóba, amennyit a lakóktól összeszedett. Éppen csak hogy a jobb új dolgokat kicserélte a maga régi viselteseivel.

Edit: Milyen jó, hogy a Pisti katonaruhában jár, azt legalább nem bántják.

3.

Pisti (belép és üdvözlí az ott levőket): Azt hiszi, aranyos, jó tisztí ruhában jární? Látja, én éppen most készülok civilt venni, ha ugyan futja legközelebbi fizetésemből a mai árak mellett. Olyan rossz katonaruhában, kard nélkül jární..

Edit: Miért? Hiszen azért nem fegyvertelen ...

Pisti: Nem is; még csak az kellene! Hanem úton-útfélén görbén néznek ráánk, az ember félfüllel még olyan-

megjegyzéseket is hall: Ezek se hengeznek most már és nem híznak a háborún. Meg: Itt feszítenek a tiszt ruhájukban a helyett, hogy az oláh ellen mennének. Híztak volna ők is velünk vagy helyettünk a Doberdón, vagy engednének minket az oláhok ellen...

Guido: Ez úgy látszik a világ forgása. Négy éve minden tisztet megéltene az uccán, még vállra is kapták őket... ma kinéznék a világból.

René (lélekszakadva bejön): Képzéjétek az uramnak... elvették a bundáját... Kilencszáz korona volt békében.

Guidó (nyugodtan): A ruharendet folytatán?

René: Dehogy! Csak úgy — mikor este a Nagy János-uccán hazafelé jött. Katonák voltak...

Pisti: Jól megnézte őket? Ha még igazán katonák és nemcsak katonaruhában járó leszereltek vagy szökevények, meg lehet állapítani a csapattestüket, akkor kinyomozzuk és megbüntetjük őket. Habár ez nekünk most elég veszedelmes, mert mindenki ellenünk, tiszték ellen van...

René: A férjem csak annyit látott, hogy az egyik katonán karszalag volt „bizalmi” felírással.

Pisti (keserűen felnevet): Gondolhattam volna.

Guidó (humorral): Miért nem hordott a Zoli is karszalagot „A nemzeti tanács védelme alatt” felírással?

René: Könnyű neked rajtam élcélni. Még mindig eleget keressz és csak magadra van gondod. Én már a kávészalvétáimat is odaadtam a falusi asszonyoknak tojásért meg kolbászért. Muszáj volt, mert abból, amit az ember jegyre kap, nem lehet megélni.

Guidó: Hát úgy látszik, kiki azt veszi cserébe, amire nagyobb szüksége van. Neked tojásra és kolbászra, nekik kávésbroszra.

René: Ha meg egy boltba megyek valamit venni és azt mondom: drága, azelőtt ennyi meg ennyi volt — még azt kell hallanom: hát ne tessék megvenni: mi kereskedők

ma nem is kívánunk eladni, mert akármit kérünk valamiért, már pótolni ugyanannyiért nem tudjuk; csak azért tartjuk nyitva napról-napra az üzletet, hogy bejöjjön valahogy az a pár korona, amit megesszünk, meg amit elgyűjtenek tőlünk.

Guidó: Ezt mondja az én princim is. A múltkor hozzátette: Pedig az adó is olyan nagy lesz, aminő sohasem volt; ezt ígérte a pénzügyminiszter. Kell az ellenségnek hadikárpótlásra.

René: Es minket ki fog kárpótolni?

Pisti: Bizony senki, ha mi magunk nem.

3.

Népes uccasarak.

Egy falusias öltözetű munkás: Adj Isten!

Egy városi ruhás fél-intellektuel: Jó napot!

A falusi: Jó időket élünk, mi?

A városi: Sokkal jobbakat is élhetnénk.

A kettő körül hallgatók kezdenek megállni.

A falusi: Most hát csak a miénk lesz a föld?

A városi: Jó, hát higyjük el nekik, amit mondanak. De aztán mit fog maga csinálni, ha kap vagy tíz hold földet? Úgy-e semmit, egész nap csak pipázni, heverni fog?

A falusi: Azt már nem hiszem, mert akkor hamar tönkre is mennék. Dolgozni fogok én akkor is, csakhogy nerr az uraságnak, hanem magamnak.

A városi: Lássa, itt a tévedés. Maga akkor is dolgozni fog, de nem magának, hanem megint csak az uraknak . . . Akik adóban elvesznek magától mindent, ami magának megtermett a kutyának való élethez szükségeseken fölül.

A kettő körül már egy figyelmesen hallgató csoport gyűlt össze.

A falusi: Az se lesz úgy, mert mi fogjuk megszabni. mennyi adót vegyenek rajtunk és mire költsék. Általános titkos szavazati jog lesz.

A városi: Lesz ám, akkor szavazhatnak is amire és akire akarnak, történni mégis csak az fog, amit a tőkés urak

kivánnak. Mert még mindig az övék lesz a pénz, nekik fog mindenki tartozni, még az állam is. Az övék lesznek mind a gyárak és vállalatok, tőlük függ, keres-e egyáltalában az ipari munkás, vehet-e akármit a földművestől. Ebben gubát cserélnek, atyámfiak, majd meglátják.

A falusi: *Hát* akkor inkább felakasztom magamat, mint hogy tovább ilyen világban éljek!

A városi: Az mégis korán lenne, mert úgy is lehet elrendezni, hogy igazán a dolgozó embereké legyen a föld is, meg az egész ország. Felakasztani inkább másokat... Csakhogy akkor nem kell se Károlyi-párt, se nemzeti tanács. Még olyan választások se, amelyeken a tőkésék és azoknak a csatlósai leszavazhatják a dolgozókat. Olvassa csak mindennap a Vörös Újságot, abban megtalálja, mi vezet ki a hínárból.

A falusi: Ezután mindennap meg fogom venni és el fogom olvasni a Vörös Újságot.

A városi: Tegye meg, mert csak úgy jutunk zöld ágra, ha mind összefogunk, akiknek semmink sincsen. Akiiket Őltek a háborúban, kizsákmányoltak a békében. Aki nem segítettek se a hatvanhetesek, se a negyvennyolcasok, de nem segítenek a köztársasági urak sem — mert hiszen egy zsebben ülnek és élnek valamennyien. Proletár-diktatúra, amilyen Oroszországban van, az kell nekünk!

A jó nagyra felgyült hallgató csoportban néhány elég halk éljen hallatszik. Két rendőr jön oda, akik kedvetlenül, bátortalanul szétoszlásra hívják fel az embereket. Jó, szétoszlunk, de majd újra összejövünk, hallatszik egy hang.

A falusi és a városi együtt kanyarodnak be egy mellék - uccába, ahol egy idősebb, elég jól öltözött, de viharvert, züllött arcú ember csatlakozik hozzájuk.

A falusi: Megkapjuk már az ötven koronánkat, Kalmár elvtárs?

A városi: Már egészen rekedtre beszéltük magunkat.

Kalmár elvtárs: Még a Tisza Kálmán-téren meg az Orczy-út sarkán kell beszélni. Mert különben azt mondják a pártvezetőségben, hogy ingyen vesszük fel a pénzt.

4.

Egy batyus: Hozol valamit?

Egy más batyus: Rőzsét.

Egy harmadik: Azért érdemes volt egészen Hidegkútra kijönni!

A második: Hisz nem azért mentem ki De a braunhakszerek olyan nagyon fősvények. Még pénzért sem adnak zöldséget, tojást, csirkét, mindnek csak jó cipő, ruha kellene, meg klavir, meg mit tudom én mi.

Az első (sajnálkozva): Hát te azt hiszed, mindent meg kell fizetni, amit az ember hoz?

A második: Nem hiszem, de tapasztaltam. Azok a komisz svábok úgy vigyáznak minden fej káposztára, mint a saját fejükre — ütne bele a ménkü! Aztán hamar gorombák lesznek, a múlt héten engem is megkurgattak.

A harmadik: Talán attól mész még ma is, csámpásan. Velem ilyesmi nem történik. Én nem svábokhoz megyek, hanem valamivel messzebb az uradalmakra. Ott ha csószszel is találkozol az ember, vagy akár csendőrrel, az sem tesz az embernek semmit, legfeljebb felírja, aztán semmi — mert most nem szabad nekik, így szól a parancsuk. A múltkor ugyan egy vén kerülő le akart fogni, de mikor rászóltam, hogy hagyjon kend békében, mert Isten úgyse, meg-organizálom! — ő is elkotródott az útamból.

Az első: Én, lássátok, még tovább is elmegyek, egészen a demokráciás vonalon túl.

A második: De hiszen ott belelőnek az emberbe.

Az első: Be, ha nincs igazoló írása.

A második: Neked van? Nem hiszem!

Az első: Nem hiszed? No hát idenézz!

A második: De hisz ez egy szerb zálogcédula; ennyit értek még, mert Pancsováról való vagyok. Ezzel csak nem engednek át?

Az első: Hát meg is kell válogatnom, hol és mikor megyek. Ha valahol tisztet látok, szépen továbbkerülök. De ha valami jó butaképű népfelkelő áll ott, akinek a pofájáról lerí, hogy nem tud olvasni, vagy éppen arnauta — ezt

is megismerem — akkor csak bátran odamutatom neki a zálogcédulát és áteresz, még tiszteleg is.

A harmadik: Így borzasztó sokat kereshetsz. Nincs most is nálad pár ezres?

Az első: Nincs, ne üssetek le. Az a kereset úgy elmegy, mint zápor után a víz. Az ember alig iszik meg egy-két jó pohárral, ami egy ilyen út után csak dukál, már azt látja: alig marad annyi, hogy a következő útra felszerelje magát. Mert odaát szeretik a mi pénzünket; azt mondják: még mindig jobb, mint a hadvezetőségi dinárok, amit a mieink nyomtattak nekik. Hanem a mi pénzünkből is nagyon sokat akarnak, hogy valamit adjanak, válogatnak is benne: egy és két koronás papírt nem is vesznek el. Tízesekért már kap az ember kolbászt, meg konzerv-tejet is, aminek itt jó ára van. Hanem az ennivalóval megint át kell jutni a határon; ez is pénzbe kerül.

A második: Na látod! Akkor az én dolgom se utolsó; azért a kis fáért is adnak valamit azok odabent.

A harmadik: De mindig kevesebb helyen. Most már az urak és a dámák maguk jönnek ki fáért; már az ő hátuk is megszokta: már ők verik ki a fájukkal a villanyosok ablakait.

Az első: Majd semmi se marad a hidegkúti erdőből.

A második: Csak annyi, mint a gróf urak parkjaiból.

A harmadik: Legközelebb még dolgozni mehetek...

Az első: Akkor nagy bolond vagy. Látod, én akármikor kaphatnék munkát a gyáramban, de egy nap öt koronáért nem megyek.

A harmadik: Hát ott öt koronát fizetnek csak?

Az első: Dehogy! Harmincat. Hanem aki nem dolgozik, az huszonöt korona munkanélküli segélyt kap. Így csak ötkoronával több, ha dolgozik az ember. Hát most már látod, hogy nem érdemes, inkább heverjen az ember vagy keressen úgy, mint én.

Az erdőkerülő (odajön): Mit csinálnak itt emberek?

Az első csempész (szemtelenül): Mi köze hozzá? Különben látja, fát szedünk.

Az erdőkerülő: Csakhogy itt nem szabad. Kivált az eleven fiatal fákat kitörni nem.

A második (tűzbe jön): Már pedig mi ott szedjük a fát, ahol találjuk. Ezt így szoktuk meg Volhíniában, amíg az urak itthon hűsöltek.

Az erdőkerülő: Hűsölt a fészkes fene; én őrmester voltam; ott is hagytam a fél tudómet. Azért tudom mi szabad és azt mondom, menjenek máshová fát szedni, ahol én nem látom.

Az első: Ejnye, de fennhordja az orrát azért a kis pléhért a kabátján! Tudja meg őrmester úr, ha még eddig nem tudná, hogy itt minden a mienk lesz már talán holnap. Akkor majd magát is mi alkalmazzuk, ha előbb befogadjuk magunk közé.

Kukucska erdőkerülő (szintén tűzbe jön): Hát akkor úgy lesz, ahogy lesz; nekem az is mindegy. De most még az a szolgálatom, hogy ne engedjek ebben az erdőrésztletben kárt tenni. Még van módom ezt megmutatni.

Az első és a harmadik batyuzó (összesúgnak): Húzzuk le?

A második: Ne, katonapajtás, akinek az a sora volt. ami nekem (hangosabban). Jól van no, öregem, megyünk már. Hanem ha egyszer másutt találkozunk, szépen mondja nekem: elvtárs. Különben egyikünknek *nem* jól fog menni a sora.

5.

Hochgartnerné: Mondd, Edit, miért szököl meg mindig, ha az államtitkár úr hozzánk jön? Jól tudod, hogy szeretném, ha ... barátságos lennél hozzá.

Edit: Igen és az ő kedvéért felbontanám az eljegyzést Pistivel.

Hochgartnerné: Hallgass ide, hisz veled úgy lehet beszélni, mint egy okos leánnyal. Hát igen: mit akarsz még a Pistivel? Miből éltek majd? Talán a tisztí fizetéséből, mely most már, amióta minden olyan drága lett, neki magának sem elég? Vagy abból, amit mi adunk veled? No hát tudd meg, az édes kevés. Mert a te apád könnyelműen beleverte

a vagyona javát abba a villamos vállalatba, amely veszteséggel dolgozik, mióta a munkások már hét korona órábéréen alul nem dolgoznak.

Edit: Hiszen Pisti más keresetre is gondol. Legközelebb beiratkozik a műegyetemre, ahol mint tiszt is tanulhat...

Hochgartnerné: Ha lesz miből. Addig meg csak nyomoroghattok. Míg ha államtitkárné méltóságos asszony lennél ...

Edit: Méltóságos? Maholnap már mindenki az lesz. A minisztériumokban is alig van már más mint államtitkár. Azt mondják; azért, mert mióta minden olyan drága, miniszteri tanácsosi fizetésből már nem lehet megélni...

Hochgartnerné kedvetlenül félrenéz. A beszélgetés félbeszakad, mert vendégek érkeznek. Az üdvözlések után:

Hadvári: Editke ma pompás színben van.

Edit: Maga sem panaszkodhat. Egészen méltóságos formába kezd jönni.

Hadvári: És mit gondol, miért? /Mert legközelebb csakugyan méltóságos leszek hivatalosan is. A minisztériumokba most szakembereket keresnek, akik jobban ismerik az életet, mint akik születésük óta mindig csak aktákat intézgettek. És ilyen szakember vagyok a pénzügyekben én, ezt mindenki elismeri. Azért, hogy ma még csak a **bánk egyik felelősségteljes tisztviselője vagyok, ne csudálkozzék, ha legközelebb olvassa: Hadvári Dezsőt a köztársaság elnöke a minisztertanács javaslatára pénzügyminiszteri államtitkárrá nevezte ki.

Edit: Az nagyszerű lesz; akkor már két államtitkár fog hozzánk járni!

Hochgartnerné az ajkába harap.

Weisstreiber: Nekem, lássa, nincsenek olyan messzehordó-ágyú terveim. Én legfeljebb ha álomtitkárságig viszem; azt is szívesen vállalom, csak az válogatja, hogy ki mellett...

Hadvári: Ne szellemeskedj, Poldi! Amit mondtam, azt teljesen komolyan értettem.

Weisstreiber: Hiszen én is ...

Teát hoznak.

Hadvári (elragadtatva): Igazi cukor!

Hochgartnerné (hízelegve): Nem is Sacharin. Min-
gyárt hoznak fehér kenyeret is.

Weisstreiber: A néni egész varázsló!

Hadvári: Hát még Editke!

Edit: Az már boszorkány — úgy-e.

Hadvári: No nem, inkább ...

Edit: Vasorrú bába?

Hadvári: Nem, hanem ...

Weisstreiber: Tündér!

Hadvári (tréfásan, mégis kedvetlenül): Mindig a sza-
vamba vágsz!

Hochgartnerné (ragyogó arccal hozza a fehér kenye-
ret): Csak tudnák, hány embert kell azért mozgósítani és
megfizetni, hogy ez a faluról bejöjjön!

Weisstreiber: Annál jobban ízlik.

Hochgartnerné: Persze hozzá most nincs más, mint egy
kis szalámi. Tavaly bezzeg ...

Hadvári (kiegészíti): Még háború, vagyis jó idő volt.

Weisstreiber: Igaz, hol marad a két elválaszthatatlan
a Guidó meg a Pisti?

Edit: A Guidó ma este nem jöhet; szegénynek házørsége
van. A lakóháza előtt kell állni a töltetlen puskával.

Weisstreiber: És mit kellene tennie, ha csakugyan zava-
rognának?

Hadvári: Mit? Hát beszaladni a házba és jól bezárni
a kaput. A világért sem venni elő az egyetlen töltényt a
zsebéből és elsütöni. Mert akkor az egész utcában lövöldözés
támad és még baj is lehet — mint a múltkor, pedig csak
színházból ment haza egy társaság.

Weisstreiber: És a Pisti?

Edit (bizonyos hangszúllyal): A vőlegényem? A had-
ügyminisztériumban a repülő osztályon dolgozik szegény
szinte éjjel nappal.

Hadvári (lesajnálóan): Még most is ...

A *doktor* (aki közben bejött és csendes köszönés után leült volt): Csak most igazán!

Hochgartnerné (elkomolyodva): Hiszen vége van a háborúnak.

A *doktor*: Még csak ezután fog itt kezdődni. Majd meglássák, nem akarok nyugtalanítani, de amit az ember hall . .

Hochgartnerné: Minden oldalról.

A *doktor*: Kivált hazulról. Amikor a kormány „Mindenkire” intézi a kétségbeesett szikratáviratokat és közben a megszállók mind közelebb jönnek. És idebenn Vyx követel geti, hogy még ahol megmaradtunk, ott is mindent a parancsuk szerint cselekedjünk, még a Dunánkat is odaadjuk.

Hadvári: Doktor úr még csak nem is említi a kommunistákat, akik a rendőreinket büntetlenül agyonlövöldözik.

Weisstreiber (szokatlanul komolyan): Azokat kellene felakasztani, de mind valamennyit. Nem csak éppen egy párat becsukni.

A *doktor*: Attól félek, nagyon is sokan vannak már ahhoz, hogy összefogdoshatnák őket. Ma olyanok kommunisták, akik azelőtt pofonütötték volna, aki őket ilyeneknek nevezi. Még a katonáknak a fele is veres szalagot hord a sapkáján.

Hadvári (elborulva): Még nehéz dolgunk lehet...

Hochgartnerné: Mit is tennének maguk, ha egyszer nagyon nagy baj lenne?

Hadvári: En tudnám a kötelességemet.

Weisstreiber: En mindenesetre azt tenném, amit a többiek ... az okos emberek.

A *doktor*: Én leszerelés előtt Bécsben azzal búcsúztam ezredesemtől: Megyek és mentek, amit lehet. . .

Hochgartnerné: Hát akkor miért van Pesten? Hiszen a maga birtoka szerb megszállott területen van. Ott volna menteni valója.

A *doktor*: Nem arról van szó, hogy magamnak mentsek valamit... A kötelességem itt tart.

Hochgartnerné: Maguk a Pistivel együtt javíthatatlan katonák.

VIII.

1.

Hochgartnerné (álmából felriad): Apus, Edit!

Hochgartner: Mi az, miért nem alszik?

Hochgartnerné: Egy autó túlkölt az uccán — azt hittem, magáért jönnek ...

Hochgartner: Ugyan én értem! Mi vagyok én? Forduljon csak a másik oldalára és aludjon.. Egyebünk már úgy sincs az életünkéből, (halkabban) És kivált ne beszéljen olyan hangosan. Azok a beszállásoltak a másik szobában ... ki tudja, hogy értik.

Hochgartnerné (halkan): Igaza van, az ember sohase tudhatja ...

Edit (szintén halkan): A Hegedűséktől én nem félek. Mindig barátságosak, ha meglátnak és ha valami kell, Hegedűs elvtárs mint kinevezett házbizalmi mindig megadja a szükségességi bizonyítványt. így tegnap is egy egész spulni fehér cérnát vehettem, ha két órát kellett is sort állni érte. Foltvásznat persze már így sem kaptam.

Hochgartnerné: Veled barátságosak, mert olyan jól tudod mondani: elvtárs, elvtársnő. Nem is tudom, honnan van ez is neked; sohase voltunk kommunisták, csak persze a vőlegényed..

Edit (felkönyököl): Arra mama ne mondjon semmit; ő most valahol Kassán repül a cseh állások felett.

Hochgartnerné: Mint vörös repülő ...

Edit: No hát igen, ahogy lehet. Azért piros fehér zöld zászló van a zubbonya alá csavarva. Azt fogja kitűzni..

Hochgartnerné: Hozzám bezzeg nem olyan barátságosak azok a Hegedűsek. Kivált az asszony olyan szemekkel szokott rám nézni, mintha mingyárt kést akarna belém szúrni vagy feljelenteni a forradalmi bíróságnál ...

Hochgartner: Ugyan ne lásson már megint rémeket! Miért is jelenthetné fel éppen magát? Hiszen mikor a kerületi munkástanács megbízottja idehozta őket, mingyárt át-

adta nekik a legjobb szobákat és a félkonyhát edénnyel, ágyneművel együtt...

Edit (már tréfásan): Nem is olyanfélék ők, akik árulkodnának. A Hegedűs most nagy úr: vasgyári előmunkás, házbizalmi, vörös zászlóaljparancsnok, törvényszéki elnök és még mit tudom én, mi minden ...

Hochgartnerné: Hiszen az ember talán nem olyan rossz. Hanem az asszony! Minden falatot megnéz, kiadósan meg is kóstol, amit szereznünk sikerül. Nekünk most sem jut ilyesmi, mondja, valahányszor egy kis csirkét hoznak ruháért Törökbálintról. Pedig ők sokszor jobbat esznek . . . És a ruháinkat is majd lenézi rólunk, pedig már semmi jobbat nem merünk felvenni; három hónap óta nem volt kalap a fejemen, csak fejkendő. Meg egyenesen a szemünkre veti, hogy még mindig cselédünk — jaj pardon, háztartási kisegítőnk van. Váltig mondom ugyan, hogy a lányom az ő irodájukban gépel és én itthon annyit dolgozom, mint akár-melyik proletár asszony, mert annak a cse ... háztartási kisegítőnek az egész idejét az uccán kell elácsorognia, sort állnia, különben még egy kis burgonyát sem kapnánk, meg azt a napi félliter tejet, amit csakis az én betegségem miatt engedélyeztek.

Hochgartner (szintén tréfássá válva): Milyen jó néha egy kis betegség — persze csak az orvosi bizonyítványban. Enélkül még cselédet sem szabadna tartanunk.

Edit: En azt hiszem, nem is azért a betegségért van az a sok jó, hanem mert a Pisti vörös repülő.

Hochgartnerné: Lehet, lehet, de meddig az is? Ha majd egyszer elfogy az a kis kékpénzünk, nem tudom, mibe kezdjünk ...

Hochgartner: Alvásba! Ma már elment az uccánkon a túsokat gyűjtő gépkocsi; tehát holnap éjjelig egyikünket sem fogják el. Jó feléjüket!

2.

Egy iskolás fiú: Hoztál valami reggelit?

Miki: Amit máskor.

Az iskolásfiú: Adjál nekem belőle — én nem kaptam semmit.

Miki: Valamit talán adhatok... nekem is csak kenyerem van ...

Egy más iskolásfiú: Nekem sincs az sem, pedig ma kirándulásra megyünk Csepelre. Gyárakat mutatnak.

Az első iskolás: Megint két óra Jesz, mire hazaérünk.

A második: Mindig gyalog kell mennünk, a villanyosokon soha sincs hely.

Miki: Ha megkérnék az igazgató-elvtársat, hogy rendeljen nekünk külön kocsit, ahogy kell...

Az első: Azzal se érünk semmit, nincs iskolatanácsunk, sem bizalmi szervezetünk.

A második: Elég disznóság! Minek akkor proletárdiktatúra?

Az első: A tanonciskolában, ahová a bátyám jár, már régen van.

A második: Ott bizonyosan nem olyan gorombák velük, mint mi velünk.

Miki: Itt a tanító elvtársak mindent megengedhetnek maguknak. Csak tegnap kaptam pofont, mert nem köszöntem szépen az egyiknek.

Az első: Az ilyent fel kellene, hogy jelentsük. Bizonyosan ellenforradalmár, majd szorulna akkor! Te legjobban megtehetnéd, hisz a *nagybátyád* az egyik kerületi munkástanácstag, a másik vörös századparancsnok.

Miki: No, azokkal még legtöbbre mennék! A Tóni bácsi szóba sem áll velem, a Peti bácsi meg, mikor elpanaszoltam neki a pofont, amit kaptam, azt kérdezte: tőle is akarok-e.

Az első: Hiszen a tanonciskolában sem olyan fájn, naint gondolnátok. A bátyám sokat mesélt.. . Eleinte napi négy óra munka volt és négy óra tanulás meg játék. Az iskola a gyárban volt. Akkor jó volt, munka kevés, tanulás se sok, a bátyámék egyre az udvaron futbaloztak. Hanem egy napon csak azt mondta a felügyelőelvtárs: Mars be a műhelybe, ma van munka, dolgozni fogtok. Mikor pedig a

bátyám, aki bizalmi azt mondta: csak négy órát tartoznak naponként dolgozni, azt felelte a felügyelő: persze ti szarosok futbalozni akartok, amíg mi dolgozunk; azóta csak úgy megy a gyárban, mint azelőtt.

A második: Nálunk lakik egy, az hozott egy nagyon szép kalapácsot; azt mondja: elkommunizálta. Én is szeretnék így elkommunizálni egy biciklit.

Miki (elborulva): Csak hallgasson az a te lakód az elkommunizálással. Tudok olyanról, akit rajtaértek — kétszer is. Egyszer a télen, akkor csak megintették, még nevetett is rajta. De a múlt héten újra; akkor már úgy összeverték, hogy bögött bele.

Az első: Hiába, ha nem hallgatnak a bizalmijainkra.

A második: Mert nincsenek. Próbáljuk megválasztani őket és bejelenteni. Akkor majd látják, hogy mi velünk se lehet packázni. Kukucska Miki, te jó bizalmi lennél. Már a nagybátyáid révén is ...

Miki: Azokra ne számítsatok, mondtam már...

Több fiú körül: De, éljen Kukucska Miklós, bizalmi!

A tanító (benyit): Micsoda lárma ez? Aki rendetlen, az most is büntetést kap. Hát ki zajongott? (Hallgatás.) No jó, most az egyszer még... Párban felsorakozni. Kirándulás Kőbányára. Majd ha az utcán leszünk, a Munkás-Marseillaist énekeljétek!

Miki (szomszédjához súg): És vissza felé: Fel te éhes proletár.

A szomszéd: Éhes már most is vagyok ...

3.

René (kétségbeesett arccal rohan be anyjához, Hochgartnernéhez): Képzeld, mama, házkutatás volt nálam ... a Stanci néni és a Sliki néni, a férjem két öreg nagynénje miatt, akik a románok elől pont mi hozzánk kellett, hogy meneküljenek. Mind felették a lisztet, cukrot, zsírot, amit nagy nehezen összeszedtem. Azután már az örökös panaszkodásaik, jajgatásaik által is gyanúsakká lettek a házbizalmiak előtt, hogy nem tetszik nekik a proletár-

diktatúra, talán még a románoknak kémkednek is. Még mi is gyanúsak lettünk általuk. Hát ma reggel egyszerre csak bejött valamilyen megbízott két vörös őrrel és mindent végigkutatattak, felforgattak nálunk. Felírták, hogy mennyi ennivaló van még — zsírt háromnegyed kilót találtak — meg azt is, hány ruha, hány pár cipő van még nálunk. Azt mondták, az ennivalókat elkobozzák, a jegyünkre úgyis kapunk, amennyi kell. Pedig dehogy kapunk! A ruhákat, cipőket még ott hagyták, de azt mondták, ne merjem eladni, mert a tanácsköztársaság akármikor igénybe veheti és ha akkor nincs meg, mehetünk az Országház-térre, a puska-csővek elé. A kis ékszeremet már a múlt héten elvitték a Hitelbankba, azt se látom többet. Mit tegyünk? Jajjjaj! (keservesen sírni kezd).

Hochgartnerné (vigasztalni próbálja): No ne sírj, Renécském; látod, nekem is megvan a magam! baja. Talán rajtad is segíteni lehet legalább annyira, hogy ezután békében hagyjanak. A Szelesthey Izsó bácsihoz sajnós, nem mehetünk, miután elfogták. A többi befolyásos rokonaink meg mind régen Bécsben vannak; csak mi is idején oda-szökhettünk volna. Éppen csak a Hadvári és a Weisstreiber Poldi vannak itt...

René: Es Szekeres Pisti, az Edit vőlegénye.

Hochgartnerné (kedvetlenül): Az nem tehet semmit, az rangjelzés nélküli vörös katona; ez lett a főhadnagy úrból. Nincs is itt, hanem megint valahol a Kárpátokban. Hanem a Dezsi a pénzügyi népbiztosság egyik főembere, a Poldi meg vörös ezredes — legalább így magyarázta, mit jelentenek az egyenruháján a stráfok.

Csengetnek, Hadvári és Weisstreiber bejönnek.

Hadvári: Csókolom a lángvörös, bocsánat: hófehér kezeitet, elvtársnők! A lángvöröst csak megszokásból mondtam.

Weisstreiber: Éljen a széphölgydiktatúra! kedves elv-es vérrokonaim!

Hochgartnerné: Maguk nagyon vicces hangulatban vannak ...

Weisstreiber: Meghiszem azt, mikor a Hungáriából jö-vünk. Ott most megint olyan jó élet van, mint békében, de még fizetni sem kell semmiért.

René: Akkor mi is odamegyünk.

Weisstreiber: Csak az a baj, hogy oda csak hivatalosan lehet most menni.

Hochgartnerné: Igen és maguk hivatalbeli emberek. Mondja, Poldi, hogy jutott maga az ezredességhez? Hiszen még a háború idején sem volt katona.

Weisstreiber: Valaminek az embernek lennie kell ebben a proletárvilágban, különben nem él meg. Még csak nem is mernénk látogatni menni vagy valakit magunknál fogadni...

Hadvári: Bizony, mingyárt összeesküvést sejtenek és akkor Duna! Jó, hogy ennek is megvan a módja. Poldiból ezredparancsnokot csináltunk, mert semmi másra nem találtuk alkalmasnak.

René: Hol van az ezrede?

Hadvári: A holdban vagy azon is túl. De bejár a had-ügyi népbiztosságba, mint ennek legharciasabb, vérengzőbb tagja. Aki még itt, Budapesten is katonaruhában, rangjel-zéssel jár, holott csak odakint a harctéren szabadna. A múltkor ki is hallgattam mögötte két lányt; az egyik azt kérdezte, miféle katona ez, a másik azt felelte: vörös ma-jom ...

René: Hát magának nincs egyenruhája?

Hadvári: Még csak az kellene! így civilben jobban lehet valamit kigondolni. Mert úgy nézzenek rám, én a tanácsköztársaság kigondolója vagyok; nélkülem a prole-tárdiktatúra régen összeomlott volna pénzügyileg és ezért máskép is. „

Hochgartnerné: Mit gondolt ki eddig? Érdekelne.

Hadvári: Hát például: hogyha nem elég az országban és kivált az állampénztárban az Osztrák-Magyar bank jegye, hogy aranyról ne is beszéljek, hát nyomtatunk hamar má-sik bankót; nem kerül sokba, hisz még mind a két oldalát sem kell nyomtatni; lehet az egyik fele fehér is. Még ha-

misítani sem, jut senkinek eszébe, mert nem érdemes. Persze azért az emberek, kivált a falusi parasztok, csak régi kék pénzt akarnak elfogadni. Erre aztán kihirdettük, hogy aki a fehér pénzt visszautasítja, vagy másokat erre bujtogat, halállal bünhődik. De az adót mégis kék pénzben kell fizetni.

Hochgartnerné: Borzasztó. És még mit gondolt ki?

Hadvári: Azt, hogy hogyan lehet Ausztriából annyi vörös szövetet szerezni, amennyivel május elsején akár egész Budapestet be lehet vonni. Még pénzt sem kell Bécsbe küldeni, csak annyi szarvasmarhát, amennyit a falvakban összeszedhetünk.

Hochgartnerné: De hiszen a marhára, húsrá, tejre nagyobb szükségünk van, mint piros szövetre. Így is annyian éheznek uri emberek is...

Hadvári: Ez nem tartozik rám. Kun Béla elvtárs ki mondta, hogy május elsejének vörösnek kell lennie; éneikül nem hiszik el a proletárdiktatúrát. Nekem csak azt kellett kieszelnem, honnan vegyük a vörös színt.

René (kíváncsivá válva): És még?

Hadvári: Hogy a kommunizmus dicsőségét budapestszerte méltó szoborművek is hirdessék, csak a kórházakban kellett lefoglalni a háború alatt úgylis fölös mennyiségben felhalmozott sebész-gipszet. Abból aztán telt óriás Marx, Lenin és egyéb fej minden sarokra.

René: Még!

Hadvári: Külföldről hadi anyag kellén és azt mi pénzzel kifizetni nem bírván, lefoglaljuk és kiszállítjuk az összes bélyeggyűjteményeket.

Hochgartnerné: Szegény iskolás gyermekek!

Hadvári: No a kétezer koronánál kevesebbet érőket meghagyjuk. E helyett lefoglaljuk az összes zongorákat.

René (felsikolt): Az enyémet is?

Hadvári: Igen, de ne féljen, amíg engem lát, a magáét meghagyjuk. Vagyis visszautaljuk, ha a művészi szaktanács igazolja, hogy gyakorló művész.

René: Jaj, ha valamit vissza tud utaltatni, kérem, kérem utaltassa vissza legelőször a ma elvitt ennivalóimat!

Hadvári: Megpróbáljuk, de ez már igazán nem tudom, hogy sikerül-e.

Weisstreiber: Különféle okokból kétséges.

René: Például.

Weisstreiber: Azóta már felették.

Ajtó nyílik, Guidó vörös szakaszparancsnoki egyenruhában bejön.

Hochgartnerné: Hát te is?

Weisstreiber: Vigyázz! Tiszteleg a feljebbvalódnak.

Guido (mosolyogva legyint): Tüntetni kell a polgárság és az idegen katonai missziók előtt azzal, hogy milyen sok vörös katona van. Ezért helyezték hatályon kívül, hogy az egyenruha csak harctéri szolgálatra való és rendelték el, hogy itthon is katonaruhát viseljen, akinek van. Nekem, mert művezető vagyok, régi szervezett és bizalmi, szakaszparancsnoki rangjelzést adtak.

Hochgartnerné (tréfásan): De sok állásod van neked is! Nem hittük volna, hogy ennyire viszed.

Guidó: Vállalnom kellett, különben kizártak volna a szakszervezetből és elvonták volna az élelmi jegyemet.

René: Csak a zsiromat, cukromat vissza tudnám szerezni!

4.

A túlsúfolt villamoson két asszony.

Az *egyik* (aki ablakhoz jutott és kinéz): A boltok mindenütt csukva vannak, mert tíz óra már elmúlt.

A *másik:* Igen, csak nyolctól tízig van nyitva némelyik, a többi soha.

Az *egyik:* Sort álltam tüért, ezzel eltelt az időm, most nem vehetek lábost. Meg foltszövetet se pedig a férjemnek kiszakadt az új nadrágja.

A *másik:* Új és már kiszakadt? Biztosan papíroszövet. Minek vett olyat?

Az *egyik:* Mikor az ember nem kap mást.

Egy magas frizurás nő (belebotlik egy állomáson, a kocsi belsejébe tolokodva, rálép a másik asszony lábára.

A másik: Hallja, nem tud vigyázni, marha!

A magas frizurás: Vigyázzon maga! Nem látja, hogy nincs hely, ahová lépjek, goromba disznó!

A másik: No csak hátrább az agarakkal. Azért, hogy magának szénaboglya van a fején, nekem meg kendő, vagyok én is olyan jó, mint maga!

Egy bőrkabátos, revolveres, vöröskatona, Lenin-fiú (beleavatkozik): No-no, elvtársnök, ne olyan szilajan. Mi bajuk is van?

A másik asszony (kitörő elkeseredéssel): Hogy mi bajunk van? Hát csak az, hogy nem vehetjük fel ruhának a „Fegyverbe”, meg „Be a vörös hadseregbe” plakátokat, pedig mást nem is lát az ember az uccán végig. Enni meg már nem is tudunk; mindennap tökfőzelék ...

Az egyik asszony (majdnem büszkén): Én ma kalarábét ettem, nem tököt.

A másik (csodálkozva): Hogyan?

Az egyik: A fiam, az orvosnövendék a felszántott Lóversenytéren dolgozik a Derera-szövetkezetben. Mindennap trágyásan jön haza, de legalább hoz valamit...

A Lenin-fiú (henceg): Miért nem esznek inkább úgy, mint én, nekem mindennap két pecsenye jár.

A kocsiiban sugdolódzás támad, melyből csak egyes szavak, mint „akasztás”, „Országház-pince”, „Lánchíd” halatszik ki. A Lenin-fiú odafülel, de nem szól, arca tovább önelégült marad.

Az asszony az ablaknál: Nézzék csak mennyien jönnek, mind fel akar jutni... Csak ott három, olyan úrfélék nem mozdulnak, arra néznek, jön-e más kocsi...

A másik asszony: Bizonyosan, mert a mi kocsiink vörösrre van festve és „Világ proletárjai egyesüljetek” van ráírva. Vannak, akik minden kincsért nem szállnának ilyen kocsiiba ...

A Lenin-fiú (az ablakhoz törtet): De már ezeket meg-nézem magamnak. Még találkozom velük ...

Még egy asszony tolakszik be egy tízéves forma fiúval.. Mindketten a dühösségig rosszkedvűek, szinte szándékosan lökdösődnek. A kisfiú a csodamód üléshez jutott doktor mellé kerül, aki mingyárt két markába veszi két összeszorított öklöcskéjét. A kisfiú összeráncolt homlokkal el akar rándulni, de ezzel csak azt éri el, hogy a doktor egészen maga elé állítja. Most felderül a kisfiú arca és csacsogni kezd:

Bácsi, nem tudja, hol kaphatna a mama horgolótűt? Mindennap másutt állunk sort érte, de sehol sem kapunk. Pedig a mamának kell, azzal keres . . .

A doktor bácsi: Bizony nem tudom, fiacskám; ha tudnám, talán még én is horgolnék. Itt van azért neked egy kis cukor, hogy ne búsulj annyira . . .

A kisfiú kissé fölényesen köszöni meg a rosszacská cukorkát, anyja pedig, szintén félig-meddig megbékülve odaszól neki: Gyere Jani, átszállunk.

A *Lenin-fiú* is kiszállni készül, előbb azonban egy fehérhátú ötvenkoronást ad annak az asszonynak, aki aznap csak tököt evett. Itt van néni, vegyen magának valami jobbat: lássa, hogy a proletárdiktatúrában sem olyan rossz, ha úri emberre akad.

5.

René: Minek köszönhetem a szerencsét, hogy nagyságos asszony magához hívott.

A nagyságos asszony: Csak rokonszenves volt előttem, meg akartam közelebbről ismerkedni. De ne mondja nekem nagyságos asszony ...

René (ijedten): Igaz, bocsánat, elvtársnő . . .

Az elvtársnő: Ezt se mondd nekem, szólíts csak egyszerűen Lilának, én is csak Renének szólítalak. Szervusz!

René (egészen megszeppenve): Szervusz ...

Az új barátnő: Mit óhajtánál uzsonnára? Nagyon finom óboraim, likőreim, süteményeim vannak. Májpástétom is akad.

René: Oh nem, nagys . . . elvt. . . Lila; én nem vagyok éhes, nekem már haza is kell mennem; az uram vár.

Lila: Az urad? Ugyan kinek van ma ura, most mindenki egyenlő. Férjed, no az lehet, de az várhat, arra való.

René (ravaszul): En ha egyáltalán uzsonnázom, ami ritkán esik meg, csakis tejeskávét szoktam.

Lila: Hát mért nem mondtad rögtön. Természetesen az is lesz és pedig habbal. (Csenget, egy bőrkabátos jön be). Elek, hozass a Hungáriából két habos kávét kaláccsal.

A bőrkabátos: Igen, meglesz (el).

René (utolsó kétségbeeséssel): Én nem vagyok éhes.

Lila: De édes vagy! Csodálkozol úgy-e, hogy nálam olyan mindenféle jót találsz, mikor odakint arról panaszkodnak, hogy még fekete kenyér sincs? Hát megmondom neked, hogy van ez. Én vádbiztosnő vagyok és ez elég fontos szolgálat a proletárdiktatúrának, hogy illően jutalmazanak és mindent a rendelkezésemre bocsássanak, amiről azt tartom, hogy szükséges.

René (falféheren): Vádbiztosnő? De akkor miért engem ... Én valóban semmit sem tettem a proletárdiktatúra ellen. Soha egy rossz szót nem szoltam, május elsején az ablakaimat egészen eltakartam piros papirossal (sírva fakad).

Lila (megsimogatja): No ne ijedezz megint, bohó kis Renécském! Hiszen én éppen azért híttalak magamhoz, mert olyan jól viselkedel. Érts meg: kollégámmá, vádbiztosnővé akarlak tenni, hogy neked és nem bánom, a férjednek vagy a kedvesednek is olyan jó dolga legyen, mint nekem. De itt a kávé.

A kifogástalan habos kávét és kalácsot csakugyan elhozza egy — nem frakkos — „éttermi munkás”. René meg nem állhatja, hogy valóban élvezze a rég nem látott csemegett.

Lila: Úgy-e hogy nem rossz vádbiztosnak lenni?

René: N . . . nem. De mi a dolgok?

Lila: Csak az, hogy eljárunk az úgynevezett jó társaságba. Ahol az ellenforradalmárok szoktak összejönni. Ott

jól figyelünk és ha valaki a tanácsköztársaság ellen beszél, vagy a fehérek terveiről, készülődéseiről mond el valamit, azt feljegyezzük és bejelentjük a vörös őrség központban ...

René (újra pityergéshez közel): Hát azt akard, hogy a legközelebbi családtagjaimat, rokonaimat, barátaimat... beáruljam, akasztófára juttassam ... Bocsásson meg ...

Lila: Dehogyan is! Mindenkit nem kell mindenért minygyárt bejelenteni. Jól tudjuk, polgári körökben mennyi ostobaságot beszélnek naponként össze; ha azért mind felakasztanánk, ma már egy se élne közülük. Aki nagyon közel áll a szívedhez, arról nem kell jelentened semmit, ha csak valami nagyon nagy dologba nem keveredik... Még biztosabban élnek, ha tudjuk, hogy egy vádbiztos van a családjukban; ha elszólják is magukat, kihúzhatod őket a csávából.

René: Beszélni fogok a férjemmel... .

Lila: Ez teljesen fölösleges. A férjednek nem is kell, nem is szabad tudni, hogy vádbiztos vagy, se a többieknek a társaságodban.

René: Gondolkozni fogok.

Lila (egyszerre rideggé válva): Hát gondolkozz, de ne soká, mert esetleg nincs már sok időd rá. Ha meggondoltad, gyere újra hozzám. Csak senkinek ne szólj arról, amit itt beszéltünk, mert különben ellened emelődik a vád és tudod, hogy az mit jelent! Vizontlátásra!

6.

A foradalmi törvényszék elnöke (a vádbiztos által eléje tett papírról olvas): Özvegy Zelenovits Milánné, beismeri-e, hogy április negyedikén, délelőtt 11 óra 30 perckor a panaszos Veres Annát, aki akkor háztartási kisegítő volt önnél, arculütötte, miközben azt mondta neki: Majd megmutatom magának így beszélni egy úrinővel?

Zelenovicsné: Igaz, kérem, de... .

A vádbiztos: Tudta ön, hogy amit tett, ellenforradalmi cselekedet, az egész proletárság megsértése?

Zelenovicsné (visszanyert biztonsággal): Már hogy én megsértettem volna a polgárságot? Tekintetes vádbiztos... elvtárs, ezt már kikérem magamnak! Hát nem vagyok én is proletárnő? Tudják meg az u ... az elvtársak: én világéletemben szegény proletárleány voltam; a boldogult uram valósággal a sárból rántott fel...

A forradalmi bíróság elnöke: Nono, ez már egy kicsit sok...

Zelenovicsné: De így van kérem, én is voltam addig cseléd, meg mindenféle; azóta is mindig dolgoztam a két kezemmel meg a ... fejemmel. Ha tudni akarják, most is én szállítom a húst a vörös hadseregnek. Hanem ez a con ... no nem mondom micsoda, mindig sértegetett, hogy nagysága így, nagysága úgy. Semmi sem volt neki jó, amit adtam neki, minden dolog sok volt, mert nem tudta milyen egy proletárház. (Nevetés a hallgatóságban.) Azon a napon meg egyenesen azt mondta nekem: úri asszony nem tesz ilyet. No hát kérem engem senki meg ne csúfoljon, én proletárnő voltam világéletemben, engem ne akarjon egy ilyen burzsoá házából idevetődött rongyos ... tanítani, hogy hogy tesz egy úri nő. Az egész vurst is nekem. De hát az ilyen finom házakhoz szokott dámának nem elég jó az olyan, mint én, mert én igazán proletár vagyok. Azért kellett, hogy pofonvágjam ...

A vádbiztos: Értem a vádlott felháborodását; ellenforradalmi szavaiért és Veres Annán elkövetett becsület-sértéséért mégis megbüntetését kérem. Csak méltányosság-ból nem emelek vádat testi sértésért is.

Dr. Sziklás védőügyvéd: Testi sértésről itt szó sem lehet, ilyen vádat a panaszos sem emelt. A szóbeli és tettleges sértést pedig teljesen megindokolja a vádlott jogos felháborodása a panaszos sértő és ellenforradalmi, — igen, ellenforradalmi — viselkedése fölött. Mert nem ellenforradalom az, ha valaki a proletárdiktatúra alatt egyre „nagysága” féle címeikkel dobálódzik és a helyes eljárás legmagasabb mértékét abban fejezi ki, hogy valaki úri nő — vagyis a legrosszabb és hozzá leggőgösebb kiaknázó módjára

viselkedik? Sajnos, nem egy burzsoá-házakban háztartási munkát vállalni kényszerült proletárleány gondolkozását fertőzte meg így aljas környezete. Viszonvadás emelek Veres Anna ellen becsületsértésért és ellenforradalmi viselkedésért. Kérem azt is tekintetbe venni, hogy Zelenovics elvtársnő nemcsak meggyőződéses proletárnő, hanem a vörös hadsereg hűsallatásával kiváló érdemeket is szerez a diktatúra körül.

Kukucska Antal elvtárs, a kőbányai kerületi munkás-tanács tagja tanúként jelentkezik: Jól ismerem a vádlottat, igazi proletárnő, akinek az életét is elkésérítette az az . . . ellenforradalmi cseléd, a Veres Anna.

A forradalmi törvényszék elnöke kihirdeti az ezúttal igen enyhe ítéletet: megintés úgy a vádlott, mint a panaszos számára.

Útközben hazafelé Kukucska elvtárs ujjával tréfásan megintí Zelenovicsnét: Mint a tanácsköztársaság kerületi szerve, végrehajtom a forradalmi törvényszék ítéletét és megintem magát!

Zelenovicsné: Maga egy aranyos fiú, mindig mondtam.

A lakóház kapujában utoléri őket Veres Anna: Elvtársnő kérem . . .

Zelenovicsné: Na mit akar még?

Veres Anna: Ha elvtársnő úgy gondolja, én visszamennék . . .

Zelenovicsné: Még csak ez kellene az után, hogy még a bíróság elé is vitt.

Veres Anna: Hát az elvtársnő nem szidott össze engem, nem ütött pofon?

Zelenovicsné: Ezt mind csak azért tettem, mert megérdemelte. De ha olyan nagyon rossz voltam magához, mér akar most visszajönni?

Veres Anna: Hiszen megmondom: mert az elvtársnőnél még eddig mindig volt mit enni. . .

Zelenovicsné: Persze, jó is lenne nálam a pecsenye, kolbász, hurka, mikor a méltóságos és kegyelmes asszo-

nyoknál tökcuspájz sincs mindennap. De hát maga, hogy jönne vissza hozzám?

Veres Anna: Úgy, ahogy előbb voltam, csak az elvtársnő adjon nekem még egy kimenőt a héten és ne szóljon, ha valaki jön hozzám . . .

Zelenovicsné (nekitüzesedve): Már hogyné, hogy még éjjel is idegen legyen a lakásomban! Az én házam mindig tisztességes ház volt. Akkor már inkább mást keresek.

Veres Anna (fölülkerekedve): Azt megteheti az elvtársnő, de én mondom: nem fog kapni. A háztartási munkások szakszervezetében benne vagyok; onnan nem fognak helyettem senkit kiutalni. Meg ha a munkaügyi népbiztoságnál bejelentem, hogy itt olyan tart háztartási munkást, aki maga is dolgozhat, nem is fogják tovább megengedni.

Zelenovicsné: No jó, hát jöjjön; most az egyszer még megpróbálhatjuk.

Kukucska Antal elvtárs (halkan, szentelen hunyorítással): Megpróbálhatjuk.

Zelenovicsné (aki meglátta a hunyorítást, olvas egy plakátról, melyen törpére szabott, keleti típusú vörös katonát mutat rá a nézőre): Te! Sötétben bujkáló, rémhíreket terjesztő ellenforradalmár! Reszkes!!

Kukucska Antal: Jó, jó, reszketek már.

7.

Egy népbiztos: Rossz hírek mindenünnen. Hiába kötöttünk fegyverszünetet a csehvel, a román nem vonul vissza.

Egy más népbiztos: Hát kiverjük őket a régi demarkációig, úgy mint előbb a cseheket. Ez ellen Clémenceaunak nem lehet kifogása.

Az első népbiztos: Csak az a baj, hogy másodsor alig fogjuk tudni a hadsereget az ellenségre vetni — semmiért.

A második: Hát Budapest élelemmel ellátása és ezzel a tanácsköztársaság megmentése neked semmi?

Az első: Nekem minden, éppen úgy mint neked. Hanem

a katonáknak nem! A fehérekhez szökdösnek, a menetekből egyszerűen ellógnak, a kaszányában pedig a Marseillaise és az Internationale helyett a Hymnust és a Szózatot énekelik . . .

A második: Ez mind azért van, mert éhesek. Foglaljuk csak vissza a románoktól megszállt területeket, hozzunk onnan élelmet, majd megint megbízhatók lesznek.

Az első: És ha a területeket nem tudjuk visszafoglalni?

A második: Akkor minden eszközzel meg kell szilárdítanunk helyzetünket ott, ahol még vagyunk és úgy, ahogy vagyunk, amíg egyszer mégis csak elindulnak az oroszok. Addig minden szájba bele kell fojtanunk a panaszt . . .

Az első: Sok száját kell akkor elhallgattatnunk . . .

A második: Mindegy akármennyit. Ha nincs mindenki számára eleség, pusztuljanak először ellenségeink és velük együtt a megbízhatatlan barátaink.

Az első (majdnem ijedten): Kire gondolsz? Hiszen, akik nem nyílt ellenforradalmárok, csak megbízhatatlanok, már mind Bécsben vannak a pénzükkel együtt . . .

A második: Hát teszem azt, itt van az a hogy is híják doktor, akit néhányan annyira pártoltatok, még földművelésügyi népbiztossá is akartatok tenni, pedig még a pártba lépést is megtagadta. Azóta is tanít, de csak tanít, nem propagál. A tanácskozásokon meg, ha bevonjuk, elrontja a legszébb terveinket. Ostobaságnak mondta a mezőgazdasági múzeum szét . . . reformálását, kiaknázásról beszélt, mert némely munkások harminc, mások csak három korona órabért kapnak. Még a fegyverszünetet is kifogásolta.

Az első: Igaz, igaz, az ilyen emberek veszedelmesek köztünk. De ha nincsenek, még rosszabb; akkor éppen semmit sem látunk tisztán. Mert, amit egymástól hallhatunk, azt már mind könyv nélkül tudjuk . . .

A második: Szakadék felé tartunk, ez bizonyos . . . Már csak az a kérdés, melyikünk fogja a szakadékot ép csontokkal átugorni.

8.

Kukucska Péter: (vörös századparancsnok a belvárosi segédlaktanya előtt): Vigyázz! Század jobbra nézz! Vigyázz! Lelépni! (A tányérsapkás vörös katonák a laktanyába húzódnak.)

Szekeres István (vörös repülő, polgári ruhában Péterhez lép): Szépen dolgoznak az embereid. Ötért elismerés! Mintha még most is honvédek lennének.

Peti: Hiszen mindent megteszek, hogy jókedvben tart-sara őket. Mindennap elmondom, milyen jó menázi lesz, amint csak az oláht visszanyomtuk . . . Azért mégis félek a menettől . . .

Pisti: Te? félsz tőle? Ezt nem szoktad . . .

Peti: No ne gondolj semmi ostobaságra. Magam miatt nem félek, nincs is mit féltennem ezen a rongy életemen. Hanem hogy szétszaladnak, mielőtt csak a pályaudvarra érünk. Mint a múltkor is történt.

Pisti: Megbüntettek akkor valakit?

Peti: Mind megkapták a második intést; az után, aki megint szökik, azt föbelövik.

Pisti: Sokat kell akkor föbelöni . . .

Peti: Nem éppen, mert aki harmadszor szökik, már nem áll meg csak a demarkáción túl vagy a fehéreknél. Te mint repülő nem tudod ezeket; én a csapatnál minden nap újat látok és hallok . . .

Pisti (közelebb lépve, halkan): Hallgass ide, Peti, mondok neked valamit, amit senki másnak nem mondanék.

Peti (szintén halkan): Tudom, mit akarsz mondani: hogy te is a fehérekhez mész. Régen észrevettem már rajtad. Felőlem azért nyugodt lehetsz. Lesz velünk, ahogy lesz . . .

Pisti: Legjobb volna, ha te is velem jönnél. A vörösök nem tudnak semmit; Kun Béla még inkább elherdál vagy az ellenség torkába dob mindent, mint Károlyi Mihály . . .

Peti: Gondoltam már én is erre, de nem teszem. Én már csak az oláh ellen megyek és vagy ott hagyom a fo-

gamat, vagy lesz megint, ahogy lesz. Ha te fehér leszel . . . azért valahol még találkozhatunk megint.

Pisti: Egyre akarlak kérni, amíg még itt vagy. Nézz utána, mit csinál a menyasszonyom, a Hochgartner Edit, nem bántják-e őket. Tegyel meg mindent azért is, hogy ne zaklassák őket és enni is kapjanak; ezt már a Tóni bátyád által is megteheted. Gondolj a szüleimre, a Misi öcsémre, hogy ők is megkapják végre a ruhára valót, amit a munkaügyi népbiztosság már két hónapja kiutalt nekik. És a Kliczányi Guidót is dugdd el valahova, ha nagyon meleg talál lenni.

Peti: Mind meglesz . . . Hanem én is kérlek, ha a fehérekkel be találsz jönni, te se feledkezz meg az Erzsi nővéremről meg a fiáról; a többieket úgysem tudom, hol vannak most.

Pisti: Vizontlátásra hát egy jobb világban!

Peti: Igen, de igazán jobb is legyen!

9.

Éjjel egy dunántúli vidéken.

Kukucska elvtárs: Itt, úgy látszik, nincs senki, még kutyá se . . .

Kliczányi elvtárs: Megszöktek előlünk vagy a fehérek, vagy a románok elől . . .

Kalmár elvtárs: Ide behúzódhatunk egy pár órára vagy talán napra is.

Egy másik elvtárs: Nekem nem tetszik olyan biztonság. Nagyon közel van az úthoz.

Egy további elvtárs: Másrészt meg elég közel van az erdő, a palánkon arra át is lehet mászni, ha jönnek . . .

Az előbbi elvtárs: Mi talán igen. De Kukucska és Kliczányi az ő kövérségükkel, meg Kalmár az öreg lábaival . . .

Kukucska elvtárs: Engem ne féltsetek; azért, hogy kövér vagyok, jobban mozgok, mint akármelyiketek.

A másik elvtárs: Meghiszem, te jó kosztón éltél a hentesnédnél . . .

Kukucska elvtárs (kissé élesen): Te sem panaszkodhatál a Lenin-laktanyában.

Kalmár elvtárs: Engem se féltsetek, nem vagyok még én se olyan öreg. Maradjunk csak itt; itt a legjobb lesz.

Behúzódnak a tanyaudvaron levő fészerbe. Ott biztosabb, nem látják meg az embert mingyárt és tovább menekülni is könnyebb onnan, mint a házból.

Kliczányi elvtárs (nyugodtan): Lövés.

Kukucska elvtárs: Már negyedszer.

Kalmár elvtárs: Üldöznek valakit; szerencsére nem minket, mert messze hallatszik.

A másik elvtárs: Hát ha mégis idejönnek . . .

A további elvtárs: Valószínűleg elmennek mellettünk, hiszen befogjuk a pofánkat, ha valaki erre jön.

Kalmár elvtárs: Még ha rajtunk ütnek se olyan bizonyos, hogy bántanak. Azt mondhatjuk: a románok elől menekülünk. Hiszen civilben vagyunk mind.

Kukucska elvtárs: Kivéve Kliczányit, aki most is vörös katona, még a szakaszparancsnoki paszományt is a zubbonyján felejtette, mikor érte mentem, hogy siessen velem, jönnek a románok. Éppen, hogy a tányérsapkáját dobta el.

Kliczányi elvtárs: így sem lehet olyan nagy baj, hisz két héttel ezelőtt még a legúribb emberek is vöröskatona ruhában jártak, mert muszáj volt nekik. En is azt mondhatom, hogy kényszerítettek.

Kalmár elvtárs: Remélem, nincs is nálad üzemi bizottsági elnöki igazolvány.

Kliczányi elvtárs: Erre nem gondoltam. Mingyárt nem lesz, elégetem.

Kukucska elvtárs: Azt nem lehet; tüzet nem gyűjthetünk.

Kliczányi elvtárs: Széttépem és bedobom a kútba.

Kalmár elvtárs: Oda is úgy eshetnek a darabok, hogy nem áznak el; összeállítják és akkor még nagyobb a baj. Inkább add ide; én majd igazán eltüntetem; az ilyesmihez már értek

A másik elvtárs (félíg tréfásan): Talán lenyeled?

Kalmár elvtárs: Nem, mást is tudok; add csak ide.

(Átv teszi Guido igazolványát és négykézláb kimászik a fészkerből.)

A további elvtárs: Milyen jó, hogy velünk van ez a Kalmár! Mindig kigondol, mindig talál valamit, hogy elbújunk, hogy tovább jussunk, hogy ennivalót találjunk. Ha ő nincs, már régen függnék mind.

A másik elvtárs: Én már nem is függnék; engem már elföldeltek volna.

A további elvtárs: Milyen jó a Péter öcsédnek! Ő kivonult a románok ellen akkor, mikor már nem volt igazi csata, csak összefogdosás. Most bizonyosan fogságban van és nincs semmi baja . . .

A másik elvtárs: Ha csak a századparancsnoki stráfcjai miatt nem. A mieinket mindenki megcsúfolja; a románok az első vörös katonát, akit elfogtak, meztelenre vetkőztették, vörös festékkel bekenték és úgy hajtották végig a falukon . . .

A további elvtárs: Most már nem teszik ezt se, mert nagyon is sokat fogtak el közülünk; nem vagyunk újság nekik. Hanem a csehek, még rálöttek a lovasunkra, aki pedig tárgyalni ment volt velük . . .

Kukucska elvtárs: A Péter öcsém mindig a legkényelme sebb részt választotta magának. A háborúban őrmester úr, a proletárdiktatúrában századparancsnok elvtárs, most román fogoly. Amíg én mindig csak robotoltam (gúnyos krákogás többfelől) ... és most itt vagyok . . . Hanem tudjátok mit? Aludjunk egyet. Ki tudja, mikor tehetjük ezt megint ilyen nyugodtan.

Kliczányi elvtárs: Állítsunk őrt?

A másik elvtárs: Minek? Ha valaki közeledik, úgyis mfcghalljuk és lóghatunk, az őrszemünket legfeljebb hamarabb veszik észre, mint minket . . . Igaz, megvan még a gyíklesőd? Az jó hogy van,⁴ mégis, ha megtalálják nálunk . .

A további elvtárs: Azt mondjuk, hogy találtuk valahol. Hisz nem a katonaruhásnál van, hanem nálam, békés, munkás polgárnál (gúnyos arcfintor). El ne dobjuk, mert még nagy szükségünk lehet rá . . .

Leheverednek, de alig néhány perc múlva a *másik elvtárs* felriad: Hol marad olyan soká az a Kalmár?

Kukucska elvtárs. Akkor öt rossz neki, mert a fehérek-nél bizonyosan tudják, hányat közülük küldetett haza.

A további elvtárs: Talán nem fogták el; talán itt hagyott bennünket, hogy egyedül könnyebben szökhessenek.

Kukucska elvtárs: Vagy hogy a nyakunkra hozza amazokat és ezzel mentse a saját bőrét. Ő ért az ilyenekhez; régebben ismerem, mint ti . . .

A másik elvtárs: Nem lenne jó tovább lógni?

A további elvtárs: Én is azt hiszem . . .

Óvatosan kiosonnak a fészerből. Ám a tanyabejárat felől már egy erőteljesebb „Állj” hangzik feléjük.

A másik elvtárs: Különítményiek! Lógjunk!

Mind a palánk felé futnak, át is másznak rajta, csak Guidó látható még. A különítmény tüzel, Guido hang nélkül lefordul a palánkról. A különítményiek hozzárohannak.

A különítmény parancsnok: Kötözzétek meg!

Egy különítményi altiszt: Ezt nem kell, már megdögöltt.

A különítmény parancsnok: Annál jobb; egy disznóval kevesebb! A zsebeit nézzük azért át.

Kalmár elvtárs: Meg lehet tenni, de aligha lesz még nála valami pénz, vagy ami újabb nyomra vezet. Az üzemi igazolványát már átadtam.

A különítményi altiszt (Guidót nézi): Ez egy úrforma, jó kövér is, mégis kommunista volt. A legveszedelmesebb fajta.

Egy különítményi legény (élcélődve): Ez sem eszik már több diktatúrót.

A különítmény parancsnok: Azért ne töltsük vele hiába az időt. Te Kovács, durrants még egyet a fejébe, hátha mégse halt meg igazán . . . Most a többit szedjük össze; mit gondol, Kalmár, merre lógtak?

Kalmár elvtárs: Bizonyosan az erdőnek, ott elszéledhetnek és azután, a Duna irányában, ahol az erdő véget ér, jönnek majd újra össze.

A különítményparancsnok: Négy ember húsz lépés térközben az erdőbe előre. A többi rajvonalba ötven lépésre utánuk. Kalmár velem a középben. Indulj!

Közelebb a Dunához. Virradat.

Kukucska elvtárs: No hát itt végezhetünk.

A másik elvtárs: Ezt nekem köszönhetitek. Oroszországban nem hiába tanultam meg, hogyan lehet az ellenséget éjjel füttyökkel meg mivel úgy bolonddá tenni, hogy egészen másutt keresse az embert, mint amerre lóg.

A további elvtárs: Meg széjjel is szórni. Ez itt a parancsnokuk mellett volt, most mégis a mienk.

Kalmár megkötözött kezével hadonászni próbál, bekötött száján tagolatlan hang szorul ki.

Kukucska elvtárs: Úgy látszik, még mondani akarsz valamit, te piszok, te mindenki árulója! De most már senki sem kíváncsi a dumálásodra.

A másik elvtárs: Most már akár beszélhet is; innen senki se hallja meg.

A további elvtárs: Legfeljebb, ha ordítani akar, szorosabbra húzzuk a pályvát a nyaka körül.

Kukucska elvtárs (leveszi Kalmár szájáról a kötéléket): No vén csirkefogó, bökd ki az utolsó szavaidat. Olyan jó pipák vagyunk, hogy még ezt is megengedjük neked.

Kalmár (térdelve fojtott, tört rekedten suttogó hangon) Hallgassatok ide ... én nem akartam ... én nem vagyok az oka

Az elvtársak nevetnek. Jó vicc! mondja az egyik.

Kalmár (kissé visszanyert biztonsággal): Heteken át mentettelek, dugtalak a fehérek elöl, hát most miért árultalak volna el nekik?

A további elvtárs: Mert most találtál számunkra jó egérfogót és a fehéreknél palit, aki megfizet . . .

Kalmár: Igen . . . találtam ... a parancsnok megbízik bennem, még azt is megmondta, merre mennek . . . Ha rám bízátok magatokat, elvezetlek Ausztriába, ahol

semmi bajotok nem lesz . . . Csak most kegyelmezzetek . . .

A másik elvtárs: Hiszi a pici.

A további elvtárs: Kegyelmezzünk, hogy megint kiadjál a fehéreknek.

Kalmár!' De igazán! Ausztriában vannak a népbiztos urak . . . elvtársak, azok mind jó barátaim, mind nekem köszönhetik, hogy még életben vannak Azok az én szavamra rólatok is gondoskodni fognak . . . mert pénzük az van elég . . . eleget vittek . . .

A másik elvtárs: Az a pénz most nekik kell és a közelebbi brancsuknak, nem a mi számunkra, vagy éppen a tiédre. Mert téged bizonyosan ők is jól ismernek.

A további elvtárs: Téged már mindenért megfizettek. Hány korona volt egy felakasztott magyar úr? Most mi is megfizetünk.

Kukucska elvtárs: Miattad még az öcsém előtt is szegy élnem kell magamat, aki azt a Kliczányit egyenesen rám bízta. De ne lopjuk tovább a napot, ma még messzire kell jutnunk. Gyerünk!

Kalmár (rémülettől dülledő szemekkel) *Kukucska elvtárs,* Tóni fiam . . . gyere közelebb hozzám . . . mondani akarok valamit . . .

Kukucska elvtárs (türelmetlenül): Hamar!

Kalmár: Eddig nem tudtad . . . nem . . . mondtam . . . Én vagyok az apátok, az apád . . .

Kukucska elvtárs (ököllel többször arculüti a megköztözött öreget): Még most is ilyen szemtelenséget! Mi már mind régen megvoltunk, mikor az anyánkhoz kerültél . . . bár előbb vitt volna el az ördög! . . . Még ha igazán az apánk volnál is, jobb lenne, hogy ne legyen egy ilyen. Haza!

Megszorítja Kalmár nyakán a hurkot, a másik két elvtárs segít neki. Kalmár arca elkékül, azután összeesik.

A további elvtárs: Ezzel hát végeztünk, ez nem árul el többet. Most a Dunába, hogy aki dögtestét megtalálja, se kezdjen minket keresni. Igyál pajtás, ha nincs bor, hát vizet!

A másik elvtárs: Még a gyomrába nyomom ezt a gyík-lesőt, ami miatt, ha nálam találják, mégis csak baj lehetett volna, mert katonaholmi . . . Maradjon benne a spicliben . . . hogy ha valahol kiköpi a Duna, higyjék, hogy a fehér különítményesek küldték haza.

IX.

1.

A rokkant ziháló mellett áll a bérház legfelső emeletének lépcsőházában egy ajtó előtt, melyen szerény réztáblácska jelenti a lakó nevét: Vitéz Szekeres István.

Pisti (felér a lépcsőn, egy percig meredten néz a rokkantra azután megismeri): Peti, te vagy?

Peti: Igen én; úgy-e nem ismertél rám mingyárt ebben a gúnyában, lyen csak-lyuk cipőben?

Pisti: Hát bizony nem ... De gyere beljebb és már eközben mondd el, miért nem adtál . . . most már hat éve . . . életjelt magadról?

Peti: Hosszú nóta, de elmondom ... Ha rám néztél, úgy is kitaláltad, miféle végén csattan az ostor . . .

Pisil: Csak sorjában térjünk rá mindenre ... Ülj le szépen . . . Szólok Editnek, meg a kis lányaimnak — kettő van . . . Nincsenek itthon . . . kár ... no majd még meglátod őket.

Peti: Milyen jó neked, hogy jó feleséged, gyermeked van.

Pisti: Hisz nem is panaszkodom. Bár elég nehéz a megélés az én fizetésemből . . .

Peti: A repülőtársulatnál úgy-e?

Pisti: Igen, hát ezt már tudad. Gépvezető és kipróbáló vagyok; ezért kétszáznegyven pengőt kapok havonként.

Pisti: Nem éppen sok, de hisz a feleséged gazdag . . .

Pisti: Talán az volt, de mikor elvettem, már a hadikölcsön elvitte szülei vagyonának legnagyobb részét. Ami megmaradt, az a frank-spekuláción úszott el. Az apósom meg is halt, az anyósomat segítjük ... De most mesélj már magadról.

Peti: Hát én tudod, az oláhok fogságába kerültem, mikor századparancsnok voltam a vörösöknél. Sikertült meg-

szöknöm és a véletlen úgy akarta, hogy a Nyerges földes-
úrhoz kerültem . . . tudod annak az apjához, aki zászlós
volt, mikor az Isonzónál megsebesültünk. Ott tartott, eldu-
gott, majd mikor már ezt nem kellett, kulcsárnak alkalma-
zott. Már azt hittem, ott vénülhetek meg, mert megint egész-
séges is kezdtem lenni. De mégsem maradhattam . . .

Pisti: Miért?

Peti: Hát mert agrárreform jött, ahogy ezt a csudát
nevezik, hogy ütne beléjük minden tüzes menykő! A Nyer-
ges nagyságos úrtól elvették az egész földjét . . . még any-
nyit sem hagytak meg, amennyit az ő törvényük szerint is
kellett volna ... azt mondták: ha nincs megelégedve, fel-
lebbezen, pereljen. Megtette és erre ráment, ami pénze még
volt és a végén csak kötvényei maradtak, amit egyszer ta-
lán bevált a sóhivatal. Hát így persze engem sem tarthatott
tovább; elbocsátott.

Pisti (megértő részvétellel): Azóta nem találtál újra ál-
lást?

Peti: Még csak nem is kerestem mingy árt. Mert kép-
zeld: mikor Pestre vergődöm, csak azzal fogad az Erzsi nő-
vérem, hogy száz éves korában meghalt a keresztanyám, a
Trézsi néni . . .az, aki a Józsefvárosi templom előtt szent-
képet, gyertyát árult ... és rám/ hagyta a vagyonát.

Pisti: Ugyan mennyi lehetett ez a vagyon?

Peti: Találd ki. Ötven millió Azaz kétszázkilenc
darab húszkoronás arany.

Pisti: Szépen hangzik. Egyszer mintha már beszéltünk
volna együtt ilyen összegről.

Peti: Igen, emlékszem Akkor azt mondtam; ha
nekem ötven millió volna, hogy élnék én!

Pisti: És hogy éltél?

Peti: Ahogy lehetett ... Jaj ne neved ki . . . össze-
álltam) a Málcsival . . .

Pisti: A Málcsival? Hát annak már nem kellett a
méltóságos igazgató urak, elég volt az a négyezer békeko-
rona?

Peti: Még kevesebb is elég lett volna neki, mert már nem volt úri udvarlója. Az utolsó ruháját, bútorát is el akarták venni az adósságaira. Azért, hogy fizettem valamit érte, meghagyták neki. Én meg hozzá költöztem. Vagy egy hónapig úr voltam.

Pisti (érdeklődve): Még mindig szép?

Peti (zavartan): Elég szép, csak már nem kell az uraknak, mert sokat beteg . . .

Pisti: Ami pénzed az ötven millióból maradt, azt hamar feléltétek . . .

Peti: Eltaláltad. Hiszen néztem kereset után, de nem találtam. Megint adósságunk volt, most már kettőnknek. Egyszer aztán a Málcsi kórházba került, én pedig az uccára. Azóta sem láttam . . .

Pisti: De valahol csak otthon vagy?

Peti: Hát igen, az Erzsínél. Az se keres semmit, az is egy szobában lakik, mert a lakói nem fizettek, úgy szök-döstek el, adósságot kellett csinálni neki is. Elvették a bútorait el kellett adnia a lakását. Most varrással keresne, ha kapna . . .

Pisti: Miből él hát szegény?

Peti: Abból, amit a Miki hazahoz. Szivaros gyerek a Splendid kávéházban. Abból élek én is . . . hogy még a szegényen nem vitt a Dunának . . .

Pisti: Ilyesmikre ne gondolj. Jöhet még rád is jobb nap és akkor visszafizethetsz mindent . . .

Peti: Elhinném neked, csak nem tudom, honnan jöjjön rám jobb nap? A tudóm mindennap rosszabb, most már nemcsak dolgozni nem tudok, de munkát keresni se. Még rikkancs se lehetek megint, azt se bírom szusszal.

Pisti: Igen láttam, hogy lihegtél attól, hogy ide feljöttél. Hiszen van felvonó . . .

Peti: Az van, de nincs rá hús fillér. Úgy láttam, te is a lépcsőn jöttél fel.

Pisti: Igen ... ezt így szoktam. De mint rokkant, nem kapsz járadékot?

Peti (keserűen): Kap a fene! Akkor huszonöt százalékot állapítottak meg nálam, ami azóta jött, ahhoz semmi közük. Még holmi egy pengőket havonként sem adnának; azt mondják: örüljek, hogy nem bántanak azért, hogy vörös tiszt voltam ... Te nálad ilyesmi nincs; úgy-e, te átmentél a fehérekhez. Beh okosan tetted!

Pisti: Azért én se vagyok tiszt, csak polgári repülő, mert Magyarországnak nem szabad repülőinek lenni. Így is kockáztathatom a nyakamat minden új gépen, még azt is mondták, hogy ha akarok egyszer Amerikába repülhetek.

Peti: Havi kétszáznegyven pengőért ... De legalább vitéz vagy; ezt elismerik.

Pisti: Vitéznek te is vagy olyan, mint én, ha nem ismerik is el ... De a Tóni bátyád sem, segít? Most is jó dolga van az özvegyénél?

Peti (szinte hamiskássá válva): Ahogy vesszük. Most is jó kövér, jó veres, jó ruhában is jár..Hanem mikor egyszer . . . éhes voltam és az uccán pénzt kértem tőle ... mert a Zelenovicsnéhoz elmenni nem lehet . . . azt mondta: az a vén satrafa ... no nem így mondta . . . mindent ad neki, ami az élethez kell, ennivalót, ruhát lakást, cigaret-tadohányt . . . csak pénzt nem, nehogy más nőszemélyekkel költse el. Még a borbélyát is az asszony fizeti. Be is lát-tam, hogy nekem nem adhat egy fityinget sem. Még meg is sajnáltam.

Pisti: A kommunizmus után neki is baja volt? Úgy tudom, együtt szökött a szegény Guidóval, akit a különítményesek agyanlöttek . . .

Peti: Hiszen ült a Tóni három; hónapig. De akkor kiengedték, azt mondják, megint a Zelenovicsné kedvéért, aki egy kifogástalan érzelmű tiszteletreméltó úriasszony, a katonaságnak szállít és az üzletben szüksége van a Tónira . .

A két barát pár pillanatig némán néz egymásra.

Peti: No megyek már . .

Pisti (egy tíz pengőt ad neki): Ha ez valamit segíthet rajtad . . . Többet adnék, de a család . . . Máskor gyere el, talán többet tehetek érted.

Peti: Köszönöm Pisti. Mindig olyan jó voltál hozzám.

Pisti: Csak mint te énhozzám ...

2.

Hochgartnerné: Milyen pompásan együtt vagyunk egyszer megint. Akár a régi jó időkben ...

Edit: Csak a szegény Guidó hiányzik.

René: Meg a Poldi.

Pisti: Az most is Bécsben van, ugye?

René: Igen, hírlapíró szegény, miután más keresete nincs.

Hadvári: Olykor megkapom az újságját; valóban nagyszerűen ír a mi javunkra.

Edit: A maguk javára? Én úgy hallottam, hogy mindent szid, ami Magyarországon van és mindent dicsér Ausztriában és a többi szomszédoknál.

Pisti: Véletlenül a kezembe jutott, egy pár ilyen cikke. Mintha Magyarországon csakis elnyomás lenne, ott pedig minden csepegne a demokráciától, humanitástól, kultúrától. — De kivált arról szeretnek írni, hogy Magyarországon tilos fegyverkezés folyik. Mikor egy parasztleány a háborúból hazahozott Manlicherrel agyonlőtte a bátyját, azt is úgy hozta: jó lenne persze az ellenőrző bizottságnak — utána kutatni: honnan volt annak a parasztsuhancnak Manlicherre?

Hochgartnerné: Szegény, nem is tudja mit írjon.

Pisti: Sőt nagyon is jól tudja. Az ilyen cikkeket fizetik, mert erősítik amazok állását Magyarországgal szemben. Még újabb megszállásokra is ürügyet adnak, ha éppen erre támad kedvük.

Hadvári: Mégis azt mondom: jól ír a mi számunkra. Bank szempontból ...

Hochgartnerné: Maga egészen csak bankember, amióta vezérigazgató lett az Izsó sógorom helyében.

Hadvári: Nos hát igen. Ne vegye rossz néven nagyságos asszonyom, az Izsó bácsi kiváló bankszakember, de túlságosan idealista, aminek sokszor meg kellett adnia az árát.

Az összeomlás előtt, mikor már éheztek az emberek és rongyos katonák csavarognak az uccákon, úgy élt, mint egy kiskirály, nagy mulatságokat adott, ahol csak úgy folyt a francia pezsgő. Nem csoda, hogy a kommün alatt azután ülnie kellett és négyyszer is az udvarra vezették, mintha agyon akarnák löni . . .

Pisti (élesen): Amíg te az ő pénzügyi tanácsadójuk voltál és autóztál.

Hadvári (szintén élesen): Úgy mint te az ő repülőjük. De amilyen tanácsokat én nekik adtam; már ezekbe is belebukhattak volna! Ezt a nemzeti kormány is elismerte; azért lehettem vezér, mikor az Izsó bácsi a franküggyel majdnem tönkretette a bankot és magát is.

Edit: Szegény Izsó bácsi!

Hadvári: Olyan nagy baja azért neki sincs; megtették igazgatósági elnöknek; szinte felfelé bukkott. Akár még Málcsikákat, pardon! is tarthatna magának, ha még kedve lenne rá.

Pisti: Ez mind szép. De még nemi mondtad meg, mi-ben használ a Weisstreiber Poldi az írásaival a bankodnak.

Hadvári: Nagyon egyszerű. Aki idegen olvassa, ha fordításban is, a Poldi cikkeit, az mind gyűlölni fogja a magyar nagybirtokos mágnásokat meg hivatali dzsentrit, akikkel az ország tele van és akik egyedüli okai, hogy itt olyan rossz dolga van a munkálkodó embernek és úgy üldözik a nem fajkeresztényeket. Aki pedig magyar ember vesz róluk tudomást — a pesti lapok kivonataiból, — az éppen úgy meggyűlöli az emigránsokat, a radikálisokat, a szocialistákat, akik mind hazaárulók. Miután pedig a magyarok mégis élni akarnak, a külföldiek meg üzleteket csinálni velünk — csak mi bankemberek vagyunk jók minden oldalra, minket nem bánt senki.

Pisti: Gyönyörű társaság!

Hadvári: Azért ne hidd, hogy nekünk eleve közünk lenne azokhoz a . . . firkál ásókhoz. Mi egyetlen sort nekik nem küldünk; erre más bolondok vannak itt. Pénzt sem

el; a kommün után itthon őt is üldözöbe vették, kizárták. Mégis a magyar ügyért dolgozik?

Pisti: Ahogy ő az olyan üldözésekkel, kizárásokkal törődik! Nekem még a háború vége felé mondta egyszer: a jó katonának előre kell törnie akkor is, ha nem az ellenség, hanem a saját tüzérség lövedékei találhatják el.

Hochgartnerné: Maguk javíthatatlan katonák.

3.

A Rákóczi-út és a Köztemető-út sarkán egy kerekese feketé láda fordul be. Tüdővészben vagy talán éhen elhalt szegényt szállítanak valahonnan a Csikágóból a rákoske-resztúri temető halottas házába.

Ugyanakkor nagy, szinte beláthatatlan gyászmenet jön lassú ünnepélyes zenével a Kerepesi temető felé. Biztosan dízsírhegyhez, az óriás, komoran pompás halottas kocsit és a koszorús kocsikat katonaszakasz előzi meg és követi ismét. Tábornokok és egyéb méltóságok mennek lassan, szomorúan, mellettük szinte elvész az a két „jobb munkás” féle házaspár, egy öreg és egy egészen fiatal, akik nyilvánvalóan a hátrahagyott családot képviselik. Egy csukott kocsiban gyászfátyolos fiatal úrinő két kicsi, szintén gyászuruhás leánykával és egy öregebb úrinővel, aki olykor aggodva hajol a fiatal felé, holott az nem roskad össze, még egy könnyet sem ejt, csak merő szemlékkel néz az egész búsan nyüzsgő sokaság felett valahol a végtelen messzeségbe, mintha egyedül csak ott találhatná meg, amit szeret, ami után vágyódik. — Repülőt temetnek, aki halálosan lezuhant éppen akkor, mikor a magyar névnek egy hallatlanul merész útjával újabb elismerést, dicsőséget szerzett; a nemzet egyik reménysége volt.

Peti: Ni, te is Pisti?

Pisti: Én is megérkeztem, Peti.

Peti: Együtt indultunk és egyszerre érkezünk.

Pisti: És egy helyről indultunk, egy helyre jutunk. Csak azt viszik szerteséjjel, amivel éltünk, de már nem élhetünk. Mi magunk csak ugyanoda megyünk.

Peti: Nekem éppen elég volt az életből.

Pisti: Nekem is.

Peti: Utánad maradtak . .

Pisti: Szívesen megtennék értük mindent még most is, amit csak lehetne ... De az életből elég volt nekem.

Peti: Úgy látszik, mindenkinek elég, aki oda ért, ahova mi ... Mi velünk olyan nagy dolog történt, mint semmilyen élővel.

Pisti: Mi már tudjuk azt, amit semmilyen élő nem tudhat.

Peti: Jó nyugalmat Pisti!

Pisti: Jó nyugalmat Peti. Amíg mégis feltámadunk!

Peti: Amíg mégis feltámadunk!